

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Факультет геології, географії, рекреації і туризму

***Кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства
імені Костянтина Нємця***

До захисту допустити
Завідувач кафедри _____ Людмила НЄМЕЦЬ
«_____» _____ 2024 р.

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ІТАЛІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Виконав: студент 4 курсу, групи ГЕ-41
спеціальності 106. Географія, ОПП «Економічна,
соціальна географія та регіональний розвиток»
Ракосій Данило Володимирович

Науковий керівник:
к. геогр. н., доцент **Кравченко Катерина
Олександрівна**

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою

Голова ЕК Тарас ПОГРЕБСЬКИЙ

Секретар ЕК Олена ПЕДЬ
«_____» _____ 2024 р.

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИЗМУ	5
1.1. Зміст поняття «туризм», «індустрія туризму»	5
1.2. Класифікація туризму	13
РОЗДІЛ 2. ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ІТАЛІЇ	23
2.1. Географічне положення	23
2.2. Природні туристсько-рекреаційні ресурси	26
2.2.1. <i>Орографія</i>	26
2.2.2. <i>Клімат та погодні умови</i>	31
2.2.3. <i>Водні ресурси</i>	34
2.2.4. <i>Вулкани</i>	42
2.2.5. <i>Флора та фауна</i>	44
2.3. Історико-культурні туристсько-рекреаційні ресурси	54
2.4. Подієві туристичні ресурси	74
2.5. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Італії	79
РОЗДІЛ 3. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ	84
3.1. Місце індустрії туризму в національній економіці	84
3.2. Структура та динаміка туристичних потоків	90
3.3. Види туризму Італії	95
3.4. Туристичні регіони Італії	117
ВИСНОВКИ	119
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	124

ВСТУП

Актуальність теми. Туристична привабливість Італії незаперечна. Від стародавніх руїн Риму до мальовничих каналів Венеції, від пагорбів Тоскани до залитого сонцем узбережжя Амальфі, Італія пропонує безліч вражень, які зачаровують туристів з усього світу.

Однією з найбільших приваб Італії є її багата культурна спадщина. Країна є місцем для багатьох найвідоміших пам'яток світу, зокрема Колізею, Пізанської вежі та Ватикан із вражаючою базилікою Святого Петра та Сикстинською капелою. Любителі мистецтва збираються в Італію, щоб помилуватися шедеврами таких творів, як Мікеланджело, Леонардо да Вінчі та Боттічеллі, які виставлені в музеях і галереях по всій країні.

Ландшафти Італії доволі атрактивні – від засніжених вершин Альп на півночі до блакитних вод Середземного моря на півдні. Італійська сільська місцевість усіяна мальовничими селами, виноградниками та оливковими гаями.

Італійська кухня відома в усьому світі своєю простотою, свіжістю та яскравими смаками.

Туризм відіграє значну роль в економіці Італії і є однією з найбільших її галузей. У допандемійний період близько 65 млн. туристів відвідували країну, завдяки чому вона займала п'яте місце в світі за відвідуваністю міжнародними туристами. Сектор туризму Італії становить понад п'яти відсотків національного ВВП і створює понад шість відсотків робочих місць. Крім того, якщо врахувати опосередкований вплив туризму на суміжні галузі, такі як готельний бізнес, транспорт і роздрібна торгівля, економічне значення цього сектора стає ще більш виразним. Загалом туризм становить понад 13 відсотків ВВП Італії, що робить його одним із стовпів економіки країни. Галузь відіграє вирішальну роль у підтримці засобів до існування та сприянні економічному зростанню в різних регіонах країни. Загалом, туризм не лише демонструє світові багату культурну спадщину та природну красу Італії, але також є життєво важливим двигуном економічного розвитку та процвітання всієї країни.

За мету кваліфікаційної роботи поставлено аналіз просторово-часових та структурних особливостей розвитку індустрії туризму Італії як однієї з потужних галузей національної економіки. Для того щоб досягти поставлену мети, було сформульовано наступні **завдання**:

- вивчення теоретико-методичних основ дослідження туризму;
- дослідження історичних передумов розвитку туризму та туристсько-рекреаційних ресурсів Італії;
- визначення місця туристичної галузі в економіці країни;
- розгляд внутрішніх та міжнародних потоків туристів;
- аналіз структурних та регіональних особливостей розвитку туризму в країні.

Враховуючи зазначене вище, **об'єктом дослідження** виступає туризм як одна з найдинамічніших галузей, **предметом** є особливості розвитку індустрії туризму в Італії.

Методи дослідження. Для вивчення зазначеного питання та під час проведення дослідження були використані філософські та загальнонаукові групи методів, зокрема порівняльно-історичний та порівняльно-географічний, дедукції, індукції, статистичний, математичний, графічний, картографічний, аналізу, синтезу, літературний, описовий та інші, які допомогли досягти поставленої мети.

Інформаційна база. Для написання кваліфікаційної роботи бакалавра були використані Інтернет-джерела такі як підручники, посібники, монографії, періодичні видання, офіційні сайти статистики.

Структура роботи. Загальний обсяг роботи – 144 сторінки. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, де зазначено 89 джерел. В роботі є 5 таблиць, 56 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ТУРИЗМУ

1.1. Зміст поняття «туризм», «індустрія туризму»

Туризм, незважаючи на свою давню історію та значний вплив на різні аспекти життя суспільства, залишається складним і багатогранним явищем, яке відходить від загальноприйнятого визначення та концептуальних рамок. Ця складність виникає через те, що туризм перетинає та вивчає широкий спектр дисциплін, кожна з яких має власну перспективу та фокус. Ці дисципліни включають, але не обмежуються ними, статистику, дослідження туризму, географію (включаючи соціально-економічну та суспільну географію), соціологію, історію, економіку, управління та демографію [70].

Кожна з цих областей розглядає туризм через різні призми. Наприклад статистика фокусується на зборі й аналізі даних, пов'язаних із туристичними потоками, економічним впливом і демографічними профілями туристів. Туризмологія досліджує галузь із цілісної точки зору, включаючи поведінку під час подорожей, мотивацію та ширший вплив туризму на напрямки [64]. Географія досліджує просторові моделі та географічний розподіл туристичної діяльності, включаючи як природне, так і антропогенне середовище. Соціально-економічна географія розглядає економічний вплив туризму на регіони та громади, включаючи створення робочих місць та розвиток інфраструктури [74]. Соціологія досліджує соціальну динаміку туризму, наприклад, відносини між туристами та приймаючими громадами, а також соціальні наслідки розвитку туризму. Історія дає уявлення про еволюцію туризму з часом, простежуючи, як історичні події, культурні зміни та технологічний прогрес сформували туристичний ландшафт [32]. Економіка аналізує економічні аспекти туризму, включаючи попит і пропозицію, економічні вигоди, витрати та загальний внесок туризму в національну та світову економіку. Менеджмент фокусується на операційних аспектах індустрії туризму, включаючи бізнес-стратегії, маркетинг і управління туристичними об'єктами та послугами [17, 71]. Демографія вивчає демографічні харак-

теристики туристів, такі як вік, стать, рівень доходу, а також те, як ці фактори впливають на моделі подорожей і переваги [53].

Через ці різноманітні точки зору не існує єдиного визначення туризму, яке б охоплювало всі його аспекти. Натомість визначення, як правило, відрізняються залежно від конкретної спрямованості дисципліни. Наприклад, Всесвітня туристична організація (UNWTO) визначає туризм у широкому сенсі як «соціальний, культурний та економічний феномен, який передбачає переміщення людей до країн або місць за межами їхнього звичайного середовища з особистими чи діловими/професійними цілями» [41]. Це визначення підкреслює багатовимірну природу туризму, але все ще може тлумачитися по-різному в різних галузях дослідження.

Відсутність загальноприйнятого визначення відображає складність і міждисциплінарний характер туризму. У міру того, як дослідження продовжують розвиватися в цих різних сферах, розуміння туризму, ймовірно, стане більш тонким, що потенційно призведе до більш інтегрованих і комплексних структур у майбутньому.

Потреба у визначенні поняття «туризм» виникла в першій половині ХХ ст. Ця необхідність була зумовлена зростанням туристичних потоків, зростаючим економічним значенням туризму та подальшими спробами статистичного обліку туристів. Оскільки туризм став більш помітною економічною силою, він вимагав більш структурованої та кількісно визначеної структури для сприяння кращому розумінню, управлінню та розвитку [10].

У статистичній перспективі туризм розглядається як форма міграції населення, яка не пов'язана зі зміною постійного місця проживання чи роботи. Це визначення допомагає відрізнити туризм від інших видів міграції, таких як трудова міграція або переїзд з особистих причин, зосереджуючись на тимчасовому характері туристичної діяльності та поверненні до місця проживання [11].

Формалізація туризму як концепції стала необхідною через збільшення туристичних подорожей, прогрес у транспорті та економічні вигоди, визнані різними країнами. Туризм почав розглядатися як значний внесок у національну та

місцеву економіку, що впливає на створення робочих місць, розвиток інфраструктури та культурний обмін. Країни почали визнавати потенційні економічні вигоди від туризму, що призвело до зусиль щодо кількісної оцінки та управління туристичною діяльністю. Це включало вимірювання туристичних прибуттів, витрат і їх впливу на економіку [16]. Туризм, на відміну від інших форм міграції, характеризується тимчасовими переміщеннями, коли люди подорожують для відпочинку, у справах або з іншими цілями, не маючи наміру переїхати назавжди. Ця тимчасова міграція включає короткотермінове перебування в пунктах призначення та остаточне повернення до місця проживання.

Дослідження туризму фокусується на поведінці, мотивації та досвіді туристів, а також на впливі туризму на DESTINATION [22].

Туристи подорожують з цілого ряду причин, включаючи відпочинок, бізнес, здоров'я, навчання та відвідування друзів і родичів. Ця різноманітність ускладнює створення універсального визначення.

Туризм впливає на економіку та суспільство різними способами, від створення робочих місць та розвитку інфраструктури до культурного обміну та збереження навколишнього середовища [27].

У науковій літературі з теоретичних і практичних питань туризму немає однозначного визначення терміну. Незважаючи на розбіжності у визначеннях, більшість авторів включають у поняття «туризм» такі аспекти, як туристичні мотиви та потреби, економічні відносини між туристами та виробниками товарів і послуг, особливості поведінки туристів, їх перебування поза постійним місцем проживання, особливості туристичної діяльності туристів, особливості їхньої поведінки. та взаємодія туристичного сектору з такими компонентами макросередовища, як природа та економіка.

Сутнісне визначення туризму, запропоноване Міжнародною асоціацією наукових експертів у галузі туризму, отримало широке визнання серед фахівців. Згідно з цим визначенням, туризм – це «сукупність відносин і явищ, які виникають під час пересування та перебування людей у місцях, відмінних від постійного місця проживання та роботи» [89].

Туризм є значущим соціально-економічним явищем у сучасному суспільстві, керованим об'єктивними законами розвитку. Він являє собою динамічний сектор сфери послуг, значення та роль якого, як очікується, у майбутньому зросте. Попит на туризм підживлюється такими факторами, як урбанізація, підвищення рівня життя, технологічний прогрес тощо [28].

Туризм як вид відпочинку втілює сучасне уподобання до активного дозвілля, що поєднує відпочинок із пізнавальним заняттям. З економічної точки зору – окрема галузь, що включає споживання матеріальних і духовних благ і послуг, утворюючи самостійний сектор економіки.

Всесвітня туристична конференція, скликана Всесвітньою туристичною організацією, зібрала 107 делегацій країн і 91 делегацію спостерігачів. Її метою було дослідити сутність туризму та його роль у динамічному світі. Манільська декларація про світовий туризм, прийнята під час цієї конференції з 27 вересня по 10 жовтня 1980 року, складається з 25 пунктів. Цей документ визнає *туризм* важливою глобальною економічною діяльністю, яка сприяє взаєморозумінню та повазі між людьми. Наголошується на важливості забезпечення рівного доступу до туризму для всіх громадян і закликається до міжнародного співробітництва, яке поважає унікальні особливості народів та інтереси держав. Цими принципами керується розвиток як в'їзного, так і виїзного туризму, а також внутрішнього туризму [82].

Манільська декларація про *світовий туризм*, прийнята під час конференції, підкреслює вплив туризму на освітні, культурні, соціальні та економічні аспекти держав. Вона підкреслює гуманітарний характер *туризму*, визнаючи його важливість у зміцненні взаєморозуміння та співпраці між народами [82].

Аналіз літератури показав, що основні підходи до визначення туризму виділяють його мобільний характер, мету, тривалість та організаційні принципи. Отже, туризм можна розглядати як:

- форму тимчасової міграції, яка часто носить сезонний характер [24];
- компонент рекреації, що представляє собою активну форму дозвілля з метою відпочинку, оздоровлення, розваг, вивчення культури тощо [23];

- освітню можливість для людей дізнатися про місцеву та національну історію, культуру та географію під час подорожей [2];
- вид міжнародних відносин, що регулюються міжнародними договорами та звичаями [29];
- господарська діяльність, спрямована на забезпечення безпечного та комфортного відпочинку туристів [30];
- сектор економіки та частина світового ринку послуг, розвиток якого обумовлений специфічними запитами споживачів [25].

Туризм перетворився з природного явища в структурований бізнес і престижну форму відпочинку, доступну для значної частини населення розвинених країн світу. Відповідно до чинного законодавства, поняття туризму можна визначити таким чином: Туризм – це подорож, що здійснюється під час дозвілля з метою відпочинку, оздоровлення, отримання знань та інших цілей. Ця подорож відбувається за межами основного місця проживання людини і зазвичай триває від одного дня до одного року. Важливо, що туризм не передбачає заняття оплачуваною діяльністю під час подорожі, є очікування повернутися до основного місця проживання протягом зазначеного терміну.

Еволюція поняття «*туризм*» відбувається паралельно з розвитком його соціальних функцій. Отже, існують численні тлумачення цього поняття, насамперед спрямовані на визначення його:

- соціально-економічної сутності,
- статусу у міжнародних правовідносинах;
- статистичного обліку на різних етапах соціально-економічного розвитку суспільства.

Туризм – це соціально-економічне явище, яке має історичне коріння. Він охоплює як самостійну діяльність осіб, які прагнуть провести своє дозвілля, так і діяльність підприємств індустрії туризму, відповідальних за організацію подорожей і надання туристичних послуг [69]. За своєю суттю *туризм* передбачає масову організацію попиту та пропозиції на ринку туристичних послуг, результатом чого є споживання туристичного продукту [37].

Фахівці Бернського університету В. Хунцікер і К. Крапф запропонували наступне комплексне визначення туризму: «Туризм – це низка явищ і відносин, що є результатом подорожей людей, до тих пір, поки вони не приведуть до їх постійного перебування в певному місці і не пов'язані з отриманням ними будь-якої вигоди (прибутку)» [38, с.18].

Визначення дефініції «туризм» наводиться у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Зміст поняття «туризм» (побудовано автором за [3,4, 7, 28, 60, 71])

Автори	Визначення
Богданова Ж.А.	Туризм – з одного боку, це діяльність людини (споживача турпослуг) спрямована на задоволення потреб у відпочинку, лікуванні, пізнавальних, ділових та інших цілях і передбачає її тимчасове переміщення з основного місця проживання, що призводить до ряду соціально-економічних відносин. З іншого боку, туризм – форма ведення бізнесу, яка ставить за мету отримання прибутків шляхом організації і забезпечення чужого відпочинку [4, с. 197]
Сокол Т.Г.	Туризм – сфера діяльності людей, пов'язана з подорожами та мандрівками, що виконує ряд функцій політичного, економічного й культурного характеру. Всі функції проявляються як на рівні особистості, так і на рівні суспільства загалом [60, с. 81]
Мальська М.П.	Туризм – вид рекреації, пов'язаний із виїздом за межі постійного місця проживання, активний відпочинок, під час якого відновлення працездатності поєднується з оздоровчими, пізнавальними, спортивними і культурно-розважальними цілями [28, с. 21]
Бейдик О.О.	Туризм – це форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, освітянською та іншими функціями [3, с. 104]
Гордієнко К.Д.	Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування. Туризм – діяльність осіб, які здійснюють поїздки і перебувають у місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища на термін від 24 годин до одного року, з будь метою, але безздійснення діяльності, що оплачується з джерел, які знаходяться у місці відвідування [7 с, с. 312]
Цопа Н.В.	Туризм – соціально-економічне явище, тісно взаємозалежне з елементами туристичного комплексу [71, с. 9]

Суть туризму зазвичай полягає у дозвіллі, відпочинку, дослідженні та культурному збагаченні, а не в діяльності, яка приносить прибуток. Туризм вклю-

чає в себе різні форми подорожей і заходів, які здійснюються під час подорожей, такі як огляд визначних пам'яток, знайомство з місцевою культурою, участь у розважальних заходах, а також вивчення історії та традицій [8].

Незалежно від того, досліджують власну країну чи подорожують за кордон, туризм пропонує людям можливість розслабитися, відкрити для себе нові місця та отримати уявлення про різні культури та спосіб життя. Це служить засобом розширення кругозору, сприяння особистісному зростанню та створення незабутніх вражень [19].

Хоча деякі аспекти туризму можуть включати економічні операції, такі як купівля товарів і послуг, основна увага приділяється насолоді та збагаченню, отриманому від подорожі, а не отриманню прибутку. Таким чином, туризм можна розглядати як популярну та широко поширену форму дозвілля та культурних досліджень, доступну для людей з усіх верств суспільства.

У широкому розумінні туризм охоплює будь-яку форму подорожі, яка передбачає вихід за рамки рутинної чи повсякденної діяльності. Хоча щоденні поїздки з дому на роботу зазвичай не вважаються туризмом, такі види діяльності, як регулярні поїздки на риболовлю або відвідування лісу, можна класифікувати як туризм, оскільки вони передбачають навмисні подорожі з метою дозвілля чи відпочинку [16].

З іншого боку, у вузькому значенні туризм стосується конкретно організованих туристичних маршрутів, які здійснюються окремими особами або групами, часто за власний рахунок або за фінансової підтримки організацій. Ці організовані поїздки відрізняються від пересувань, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків або поїздок, пов'язаних із роботою [24].

Ця різниця між широкими та вузькими визначеннями підкреслює різноманітність видів діяльності та мотивацій, які підпадають під егіду туризму. Незалежно від того, чи то спонтанні виїзди на природу, чи ретельно спланована відпустка, туризм охоплює широкий спектр подорожей і цілей.

Отже, потреба у визначенні терміну «туризм» виникла з практичних міркувань, пов'язаних із управлінням зростаючими туристичними потоками та їх-

нім економічним впливом та капіталізацією їх. З точки зору статистики, туризм визнається як форма міграції населення, яка має тимчасовий характер і не пов'язана з постійним переселенням. Однак складність і міждисциплінарний характер туризму означають, що його визначення продовжує розвиватися, включаючи ідеї з різних сфер для кращого розуміння та управління цим динамічним сектором [71].

Туризм працює як ресурсорієнтована та ресурсозалежна галузь, яка значною мірою покладається на *туристичні та рекреаційні ресурси* [59]. Ці ресурси охоплюють природні ландшафти, історичні та культурні об'єкти, події та об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Тому при вивченні туристичного сектору важливим є аналіз туристсько-рекреаційних ресурсів. Крім того, туризм тісно пов'язаний з такою інфраструктурою, як транспорт, готельний бізнес, громадське харчування та сільське господарство тощо. Він функціонує як мультиплікаційна галузь, використовуючи внесок різних секторів, одночасно сприяючи їх зростанню та розвитку.

Наприклад, транспортний сектор виграє від збільшення попиту на повітряні, залізничні та автомобільні подорожі до туристичних місць. Індустрія гостинності розвивається завдяки будівництву та експлуатації готелів, курортів та інших закладів розміщення туристів. Подібним чином у харчовій промисловості зростає попит на ресторани, кафе та місцеві кулінарні заклади, які обслуговують туристів. Сільське господарство виграє від потреби постачати свіжі продукти та інгредієнти для підтримки закладів харчування, кулінарного та гастрономічного туризму. Загалом, туризм діє як розширення цих секторів, стимулюючи економічну діяльність, створюючи робочі місця та стимулюючи зростання економіки в цілому [62].

Туристична індустрія охоплює широкий спектр галузей економіки, закладів культури, освіти та наукових організацій. Її роль полягає у створенні інфраструктури для туризму, навчанні персоналу та сприянні виробництву, маркетингу та споживанню туристичних продуктів, використовуючи природні ресурси та культурні цінності [29].

Після Другої світової війни *індустрія туризму* зазнала значного зростання завдяки різноманітним факторам, таким як міжнародна інтеграція, розширення міжнародної торгівлі, підвищення рівня життя, покращення транспортних і комунікаційних мереж, а також лібералізація кордонів. Цей період ознаменував появу туризму як окремого сектора в сфері послуг. Із зростанням стресу та ритму життя в промислово розвинутих країнах туризм став основним засобом відпочинку та відпочинку, перетворившись із розкоші на необхідність для багатьох [16].

Наприкінці XX століття відбувся сплеск попиту на туристичні послуги серед груп із середнім і низьким рівнем доходу, що призвело до диверсифікації туристичного ринку та розвитку широкого асортименту продуктів для різних фінансових можливостей, інтересів та уподобань.

1.2. Класифікація туризму

Класифікація туризму на різні типи та форми має важливе значення для розуміння його різноманітної природи та задоволення потреб різних типів та мотивів туристів.

Туризм класифікують за різними ознаками такими як мета, засоби переміщення, тривалість, характер та терміни поїздки, засоби розміщення туристів тощо (рис. 1.1).

Основні класифікації		Категорії туризму						
I	суб'єкт діяльності	індивідуальний		груповий		сімейний		
II	регіон відпочинку	національний			міжнародний			
III	ринок	внутрішній			іноземний			
IV	спосіб організації	самодіяльний			організований			
V	ціль	релаксаційний		реабілітаційний		рекреаційний		
VI	вік	дитячий	молодіжний		середній		третій	
VII	транспорт	автомобільний	автобусний	водний	пішохідний	залізничний	верховий	
VIII	основна діяльність	конгресний	пізнавальний	діловий	спортивний		екологічний	
IX	основні ресурси	гірський		морський		лісовий		річковий

Рис. 1.1. Класифікаційні ознаки туризму (побудовано за [20])

Так, одним із способів класифікації туризму є його мета. Відпочинковий туризм пропонує відпочинок і розваги, тоді як діловий туризм зосереджується

на професійних заходах, таких як конференції та торгові виставки. Культурний туризм заглиблюється в пам'ятки культурної спадщини та музеї, тоді як приго-дницький туризм приваблює любителів гострих відчуттів такими видами діяль-ності, як альпінізм і екстремальні види спорту. Оздоровчий туризм надає пере-вагу добробуту, релігійний туризм – зосереджується на паломництві та священ-них місцях [19, 20, 36].

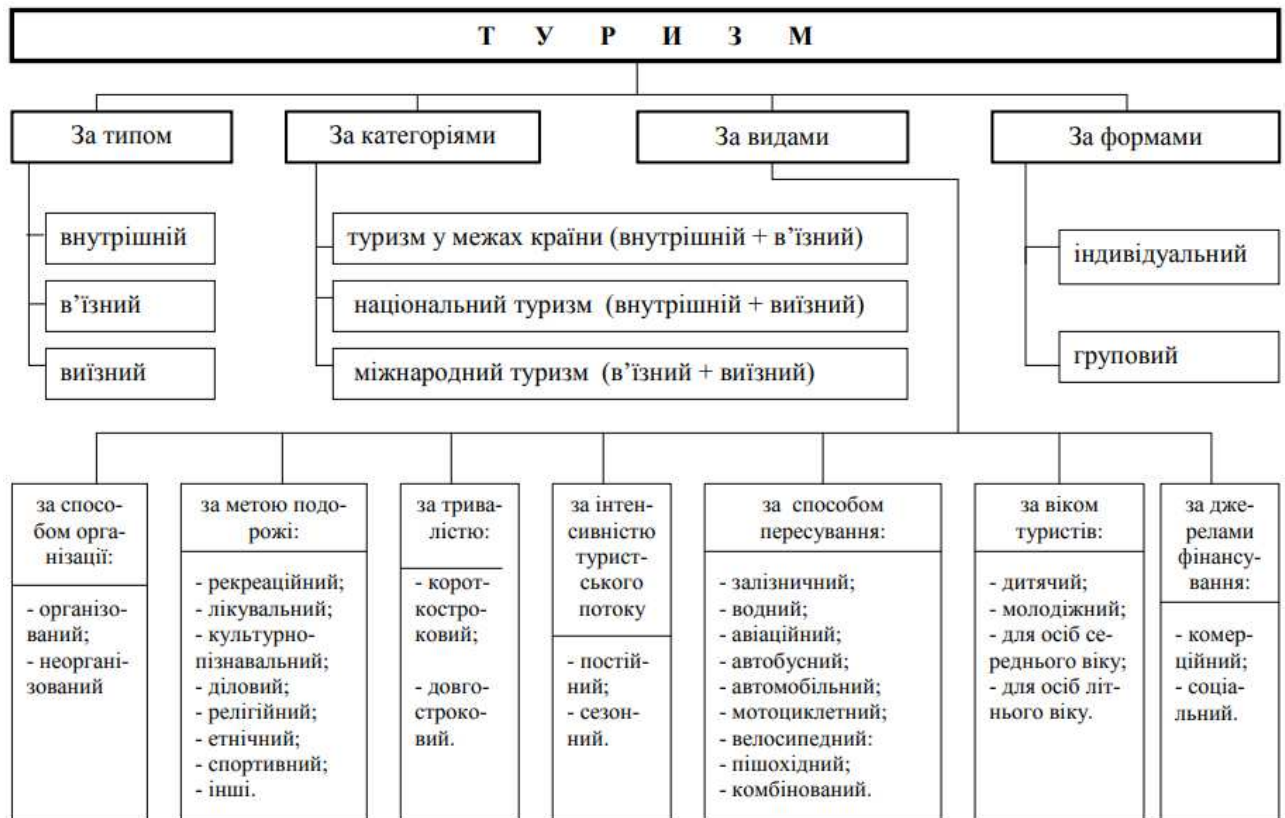

Рис. 1.2. Класифікація туризму за різними критеріями та ознаками [36]

Туризм також можна класифікувати залежно від засобів / способів пере-сування та типу використовуваного транспорту:

- Пішохідний туризм – у цьому типі туризму вся подорож здійснюється тури-стом пішки, що забезпечує тісний зв'язок з природою та оточенням.
- Лижний туризм – катання на лижах є основним видом транспорту вздовж маршруту, пропонуючи ентузіастам гострі відчуття від подорожей по засні-жених ландшафтах.

- Кінний туризм – це подорожі проводяться за допомогою коней, що забезпечує унікальний спосіб дослідження місцевості, недоступної іншими видами транспорту.
- Санний туризм – туристи переважно користуються санями, запряженими кіньми, собаками чи оленями, щоб подолати більшу частину маршруту, особливо в снігових регіонах.
- Велосипедно-мотоциклетний туризм – велосипеди, мопеди та мотоцикли є основними засобами пересування, популярними для відпочинку у вихідні та відпусток у багатьох країнах.
- Автомобільний туризм – подорожі полегшуються автомобілями, що забезпечують високу мобільність і свободу пересування, з розвитком автотуризму, що породжує спеціальні заклади обслуговування, такі як мотелі, кемпінги та придорожні зручності.
- Повітряний туризм – передбачає авіап перевезення як основний вид транспорту, що пропонує перевагу швидкого переміщення на великі відстані, особливо в країнах, віддалених від основних туристичних регіонів.
- Залізничні подорожі – поїздки залізницею, які вважаються економічно ефективними та безпечними, були популярними з XIX століття та продовжують пропонувати спеціальні та комфортні варіанти подорожей.
- Морський (річковий) туризм – для подорожей використовується водний транспорт, добре розвинений морський круїзний туризм, тоді як річкові круїзи менш поширені, але пропонують унікальні можливості для поєднання відпочинку та дослідження.
- Польоти на повітряній кулі – проводяться за визначеними маршрутами та тривалістю, часто на короткі відстані, забезпечуючи чітку перспективу пейзажів згори [52].

Види туризму відрізняються за характером подорожей. Внутрішній туризм відбувається у власній країні, тоді як в'їзний туризм приваблює нерезидентів та перетин державного кордону. Тобто, виїзний туризм передбачає, що мешканці досліджують напрямки за межами своїх кордонів.

За кількістю учасників:											
індивідуальний			груповий								
За масштабами охоплення території:											
внутрішній: приміський; дальній			міжнародний: внутрішньоконтинентальний; міжконтинентальний; навколосвітній								
За способом організації:											
самодіяльний			організований								
За віком подорожуючих:											
дитячий		молодіжний		середній		«третього віку»					
За інтенсивністю туристичних потоків:											
постійний			сезонний: односезонний; двосезонний								
За джерелами фінансування:											
комерційний			соціальний								
За тривалістю подорожі:											
короткостроковий			довгостроковий								
За способом пересування:											
водний		пішохідний		авіаційний		автобусний		залізничний		верховий	
мотоциклетний			автомобільний			комбінований					
За метою подорожі:											
рекреаційний		пізнавальний		діловий		релігійний		транзитний		стійкий екологічний	
пригодницький		військовий		соціальний		шоп-тури		промисловий			
сільський зелений			лікувальний		етнічний		спортивний		екстремальний		
ностальгійний			культурно-розважальний			комбінований					

Рис. 1.3. Класифікація видів туризму (побудовано за [20])

Ще одним фактором є тривалість подорожі. Так. Виділяють за цим критерієм поїздки вихідного дня, середньострокові та довгострокові подорожі.

Поїздки вихідного дня – це короткі відпочинки, які зазвичай здійснюються у вихідні чи святкові дні, тривалістю не більше 2-3 днів. Подорожі вихідного дня ідеально підходять для швидкого відволікання від рутини та пропонують можливість досліджувати найближчі місця чи брати участь у дозвіллі без необхідності тривалої відпустки.

Середньострокові поїздки тривалістю від одного тижня до одного місяця є одними з найпопулярніших варіантів для туристів. Вони дають достатньо часу, щоб зануритися в культуру, визначні пам'ятки та досвід місця призначення, дозволяючи більш детально досліджувати його порівняно з коротшими подорожами.

Довгострокові поїздки, які тривають до 6 місяців або більше, зазвичай здійснюються з певною метою, наприклад з освітою, паломництвом або ліку-

ванням. Ці подорожі пропонують можливість глибше зануритися в спосіб життя, мову та звичаї місця призначення, дозволяючи туристам отримати глибоке розуміння та досвід протягом тривалого періоду [19].

Уподобання щодо розміщення дуже різні. Готельний туризм пропонує комфорт і зручність, кемпінговий туризм пов'язує туристів з природою, хостельний туризм пропонує бюджетні варіанти, а сімейний туризм занурює туристів у місцеву культуру.

Організація туризму може бути різною, класифікованою як плановий (організований) або аматорський (неорганізований). Плановий туризм включає в себе внутрішні подорожі за попередньо встановленими маршрутами, організованими туристичними агентствами, надаючи низку послуг, таких як транспорт, проживання та екскурсії [20].

І навпаки, аматорський туризм, також відомий як неорганізований туризм, уникає заздалегідь визначених маршрутів на користь спонтанних подорожей. Туристи самостійно обирають і розробляють свої маршрути, часто виходячи з особистих інтересів, таких як піші прогулянки, риболовля, велопогулянки чи гірські експедиції. Учасники самодіяльного туризму добровільно займаються різними видами діяльності, спрямованими на вивчення навколишнього середовища, вивчення історико-культурних об'єктів, збереження природи.

Самодіяльний туризм охоплює різноманітну діяльність, включаючи краєзнавчі дослідження, екскурсії, наукові дослідження, заходи щодо збереження навколишнього середовища і навіть організацію туристичних заходів і змагань. Ці заняття відповідають правилам туристичних спортивних походів, забезпечують безпеку та дотримання етичних норм [19].

Загалом, як організований, так і неорганізований туризм пропонують туристам унікальні можливості досліджувати навколишнє середовище та взаємодіяти з ним, створюючи багатий досвід в індустрії туризму.

Туризм також можна класифікувати за кількістю учасників, переважно на дві категорії: індивідуальний туризм і груповий туризм. Індивідуальний туризм – це подорожі, які здійснюються однією людиною або окремою сім'єю за влас-

ним маршрутом та уподобаннями. Навпаки, груповий туризм передбачає подорожі колективу осіб, які зазвичай організовуються та координуються туропера-торами або агентствами [29].

Хоча індивідуальний туризм переважно включає одиночні або сімейні подорожі, деякі теоретики виділяють сімейний туризм як окрему категорію. Ця класифікація визнає унікальну динаміку та переваги, пов'язані з сімейними по-дорожами, наголошуючи на колективному досвіді та взаємодії всередині родини.

Туризм також можна класифікувати за демографічним і соціальним складом учасників подорожі на наступні категорії:

- Дитячий туризм – подорожі, розроблені спеціально для дітей, які пропонують заходи, розваги та навчальний досвід відповідно до віку дитини.
- Шкільний туризм – освітні поїздки, організовані для учнів шкіл для покращення їх навчання, розширення кругозору шляхом відвідування історичних місць, музеїв та інших культурних пам'яток.
- Молодіжний туризм – орієнтований на молодь, надає можливості для пригод, соціальної взаємодії та культурних досліджень, часто в групах.
- Подорожі для людей похилого віку зосереджені на релаксації, дозвіллі та заходах, які підходять для людей відповідної вікової категорії, з розміщенням і зручностями, які відповідають їхнім потребам.
- Подорожі для людей з обмеженими можливостями – це спеціалізовані поїздки, призначені для людей з обмеженими можливостями, які пропонують доступний транспорт, житло та пам'ятки комфортні та доступні умови проживання, пересування тощо [63].
- Сімейний туризм – подорожі для сімей, які пропонують заходи та зручності для будь-якого віку, сприяють спілкуванню та спільному досвіду між членами родини [59].

Туризм також можна класифікувати за його інтенсивністю, яка відображає частоту та тривалість туристичних відвідувань конкретних напрямків. Ця

класифікація включає чотири основні категорії: постійний туризм, сезонний туризм, односезонний туризм і двосезонний туризм.

Постійний туризм передбачає регулярне відвідування туристичних зон і населених пунктів протягом року, що свідчить про постійний потік туристів незалежно від пори року. Навпаки, сезонний туризм передбачає відвідування, обмежені певним часом року, часто під впливом погодних умов, культурних подій або природних явищ.

Сезонний туризм також поділяється на односезонний і двосезонний. Односезонний туризм переважає в районах, де спостерігається значна туристична активність протягом конкретного сезону, наприклад влітку чи взимку. Навпаки, двосезонний туризм характеризується потоками туристів, які відбуваються як влітку, так і взимку, що вказує на більш різноманітний і тривалий період відвідування протягом року [62].

Туризм охоплює різноманітні цілі подорожей, відображаючи різноманітні мотиви та інтереси туристів. Виходячи з мети поїздки, туризм можна розділити на кілька категорій:

- Освітній (екскурсійний) туризм – передбачає відвідування та вивчення культурних, історичних і природних пам'яток, пам'яток і об'єктів для отримання знань і уявлень про місцеву спадщину та традиції.
- Оздоровчий та пізнавальний туризм поєднує цілі, пов'язані зі здоров'ям та благополуччям, із можливостями для навчання та особистісного зростання. Цей тип туризму часто включає заходи, спрямовані на сприяння фізичному та психічному благополуччю під час вивчення нових напрямків [3].
- Оздоровчий курортний туризм передбачає подорожі з метою покращення здоров'я, часто до місць, відомих своїми лікувальними властивостями, природними джерелами чи оздоровчими закладами.
- Спортивний туризм фокусується на участі в спортивних подіях, змаганнях або заходах у якості глядача або активного учасника. Це може включати відвідування великих спортивних заходів або заняття розважальними видами спорту під час подорожі [8].

- Туризм вихідного дня передбачає короткочасне перебування за межами міських районів або у визначених місцях відпочинку з рекреаційною метою, як правило, тривалістю кілька днів у вихідні чи святкові дні.
- Діловий туризм передбачає подорожі з професійною метою, такі як відвідування конференцій, виставок, зустрічей або відвідування ділових об'єктів і місць.
- Релігійний туризм – центром є відвідування релігійних місць, пунктів паломництва або участь у релігійних церемоніях і ритуалах, мотивованих духовними або релігійними переконаннями [24].
- Зелений туризм також відомий як екотуризм або сталий туризм, наголошується на відповідальних практиках подорожей, які мінімізують вплив на навколишнє середовище та підтримують зусилля щодо збереження.
- Любительський туризм включає такі види відпочинку, як полювання, риболовля, кемпінг та інші заняття на природі, якими займаються ентузіасти під час своїх подорожей.
- Етнічний туризм фокусується на дослідженні своєї культурної спадщини, походження та зв'язків із певними етнічними групами чи громадами. Етнічні туристи можуть подорожувати, щоб відвідати родичів, будинки предків, культурні фестивалі або місця історичного значення, пов'язані з їхньою спадщиною [32].
- Екзотичний туризм – відвідування віддалених або нетрадиційних місць, відомих своїми унікальними ландшафтами, дикою природою та культурою корінних народів. Екзотичні туристи шукають досвіду у віддалених або менш відомих регіонах, які пропонують відхід від повсякденного оточення та культурних норм.
- Екстремальний туризм передбачає пошук пригод, що викликають адреналін, і складну діяльність, яка розширює фізичні та розумові межі. Екстремальні туристи можуть зайнятися такими видами діяльності, як стрибки з парашутом, банджі-джампінг, рафтинг або скелелазіння, шукаючи гострих відчуттів і хвилювання в сміливих заняттях [25].

- Подієвий туризм передбачає поїздки для відвідування певних подій, таких як фестивалі, карнавали, спортивні змагання, конференції або культурні свята. Подійні туристи прагнуть зануритися в унікальну атмосферу та враження, які пропонують ці зустрічі.
- Гірський туризм охоплює подорожі гірськими регіонами, де туристи досліджують пересічену місцевість, насолоджуються мальовничими пейзажами та займаються такими видами діяльності, як походи, альпінізм, катання на лижах, сноубордах або скелелазіння. Гірський туризм пропонує можливості для пригод, релаксації та відпочинку на природі серед захоплюючої природи [38].
- Пригодницький туризм фокусується на захоплюючих і нетрадиційних заходах у різноманітних середовищах, починаючи від віддалених районів дикої природи та закінчуючи міськими ландшафтами. Туристи шукають можливості для таких видів діяльності, як трекінг, зіплайнінг, сафарі по дикій природі, каякінг або підводне плавання, приймаючи виклики та хвилювання під час своїх подорожей [10].

Туризм можна класифікувати на активні та пасивні форми, виходячи з рівня фізичної активності та участі туристів під час їхньої подорожі:

Активний туризм передбачає діяльність, яка потребує фізичних навантажень, пригод або участі в розважальних видах спорту. Приклади включають піші прогулянки, катання на гірських велосипедах, катання на лижах, скелелазіння, каякінг і зіплайн. Активні туристи шукають досвіду, який кидає їм фізичний і розумовий виклик, часто досліджуючи природні ландшафти та беручи участь у пригодах на природі.

Пасивний туризм передбачає більш спокійні та неквапливі види діяльності, де туристи можуть спостерігати або насолоджуватися атракціонами без значних фізичних навантажень. Приклади включають огляд визначних пам'яток, відвідування музеїв, відвідування культурних заходів, мальовничі поїздки та відпочинок на пляжах. Пасивні туристи часто віддають перевагу діяльності, яка

є більш споглядальною або культурно збагаченою, що дозволяє їм розслабитися та оцінити навколишнє середовище без активної участі [38].

Сьогодні всі відомі спеціалізовані види туризму можна розділити на традиційні та новітні. До традиційних видів відносять пізнавальний туризм, медичний, спортивний, релігійний, альпінізм. Серед новітніх – спелеотуризм, подієвий туризм, конгресовий, етнографічний, екстремальний, екологічний та ін., кількість яких з часом зростає.

Ці класифікації допомагають зацікавленим сторонам в організації туристичного бізнесу та розвитку туристичної індустрії, включаючи уряди, туроператорів і постачальників розміщення, зрозуміти вподобання та потреби мандрівників, тим самим сприяючи розробці цільових туристичних продуктів і послуг.

РОЗДІЛ 2.

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ІТАЛІЇ

2.1. Географічне положення

Географічне положення Італії є доволі вигідним, оскільки вона знаходиться в Південній Європі та вважається складовою Західної Європи через її історичні, культурні та економічні зв'язки з іншими західноєвропейськими народами. Це зумовлює розташування країни на перехресті різних культурних, історичних і географічних впливів.

Територія країни простягається між широтами 35° і 47° північної широти та 6° і 19° східної довготи. Італія має спільні кордони з кількома сусідніми країнами: на півночі вона межує зі Швейцарією, Францією, Австрією та Словенією. Альпійський вододіл діє як природна межа, охоплюючи такі регіони, як долина річки По і Венеціанська рівнина; на півдні Італія омивається Середземним морем. Італійський півострів, який перетинається Апеннінськими горами, утворює південну частину країни. До складу Італії також входять острови Сицилія і Сардинія, що лежать на південь від материка. Крім того, вздовж берегової лінії Італії розкидані численні менші острови [51].

Суверенні мікродержави Сан-Марино та Ватикан є анклавом на території Італії, тоді як Кампіоне д'Італія є італійським ексclaveм, розташованим у Швейцарії.

Різноманітна географія Італії охоплює низку ландшафтів, від скелястих Альп на півночі до пагорбів Тоскани та сонячного узбережжя Середземного моря. Апеннінські гори простягаються вздовж Італійського півострова, формуючи його рельєф і створюючи природний вододіл між регіонами [72].

Сицилія та Сардинія є двома найбільшими островами, що належать Італії. Вони можуть похвалитися своєю власною культурою, історією та ландшафтом, що робить свій внесок у багатий полотно розмаїття Італії.

вуваних критеріїв вимірювання. Ці місця включають Монтелуко в провінції Перуджа, Нарні та Орвієто в провінції Терні та Рієті в провінції Рієті [40].

Рис. 2.2. Острови Італії [40]

Острівна Італія включає Сицилію, Сардинію та численні менші острови, розкидані або згруповані в архіпелаги. Хоча Корсика географічно є частиною італійського регіону, вона належить Франції.

П'ять найбільших італійських островів Італії – це Сицилія (25707 км²), Сардинія (24090 км²), Ельба (223 км²), Сант'Антіоко (108,9 км²) і Пантеллерія (83 км²) (рис. 2.2) [51].

Основні архіпелаги та острови включають затоку Ла Спеція з Пальмарією, Тіно і Тінетто; Тосканський архіпелаг з Ельбою, Капраїєю, Горгоною, Піанозою, Монтекрісто, Джанутрі та Джильо; Флегрейські острови і Капрі; Понтійські острови (Понца, Пальмарола, Занноне, Вентотене) [72].

Еолійські острови (Саліна, Ліпарі, Вулкано, Панарей, Стромболі, Філікуді, Алікуді).

Ці географічні особливості сприяють різноманітності ландшафтів Італії, починаючи від гірських регіонів на півночі до прибережних рівнин і островів на півдні, що робить її багатою та різноманітною країною з точки зору як природної краси, так і культурної спадщини. Загалом стратегічне розташування Італії, різноманітна географія та історичне значення роблять її унікальним і цікавою DESTINATION із багатством природних і культурних пам'яток.

2.2. Природні туристсько-рекреаційні ресурси

2.2.1. Орографія. Майже 35% площі території Італії займають гори, Альпи формують її північний кордон, а Апеннінські гори простягаються вздовж півострова приблизно на 1350 км (рис.2.3) [33]. Ці два гірські масиви з'єднані між собою через перевал Колле ді Кадібона в Лігурійських Альпах. 19 регіонів Італії перетинають або Альпи, або Апенніни, або їхні відгалуження. Крім того, на Сардинії є гори з виразними особливостями, які є частиною сардинсько-корсиканського рельєфу, що впливає як на Сардинію, так і на Корсику [39].

Рис. 2.3. Рельєф території Італії [39]

Альпи, сформовані в мезозойську та кайнозойську ери, оточують долину По з півночі, сходу та заходу, слугуючи природним кордоном. Протягнувшись приблизно на 1000 км уздовж північного краю Італії, Альпи можуть похвалитися найвищою вершиною в Європейському Союзі, Монблан, що підноситься на 4810 м над рівнем моря, розташована між долиною Аоста та Францією.

З іншого боку, Апенніни, утворені в епоху олігоцену, піднімаються на південь від долини По і перетинають італійський півострів з півночі на південь, охоплюючи від Лігурії до Калабрії, і простягаючись до північної Сицилії, завершуючись хребтом Мадоні. Діючи як вододіл між Тірренським та Адріатично-Іонічним узбережжями, Апенніни є основою географії Італії.

Найвищі вершини Італії зосереджені в Західних Альпах і мають численні вершини, що перевищують 4000 м, включаючи Монте-Роза, висота якої 4634 м, Маттерхорн (4478 м) і Монблан (4810 м). Навпаки, найвищою точкою Апеннін є Гран Сассо д'Італія, що піднімається на 2912 м [72].

Відомі гори в Італії, такі як Маттерхорн, Монте-Роза та Гран-Парадізо в Західних Альпах, а також Берніна, Стельвіо та Доломіти вздовж східного схилу Альп, привертають світову увагу та захоплення своєю величною красою та складним рельєфом [33].

Гора Монблан

Гірський масив Гран-Сассо

Рис. 2.4. Гірські масиви Італії [66]

Гірські хребти в Італії є популярними напрямками для туризму, пропонуючи широкий спектр розважальних заходів і пам'яток. Гірські регіони Італії, зокрема Альпи та Доломітові Альпи, відомі своїми гірськолижними курортами,

що приваблюють любителів зимових видів спорту з усього світу. Розгалужена мережа стежок в Альпах і Апеннінах надає можливості для прогулянок, походів і альпінізму, дозволяючи відвідувачам досліджувати приголомшливі ландшафти та досягати вершин. Мальовничі проїзди через гірські перевали, такі як перевал Стельвіо, і велосипедні маршрути в таких регіонах, як Доломіти, популярні серед туристів, які шукають приголомшливих краєвидів і пригод на природі. Гірські райони Італії часто багаті на культурну спадщину, з чарівними селами, історичними містами та старовинними замками, розташованими серед мальовничих ландшафтів, що пропонує відвідувачам зазирнути в історію та традиції Італії [51].

Багато гірських курортів Італії пропонують оздоровчі та спа-послуги, що дозволяє туристам розслабитися та відновити сили серед спокійного природного середовища. Загалом гірські хребти Італії відіграють важливу роль у привабленні туристів, які шукають активного відпочинку, пригод, відпочинку та культурного досвіду.

Пагорби охоплюють значну частину ландшафту Італії, переважно в центрально-південній частині півострова вздовж схилів Апеннінського хребта, а також у передальпійській зоні біля Альп. Ці горбисті регіони, що характеризуються пологими схилами та висотами, що не перевищують 800 м, мають мозаїку долин і улоговин.

Італійські пагорби організовані в різні системи. Субальпійські пагорби та Предаппенніно розташовані між Альпами та долиною річки По, а також між Апеннінами та Адріатичним узбережжям відповідно. Яскравими прикладами є Ланге та Монферрат у західній долині річки По. Тірренський Антиапеннін простягається від Тосканської гори Металіфер до Везувію та Беневентських пагорбів у Кампанії. Адріатичний Антиапеннін присутній в Апулії з пагорбами Мурге та Гаргано [5].

Походження італійських пагорбів різне, зокрема осадові пагорби такі як Ланге, Монферрато, К'янті та Мурге, утворені підняттям морського дна. Третинна формація спостерігається на Беневентських пагорбах, характеризується

нашаруваннями гравію, вапняку та пісковика, можливо, через підняття дна озера. Моренні пагорби знайдені в Бріанца, Канавезе та регіонах уздовж Альп, складаються із землі та щебеню, відкладених стародавніми льодовиками. Вулканічного походження помітні в Евганських пагорбах і різних утвореннях в Тоскані, Лаціо та Кампанії, залишки стародавніх згаслих вулканів, сформованих ерозією [33].

Мальовничі краєвиди та схили пагорбів таких регіонів, як Тоскана, Умбрія та Ланге, приваблюють туристів, які прагнуть зануритися в природну красу Італії. Відвідувачі часто досліджують ці території під час поїздок, велосипедних турів або прогулянок виноградниками й оливковими гаями.

Багато міст Італії на пагорбах просякнуті історією та культурою, можуть похвалитися середньовічною архітектурою, стародавніми руїнами та чарівними вулицями, вимощеними бруківкою. Серед популярних місць – Сан-Джiminьяно, Ассізі та Монтепульчано, де відвідувачі можуть відвідати історичні пам'ятки, церкви та музеї. Гірські регіони Італії відомі своїми кулінарними вишукуваннями, включаючи вина світового класу та традиційну кухню. Туристи стікаються в такі райони, як К'янті, П'ємонт і Монтальчіно. Пологі схили та мальовничі стежки пагорбів Італії створюють широкі можливості для активного відпочинку, наприклад для піших прогулянок, катання на гірських велосипедах і верхової їзди. Відвідувачі можуть досліджувати природні заповідники, національні парки та мальовничі краєвиди, насолоджуючись свіжим повітрям і приголомшливими пейзажами.

Рівнини складають 23,2% національної території Італії. Найбільшою серед них є долина По, розташована в долині річки По, найдовшої річки Італії, що протікає на 652 км на схід від Коттійських Альп до Адріатичного моря. Долина По охоплює 46 тис. км. кв., що становить понад 70% загальної площі рівнини Італії. Вона поділяється на дві смуги: високу рівнину, що межує з Альпійськими та Апеннінськими пагорбами, і низьку рівнину, що тягнеться через центр до дельти річки По [51].

У півострівній частині і на островах Італії невеликі рівнини часто зустрічаються вздовж берегів і в гирлах великих річок. Приклади включають Tavoliere delle Puglie, Campidano на Сардинії та Maremma в Тоскані.

Рівнина Кампідано

Паданська рівнина

Рис. 2.5.Рівнини Італії [9, 67]

Італійські рівнини мають різноманітне походження, зокрема алювіальне, більшість з яких утворена відкладами, що відкладаються річками вздовж їх течії, включаючи долину По, Вальдарно, Понтійські болота, Кампідано, Метапонтіно, рівнину Селе, Саленто, рівнину Сібарі, рівнину Катанії та рівнину Сант'Еуфемія. Друга за величиною рівнина Тавольєре-делле-Пульє утворилася внаслідок підняття морського дна. Вулканічні рівнини, такі як рівнина Кампанії, виникли внаслідок вулканічної діяльності, де вулканічний попіл заповнював навколишні долини, створюючи родючі рівнини [68].

Італія виділяється потужним потенціалом для туризму завдяки своїм природним ресурсам, включаючи альпійські схили, які сприяли розвитку гірськолижного туризму в країні.

Незважаючи на те, що італійські гірськолижні курорти почалися пізніше, ніж сусідні австрійські, швейцарські та французькі курорти, італійські гірськолижні напрямки швидко стали відомими, перейнявши передовий досвід своїх конкурентів. Сьогодні вони займають вагомі позиції на світовому ринку гірськолижного відпочинку [31].

Відмінною рисою італійських гірськолижних курортів є об'єднання кількох гірськолижних зон в єдину розгалужену мережу за допомогою єдиних систем підйомників. Така консолідація забезпечує велику зручність для туристів. Гірськолижний сезон зазвичай триває з грудня до кінця квітня.

Мережа гірськолижних курортів Італії, яка простягається від кордону з Францією на заході до захоплюючих Доломітових Альп на сході, охоплює кілька напрямків світового рівня. Ці курорти характеризуються сотнями кілометрів гірськолижних схилів на різних місцевостях, які з'єднані ефективними системами підйомників. Однак важливо зазначити, що існує потреба в оновленні інфраструктури на деяких ділянках курортної мережі.

2.2.2. Клімат та погодні умови. Клімат Італії відрізняється особливою різноманітністю, варіюючи від вологого субтропічного до вологого континентального та океанічного в більшості внутрішніх північних і центральних регіонів. Для регіону долини По зазвичай характерний вологий субтропічний клімат, який характеризується прохолодною зимою та жарким літом. Відповідно до кліматичної класифікації Кеппена, прибережні райони Лігурії, Тоскани та більшої частини південних регіонів мають середземноморський клімат [33].

Між північною та південною Італією можуть спостерігатися значні перепади температур, особливо взимку. Наприклад, у той час як у Мілані в певні зимові дні може бути температура близько -2°C і снігопад, у Римі температура може бути близько 8°C , а в Палермо температура може досягати 20°C .. Однак коливання температури в літні місяці менш екстремальні [51].

Клімат Італії значною мірою формують водойми Середземного моря, які оточують країну з усіх боків, крім півночі. Ці моря діють як резервуар тепла та вологи, сприяючи середземноморському клімату Італії, хоч і з місцевими варіаціями через геоморфологію країни. Пом'якшувальний вплив Середземного моря особливо відчувається в умовах високого тиску.

Крім того, на клімат Італії впливають західні течії, особливо в перехідні сезони, і динаміка в Атлантичному океані, включаючи циклони, що рухаються із заходу на схід. Також відіграє роль розташування Азорського антициклону та

Африканського субтропічного антициклону на синоптичному рівні. Крім того, холодні зимові повітряні маси частково знаходяться під впливом Альп і Апеннін.

Пом'якшувальний вплив Середземномор'я ще більше посилює ці умови, сприяючи послабленню збурень, що рухаються на захід, або сприяючи формуванню середземноморських низин або циклогенезу. Загалом, взаємодія цих факторів призводить до різноманітного та динамічного клімату, який спостерігається по всій Італії [58].

Клімат уздовж узбережжя Італії відрізняється від внутрішнього клімату, особливо взимку, коли на великих висотах зазвичай холодно, волого та сніжно. У прибережних регіонах зима більш м'яка, а літо тепле, зазвичай сухе, хоча в долинах низин може стати жарко в літні місяці. Зимові температури в середньому від 0°C в Альпах до 12°C на Сицилії, тоді як літні температури коливаються від 20°C до понад 25°C [58].

Зими по всій країні суттєво відрізняються за регіонами. На півночі тривалий холод, туман і сніжна погода, а на півдні м'якіша сонячна погода. Літо може бути спекотним і вологим по всій країні, особливо на півдні, тоді як на півночі та в центрі з весни до осені іноді можуть відбуватися сильні грози.

Східне узбережжя, як правило, холодніше взимку, ніж західне узбережжя, і іноді на нього дують холодні бурні вітри, особливо на північ від Пескари. У цих районах під час морозів зі сходу на північний схід можуть бути «завірюхи». Рідше випадає сніг на узбережжі Адріатичного моря від Равенни до Венеції та Трієста, де холодні вітри зі сходу можуть перетворювати сніг на дощ. Однак час від часу в Трієсті в холодніші зими фіксуються снігові хуртовини [72].

Далі на південь сніг може випадати всередині країни, але рідко трапляється на рівні моря, хоча його випадки зареєстровані аж до Сицилії. У прибережних районах півдня, Сицилії та Сардинії зими зазвичай м'якіші.

Літо зазвичай більш стабільне, з періодичними грозами в північних регіонах і більш вологими умовами на рівнинах, особливо некомфортними на півно-

чі. Погода навесні та восени може бути різною: сонячні та теплі періоди перериваються похолоданнями або дощовими тижнями.

Різноманітний клімат і погодні умови в регіонах Італії значною мірою впливають на розвиток туризму по всій країні:

Середземноморський клімат уздовж узбережжя Лігурії, Тоскани та півдня забезпечує м'яку зиму та тепле сухе літо, що робить ці території популярними туристичними напрямками цілий рік. Сонячна погода та приємна температура приваблюють туристів-пляжників і любителів водних видів спорту в літні місяці, сприяючи бурхливому розвитку індустрії прибережного туризму [33]. Культурні пам'ятки, такі як історичні міста, стародавні руїни та мальовничі прибережні містечка, ще більше підсилюють привабливість цих регіонів, залучаючи туристів, які шукають поєднання історії, мистецтва та природної краси.

Альпи та Апенніни пропонують різноманітні можливості для відпочинку, включаючи катання на лижах, сноубордах, піші прогулянки та альпінізм, що приваблює туристів протягом усього року. Зимові спортивні курорти в Альпах обслуговують любителів лижного спорту, тоді як літні види діяльності, такі як трекінг і катання на гірських велосипедах, використовують мальовничу красу гірських ландшафтів. Більш низькі температури в горах забезпечують полегшення від літньої спеки, що робить ці регіони привабливими напрямками для активного відпочинку та екологічного туризму [66].

Такі регіони, як Тоскана, Умбрія та Венето, можуть похвалитися мальовничою сільською місцевістю, пагорбами та виноградниками, що приваблює туристів, які цікавляться агротуризмом, винними турами та кулінарними враженнями, розвиваючи в цьому регіоні популярний напрямок туризму як гастрономічний.

Різноманітні ландшафти центральної Італії, включаючи пишні долини, оливкові гаї та середньовічні міста на вершинах пагорбів, створюють можливості для вивчення культури та відпочинку. М'які погодні умови навесні та восени роблять ці регіони ідеальними для активного відпочинку на природі, наприклад для піших прогулянок, їзди на велосипеді та вивчення історичних сіл [67].

Середземноморський клімат Сицилії та Сардинії пропонує теплу погоду та сонячне небо протягом більшої частини року, що приваблює туристів, які шукають пляжного відпочинку та пригод на природі.

Багата історія, культурна спадщина та археологічні пам'ятки островів, такі як Долина храмів на Сицилії та нурагічні комплекси на Сардинії, приваблюють туристів, які цікавляться стародавніми цивілізаціями та середземноморською культурою.

Загалом різноманітні кліматичні та погодні умови Італії сприяють привабливості країни як цілорічного туристичного напрямку, що пропонує широкий спектр вражень для мандрівників, які шукають сонця, моря, гір, культури тощо.

2.2.3. Водні ресурси. Озера Італії є ще одним важливим природним ресурсом, який відіграє вирішальну роль у розвитку туризму. Хоча гідрологічна мережа Італії може бути невеликою, її озера відомі в усьому світі і служать основою для кількох курортів світового класу.

Рис. 2.6. Озера Італії [67]

Італія багата внутрішніми водами й оточена морями, що відіграє значну роль у формуванні ландшафту та впливу на клімат.

Італійські річки, хоч і коротші в порівнянні з іншими європейськими регіонами, численні завдяки Апеннінам, які розділяють води півострова на дві сторони. Альпійський ланцюг на півночі Італії, багатий сніговими полями та льодовиками, сприяє відносному повноводдю річок [12].

Фундаментальний вододіл проходить уздовж хребтів Альп і Апеннін, розділяючи річки на п'ять головних схилів, що відповідають морям, у які вони

впадають: Середземноморська, Лігурійська, Адріатична, Іонічна, Тірренська, та сторони.

Італійські річки поділяються на дві основні групи: Альпійські річки По та річки Апеннінських островів.

Найдовшою італійською річкою є По, довжина якої 652 км, що бере початок від Монвізо і протікає через всю долину По перед тим, як впасти в Адріатичне море з дельтою [33].

Інші значні річки включають Тибр (405 км), що протікає через Рим у Тірренське море і Адідже (410 км), що бере початок біля озера Резія і впадає в Адріатичне море [5].

Витік річки По в Альпах

Сточисьце річки По

Річка Тибр у Римі

Рис. 2.7. Річки Італії [66]

Більшість річок Італії впадають або в Адріатичне, або в Тірренське море, хоча деякі прикордонні річки впадають у Чорне море через басейн Драви або Інну, обидві притоки Дунаю.

В Італії нараховується більше 1000 озер, багато з яких є штучними та утвореними в результаті перекриття річкових долин. Субальпійські моренно-запруднені озера (італійські озера). Ці озера, розташовані на півночі Італії, вирізані стародавніми льодовиками, часто розташовані в субальпійських долинах. Серед цих озер озеро Гарда, озеро Комо та озеро Маджоре виділяються як визначні напрямки для туристів. Кожне з цих озер пропонує захоплюючі краєвиди, чарівні приозерні міста та різноманітні види відпочинку, що приваблює туристів з усього світу [33].

Озеро Гарда є найбільшим в Італії, охоплюючи площу близько 370 км², тоді як озеро Маджоре (212,5 км²) простягається до Швейцарії. Озеро Гарда відоме своєю кришталево чистою водою, мальовничими селами та можливостями для водних видів спорту, таких як вітрильний спорт, віндсерфінг і каякінг. Особливою популярністю серед туристів користуються міста Сірміоне, Мальчезіне і Ріва-дель-Гарда. Інші відомі субальпійські озера включають такі озера як: Комо, Орта, Лугано, Ізео та Ідро [72].

Озеро Комо, яке часто славлять своїми віллами, пишними садами та вражаючими пейзажами, давно стало улюбленим місцем відпочинку для багатих і знаменитих. Відвідувачі озера Комо можуть досліджувати такі чарівні міста, як Белладжо, Варенна та Комо, а також насолоджуватися неспішними прогулянками на човнах безтурботними водами озера. Озеро Маджоре, розділене між Італією та Швейцарією, може похвалитися вишуканими ландшафтами, усіяними островами, ботанічними садами та історичними віллами. Стреза, розташована на березі озера Маджоре, служить воротами до Борромейських островів, де туристи можуть досліджувати чудові сади та палаци [67].

Ці озера не лише надають можливості для відпочинку, але й пропонують спокійний відпочинок серед приголомшливої природної краси, що робить їх невід'ємною частиною туристичної індустрії Італії.

Прибережні озера, такі як озеро Лесина, відокремлені від моря вузькими смугами суші та представляють унікальні екосистеми та ландшафти.

Утворені в кратерах згаслих вулканів, вулканічні озера такі як Больсена, Віко та Браччано, створюють мальовничу красу та можливості для відпочинку.

Озеро Тразімено, розташоване в улоговині на території, є ще одним відомим вулканічним озером Італії.

Озера Омодео та Варано на Сардинії також є значними водоймами на італійському півострові. Багато боліт і ставків, які колись вкривали великі рівні території Італії, були осушені протягом століть, але кілька водно-болотних угідь, таких як Валлі-ді-Комаккіо в Емілії-Романьї та Станьо-ді-Кальярі на Сардинії, охороняються як цінні природні ландшафти [66].

Уздовж узбережжя такі лагуни, як Венеціанська лагуна, лагуна Градо та Марано на півночі Адріатики, а також лагуна Орбетелло на узбережжі Тоскани, вирізняються своїми розмірами та екологічною важливістю.

Ці озера та водно-болотні угіддя роблять свій внесок у багату природну спадщину Італії та забезпечують середовище проживання різноманітної флори та фауни, а також можливості для відпочинку як для місцевих жителів, так і для туристів.

Загалом річки та озера Італії не лише сприяють її географічному розмаїттю, але й відіграють важливу роль у залученні туристів, щоб досліджувати її природну красу та насолоджуватися різними видами відпочинку.

Італійський півострів оточений кількома морями, кожне з яких має свої особливості. Тірренське море омиває західне узбережжя півострова від Тоскани до Калабрії, а також північне узбережжя Сицилії та східне узбережжя Сардинії. Іонічне море лежить уздовж східного узбережжя Сицилії та Калабрії, а також узбережжя Базилікати та західного узбережжя Апулії. Адріатичне море межує зі східним узбережжям півострова, простягаючись від Фріулі-Венеції-Джулії до мису Санта-Марія-ді-Леука в Апулії. Лігурійське море омиває узбережжя Лігурії та простягається на південь до північного узбережжя Тоскани, включаючи острів Ельба. Сицилійська протока розташована на південь від Сицилії, відокремлюючи її від узбережжя Північної Африки. Сардинське море знаходиться на заході Сардинії [6].

Берегова лінія Італії охоплює приблизно 7900 км, демонструючи різноманітні форми та особливості, на які впливають як природа материка, так і дії моря. Ця різноманітна берегова лінія сприяє привабливості Італії як місця для пляжників, моряків і морських ентузіастів, пропонуючи безліч мальовничих ландшафтів.

Берегова лінія Адріатичного моря проходить досить прямо, позначена на півночі затоками Венеція і Трієст, мисом Гаргано на півдні та мисом Конеро в центрі, утворюючи затоку Манфредонія. Ці береги переважно плоскі та піщані,

з лагунами, усіяними північними регіонами. Райони навколо Трієста, Гаргано, Конеро та нижньої східної частини Саленто мають скелясту місцевість [33].

На стороні Іонічного моря узбережжя, як правило, низьке та піщане, підкреслене великою затокою Таранто. На сході його обрамляє півострів Саленто, який відокремлює його від Адріатики, а на заході – Калабрійський півострів, який відокремлює його від Тірренського моря. Мессінська протока служить воротами, що з'єднують Тірренське та Іонічне моря.

Узбережжя Тірренського моря характеризується різноманітним ландшафтом, який чергується між скелястими ділянками та піщаними пляжами, а також численними затоками та мисами. Видатні затоки включають Неаполь, Салерно та Гаєта, розташовані між півостровом Сорренто та мисами Чірчео та Пйомбіно. Тірренське море має три важливі канали: протоку Пйомбіно між Ельбою та узбережжям Тоскани, Корсиканську протоку між Ельбою та Корсикою та протоку Боніфачо між Сардинією та Корсикою.

У Лігурійському морі, зосередженому навколо Генуезької затоки, Рів'єра-ді-Леванте демонструє високі скелясті узбережжя, тоді як Рів'єра-ді-Поненте має поєднання скелястих і піщаних берегів [5].

Пляжний туризм є наріжним каменем привабливості Італії. З береговою лінією, що тягнеться майже на 7500 км, Італія може похвалитися 5000 ретельно обладнаними пляжами, що пропонують безліч варіантів для тих, хто шукає сонця. Поряд із цими прибережними скарбами, безліч закладів розміщення, починаючи від однозіркових гостьових будинків і закінчуючи розкішними п'ятизірковими курортами, задовольнить будь-який смак і бюджет. Крім того, Італія надає приблизно 40 тис. причалів для яхт і кораблів, що забезпечує широкі можливості для морських досліджень [58].

Однією з визначальних характеристик італійських пляжів і туристичних місць є їхня непохитна відданість екологічним стандартам. Відомі своєю первозданною красою та методами сталого розвитку, ці прибережні гавані здобули заслужену репутацію досконалості в усьому світі.

Моря та узбережжя відіграють важливу роль у туристичній індустрії Італії, приваблюючи мільйони туристів щороку своєю мальовничою красою, культурною спадщиною та можливостями для відпочинку. Велика берегова лінія Італії пропонує безліч піщаних пляжів і мальовничих бухт, які приваблюють любителів пляжного відпочинку з усього світу. Відвідувачі стікаються до популярних місць узбережжя, щоб поніжитися на сонці, поплавати в кришталево чистій воді та насолодитися різними водними видами спорту, такими як снорк-лінг, дайвінг і віндсерфінг [62].

Багато прибережних районів Італії всіяні історичними пам'ятками, стародавніми руїнами та чарівними приморськими селами, що надає туристам можливість досліджувати багату культурну спадщину регіонів країни. Прибережні міста, такі як Венеція, Рим і Неаполь, можуть похвалитися такими знаковими пам'ятками, як Базилика Святого Марка, Колізей і Помпеї, які приваблюють любителів історії та екскурсантів [68].

Крім того, прибережні регіони відомі своїми свіжими морепродуктами, традиційною кухнею та яскравими кулінарними сценами. Туристи можуть погостити смачними стравами з морепродуктів, скуштувати фірмові страви місцевої кухні та пообідати в набережних ресторанах, звідки відкривається приголомшливий вид на море.

Італійські моря є місцем для любителів вітрильного спорту з численними пристанями для яхт і яхт-клубами, які обслуговують човнярів і моряків. Туристи можуть взяти напрокат човни, взяти участь у вітрильних регатах або відправитися в круїзи на розкішних яхтах уздовж узбережжя та островів Італії.

Прибережні райони ідеально підходять для любителів природи та активного відпочинку, пропонуючи можливості для походів, велосипедних прогулянок і прогулянок на природі мальовничими прибережними стежками. Національні парки та природні заповідники, розташовані вздовж узбережжя, пропонують відвідувачам можливість спостерігати за дикою природою, птахами та займатися екологічним туризмом [63].

Деякі з найвідоміших прибережних курортів і напрямків в Італії включають узбережжя Амальфі – відоме своїми мальовничими пейзажами, барвистими селами на скелях і вражаючою береговою лінією, узбережжя Амальфі є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та популярним туристичним напрямком; Чінкве-Терре, що складається з п'яти мальовничих сіл на порізаному узбережжі Італійської Рів'єри, славиться своїми мальовничими пішохідними стежками, барвистими будівлями та панорамним видом на Лігурійське море; Сардинія з її незайманими пляжами, кришталево чистою водою та порізаною береговою лінією є раєм для пляжників і любителів природи; Коста Смеральда, зокрема, славиться своїми розкішними курортами та ексклюзивними пляжними клубами; найбільший острів Італії може похвалитися різноманітними ландшафтами, стародавніми руїнами та піщаними пляжами вздовж узбережжя. Серед популярних прибережних місць на Сицилії – Таорміна, Чефалу та Еолійські острови; Венеція, відома як «місто каналів», славиться своїми романтичними водними шляхами, історичною архітектурою та культурними пам'ятками. Туристи можуть оглянути визначні пам'ятки міста, такі як площа Сан-Марко та Палац дожів, а також здійснити прогулянку на гондолі вздовж Гранд-каналу [73].

Ці прибережні курорти та напрямки, разом з багатьма іншими, роблять значний внесок у туристичну індустрію Італії, приваблюючи відвідувачів з усього світу своїм унікальним шармом і привабливістю.

Італія також є батьківщиною відомих бальнеологічних курортів, відомих у всьому світі своїми терапевтичними властивостями. В основі цих курортів лежить бальнеотерапія, форма лікування з використанням мінеральних вод, яка пропонує цілий ряд терапевтичних методів, спрямованих на покращення здоров'я та самопочуття.

Мінеральні ванни займають центральне місце в бальнеотерапії, причому специфічний хімічний склад води відіграє вирішальну роль в їх терапевтичному ефекті. Вважається, що ці ванни допомагають детоксикації, зміцнюють здоров'я шкіри та регулюють нервову систему. Крім того, термальні та спа-

курорти Італії пропонують безліч спеціалізованих оздоровчих програм, призначених для загального оздоровлення та відпочинку.

Серед термальних курортів Італії кілька виділяються своїми винятковими термальними джерелами. На півночі Червія та Мілано Маріттима є відомими напрямками своїми лікувальними водами. На півдні мальовничі термальні курорти, такі як Кашана-Терме, Монтекатіні-Терме та Сірміоне поблизу Верони, приваблюють туристів, які шукають омолодження та оздоровлення. Ці курорти пропонують поєднання природної краси, лікувальних вод і комплексних оздоровчих програм, що робить їх затребуваними DESTINATION для туристів з усього світу, які піклуються про своє здоров'я [58].

Мілано-Маріттима, розташований за 30 км на північ від Ріміні на шляху до Равенни, є сучасним спа-центром Італії. Курорт, оточений розкішними сосновими та кедровими гаями, може похвалитися чистим повітрям, наповненим йодом та запашними сосновими ароматами. Мілано-Маріттима відомий своїми найсучаснішими центрами лікування грязями, водою та сіллю, які пропонують відвідувачам омолодження серед природи [67].

Кашана, термальний курорт в Італії, з часів Середньовіччя користується репутацією місця відпочинку для еліти завдяки своїм лікувальним термальним джерелам. Сьогодні гостинність залишається однією з його характерних. Розташована в Тоскані, Casciana славиться своєю добре розвиненою інфраструктурою та високоефективними можливостями лікування. Термальні води, що виходять при температурі +36 градусів за Цельсієм, багаті на солі та необхідні для здоров'я людини мікроелементи. Цей унікальний склад забезпечує негайний і глибокий терапевтичний ефект, причому чудові результати часто помітні вже через 12 днів лікування. Крім того, ідилічне розташування Кашани серед зелених пагорбів, виноградників і спокійної атмосфери сприяє загальному благополуччю, що робить його престижним напрямком для тих, хто шукає в Італії здоровий спосіб життя [66].

Сірміоне, італійський термальний курорт, розташований на березі озера Гарда, лише за годину їзди від Мілана, манить туристів своїми відомими гаря-

чими джерелами, доступними цілий рік. Термальна вода Сірміоне, збагачена рядом мікроелементів і мінералів, цінується за свої лікувальні властивості. Він використовується для полегшення спектру захворювань, включаючи ревматичні захворювання, проблеми з верхніми дихальними шляхами, целюліт, варикозне розширення вен, діабет, а також для загального зміцнення здоров'я. Пропонуючи широкий спектр процедур, санаторій пропонує інгаляції, різні види душів, ванн, термальних аерозолів, грязелікування, гідромасаж, фізіотерапевтичні сеанси в термальних басейнах, підводний масаж [84].

Монтекатіні, розташований в історичній провінції Пістоїя, за 40 км від Флоренції, відомий своїми мінеральними джерелами, яких загалом налічується вісім. Випливаючи з глибини приблизно 1000 м., ці джерела сходяться біля підніжжя гори Понтерей. П'ять джерел призначені для питних цілей, а решта три використовуються для грязелікування та мінеральних ванн. Монтекатіні пропонує широкий спектр процедур, включаючи ванни, гідромасаж, грязелікування, фізіотерапію, кінезотерапію в термальних басейнах. Але головна привабливість курорту полягає в його питних водних процедурах. Відома своїм благотворним впливом на роботу печінки, кишечника та нирок, вода з вибраних джерел у Монтекатіні цінується завдяки своїм цілющим властивостям [67].

Іскья, бальнеотерапевтичний приморський курорт, розташований на південний захід від Неаполя, втілює суть середземноморського шарму. Розташований у східній частині однойменного острова в Тірренському морі, на порозі Неаполітанської затоки, Іскія влучно називають «Зеленим островом», прикрашеним піщаними пляжами та пишними ландшафтами. Тут терапевтична привабливість полягає у використанні цілющих грязей, ретельно використаних для насичення тіла омолоджуючими властивостями термальної води.

2.2.4. Вулкани. Багато частин італійської території мають вулканічне походження, особливо в південних регіонах. Численні острови та архіпелаги, розкидані по південних морях, такі як Капрая, Понца, Іскія, Ліпарські острови (Еолі), Устіка та Пантеллерія, мають вулканічне походження. Ці вулканічні острови пропонують відвідувачам унікальні ландшафти, геотермальні явища та куль-

турні враження, сформовані їхньою вулканічною історією [6]. Капрая, розташована на Тосканському архіпелазі, характеризується крутими скелями, кришталеву чистою водою та вулканічними породами. Вулканічне минуле острова видно з його ладної берегової лінії та скелястої місцевості. Частина Понтійських островів біля узбережжя Лаціо, Понца віділяється вулканічними скелями, морськими печерами та мальовничими пляжами. Відвідувачі можуть досліджувати стародавні римські тунелі, висічені у вулканічній породі, і насолоджуватися підводним плаванням у незайманих водах острова. «Зелений острів», Іскія відомий своїми термальними джерелами, рослинністю та вулканічними ландшафтами. На острові є природні гарячі джерела, вулканічні грязьові ванни та мальовничі прибережні села з видом на Тірренське море, що широко використовується в туристичній діяльності. Ліпарські острови – цей вулканічний архіпелаг на північ від Сицилії складається з семи основних островів, у тому числі Стромболі та Вулкано, відомих своїми діючими вулканами та неземними ландшафтами. Відвідувачі можуть піднятися на вершину Стромболі, щоб побачити вражаючі виверження вулкана або відпочити на пляжах з чорним піском Вулкано. Устіка, яку часто називають «чорною перлиною Середземномор'я», – це невеликий вулканічний острів, розташований на північ від Сицилії. Острів пропонує чудові можливості для туристів, зокрема дайвінг з підводними вулканічними утвореннями, печерами та морським життям. Пантеллерія, розташована між Сицилією та Тунісом, характеризується порізаною береговою лінією, термальними джерелами та вулканічними кальдерами. Відвідувачі можуть дослідити стародавні археологічні пам'ятки, скупатися в природних термальних джерелах і насолодитися унікальною кухнею острова, створеною під впливом його вулканічного терруару [72].

Ці вулканічні острови на півдні Італії пропонують не тільки красу природних ландшафтів, але й дають змогу зрозуміти геологічні сили, які формували регіон протягом мільйонів років. Вони є популярними напрямками для туристів, які шукають пригод, відпочинку та культурних вражень серед приголомшливих вулканічних ландшафтів [33].

Італія відома численними вулканами, як діючих, так і згаслих, які створюють унікальний геологічний ландшафт країни. Розташований поблизу Неаполя, Везувій є одним із найвідоміших вулканів у світі завдяки його історичному виверженню у 79 році н.е., яке знищило стародавнє місто Помпеї. Незважаючи на те, що Везувій вважається сплячим, він все ще класифікується як діючий вулкан і становить потенційну загрозу для околиць. Гора Етна, розташована поблизу Катанії на Сицилії, є найвищим вулканом у Європі, висотою 3343 м. над рівнем моря. Етна є одним із найактивніших вулканів у світі, з частими виверженнями, які протягом тисячоліть формували ландшафт навколишнього регіону. Розташований на Еолійських островах на північ від Сицилії, Стромболі відомий своєю майже безперервною вулканічною активністю, яка характеризується частими виверженнями, які викликають вражаючі фонтани лави та вибухи. Острів є популярним місцем для туристів, які бажають побачити вулканічну активність зблизька. Ще один вулкан на Еолійських островах, Вулкан славиться своїми термальними джерелами, грязьовими ваннами та сірчаними фумаролами. Незважаючи на те, що Вулкан зараз неактивний, він має історію вивержень і вулканічної активності, які сприяли формуванню унікального ландшафту острова [66].

Розташований у регіоні Кампанія поблизу Неаполя, Кампі Флегрей є великою кальдерою, яка охоплює кілька вулканічних жерл і геотермальних зон. Хоча Кампі Флегрей зараз неактивний, у минулому переживав періоди вулканічного хвилювання.

Окрім цих діючих вулканів, в Італії також є численні згаслі вулкани, які припинили виверження. До них відносяться Еуганські пагорби в провінції Падую, гора Аміата в Тоскані, пагорби Берічі в провінції Віченца та район Кастеллі Романі поблизу Риму. Багато з цих згаслих вулканів залишили після себе відмінні геологічні особливості, такі як кратерні озера, які зараз є популярними туристичними об'єктами.

2.2.5. Флора та фауна. Флора і фауна Італії демонструють надзвичайне розмаїття, але людська діяльність протягом століть формувала ландшафт, в ре-

зультаті чого культурні ландшафти переважали по всій країні, за винятком високогір'я. Ліси займають приблизно 20% території, переважно в гірських і горбистих районах, тоді як на рівнинах майже немає дерев. Рослинність варіюється від середземноморської на Апеннінському півострові та островах до переважно центральноєвропейської в інших місцях. Рослинність Італії має чіткі висотні зони, на які сильно впливає втручання людини.

Тваринний світ Італії належить переважно до Середземноморського регіону, за винятком альпійських районів, які відносяться до Центральноєвропейського субрегіону. Щоб зберегти багате біорізноманіття, Італія заснувала кілька національних парків, зокрема Гран-Парадізо, Стельвіо, Чірчео та Абруццо [58].

Країна може похвалитися розгалуженою мережею природоохоронних територій, загальна кількість яких становить 3948 одиниць. Серед них 25 національні парки, 89 регіональних парків, 270 регіональних заповідників, 142 державні заповідники, 47 охоронюваних водно-болотних екосистем і 7 морських заповідників, що разом охоплюють майже 10% національної території [73]. Незважаючи на багатовіковий вплив людини на навколишнє середовище, природні ландшафти Італії все ще пропонують захоплюючу красу, залучаючи туристів досліджувати ці добре збережені та естетично привабливі парки.

В даний час 21,4% площі суші Італії позначена як охоронювані території, що нижче значення ЄС на 26,4%. Стратегія ЄС з біорізноманіття встановила ціль досягти 30% покриття охоронюваних територій на рівні ЄС до 2030 року. У морських водах Італії охоплення охоронюваних територій наразі становить лише 6,87%, що значно нижче, ніж значення ЄС у 12,1%.

Національний парк Гран-Парадізо, перший національний парк Італії, охоплює гірську місцевість навколо вершини, на честь якої він названий, Гран-Парадізо, що стоїть на вражаючій висоті 4061 метр. Розташований на кордоні між регіонами Валле-д'Аоста і П'ємонт, парк займає загальну площу 700 км. кв. [34]. Його ландшафт характеризується унікальним поєднанням молодих гірських систем, перемежованих численними льодовиковими долинами та цирками.

Заповідна морська зона Капо Карбонара

Морська заповідна територія Торре Гуачето

Підводний парк Байя

Морська заповідна територія Капо Ріццучо

Рис. 2.8. Заповідні території Італії [76]

Схили цих долин прикрашають густі хвойні ліси, серед яких модрина, ялина, сосна срібляста, кедр. Коли людина підіймається ближче до вершин, ліси змінюються широкими альпійськими луками, які з часом змінюються скелястими пустками та льодовиками на високих висотах. Національний парк Гран-Парадізо може похвалитися багатим розмаїттям дикої природи, яка служить середовищем проживання гірських козлів, серн, бабаків, горностаїв, лисиць і орлів, які процвітають у своєму природному середовищі [76].

Відвідувачі можуть досліджувати парк цілий рік, влітку пропонуються можливості для походів гірськими стежками, а взимку можна покататися на лижах або неспішно прогулятися засніженими лісами на снігоступах. Національний парк Гран-Парадізо представляє захоплююче видовище величі природи, манить туристів відчувати її пишність на власні очі.

Рис. 2.9. Національний парк Грант-Парадізо [34]

Національний парк Чінкве-Терре, розташований поблизу Ла-Спеції в Лігурії, є надзвичайним дивом природи, яке має історичне значення. Цей парк, внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, охоплює кілька кілометрів порізаної берегової лінії, прикрашеної численними бухтами та маленькими пляжами. Він охоплює крихітні острови Пальмарія, Тіно та Тінетто, а також середньовічні міста Монтероссо-аль-Маре, Вернацца, Корнілья, Манарола, Ріомаджоре, Портовенере та Чінкве-Терре [13].

Однією з визначальних особливостей парку є його заплутана мережа тисяч кілометрів кам'яних стін, що оточують терасові виноградники, що спускаються каскадом до прибережних скель. Ці тераси представляють багатовікові сільськогосподарські традиції та майстерність. Національний парк Чінкве-Терре також є притулком для різноманітних видів птахів і тварин, а його скелясте узбережжя є чудовим середовищем для гніздування птахів [73].

Прибережні води рясніють морським життям завдяки унікальним місцевим течіям, що пропонує ідеальні умови як для туристів, любителів дайвінгу, так і для спостереження за птахами. Відвідувачів національного парку Чінкве-Терре чекає поєднання захоплюючої природної краси, багатой культурної спадщини та численних можливостей для дослідження на природі та оцінки дикої природи.

Рис. 2.10. Національний парк Чінкве-Терре [13]

Національний парк Абруццо, Лаціо та Молізе, що охоплює площу 50 тис. га, відомий як в Італії, так і на міжнародному рівні своїми взірцевими зусиллями щодо збереження та використання сучасних екологічних методів. Його часто називають просто Національним парком Абруцці, він виступає як головне свідчення гармонійного балансу між збереженням природних ресурсів і впровадженням інноваційних екологічних методологій [66].

Розташований у високих Апеннінських горах, на стику трьох історичних регіонів Італії, парк розташований між містами Ізернія, Сканно та Сора. Приблизно дві третини його простору покриті стародавніми буковими лісами, що становлять найбільшу суцільну лісисту територію на всьому Апеннінському півострові [1].

Парк служить життєво важливим заповідником для різних видів, що знаходяться під загрозою зникнення, включаючи останню популяцію абрузьких бурих ведмедів, абрузьких серн і гірських вовків в Італії. Тут також мешкає рідкісний білоголовий дятел, а також інші види, такі як косуля та кабан, яких, хоча й більш поширених, поступово стає менше.

Загалом парк може похвалитися вражаючим біорізноманіттям, у межах якого процвітають 60 видів ссавців, 300 видів птахів, 40 видів рептилій і приблизно 400 видів вищих рослин. Національний парк Абруццо, Лаціо та Молізе

виступає маяком досконалості збереження, зберігаючи цінні екосистеми та сприяючи співіснування дикої природи та людства.

Рис. 2.11. Національний парк Абруццо, Лаціо та Молізе [1]

Національний парк Чірчео, заснований у 1934 році, служить заповідником для особливих екосистем уздовж Тірренського узбережжя материкової Італії. Охоплюючи територію в 85 км. кв. між Анціо і Террачіною, а також частину острова Занноне в Понтійських островах, парк спочатку був створений як скромний заповідник, спрямований на захист околиць озера Сабаудія, мису Чірчео та прилеглих смуги прибережних дюн разом із посушливою «Terracina Selva» [47].

Рис. 2.12. Національний парк Чірчео [47]

Протягом багатьох років парк перетворився на унікальну та всеосяжну охоронну територію, яка неодноразово отримувала визнання відомих міжнародних організацій. Національний парк Чірчео зі своїм різноманітним середовищем існування та багатим біорізноманіттям є свідченням важливості збереження прибережних ландшафтів Італії та сприяння сталим методам збереження.

Національний парк Гран-Сассо-е-Монті-делла-Лага, один із найбільших парків Італії, розташований у центрі країни, межуючи з регіонами Абруццо, Лаціо та Марке. Охоплюючи площу майже 1500 квадратних кілометрів, парк охоплює три окремі гірські групи: хребет Гран-Сассо-д'Італія, масив Лага та хребет Монті-Джемеллі [49].

На вершині Апеннін знаходиться найвища точка парку, Корно-Гранде, що підноситься на 2914 метрів над рівнем моря. Крім того, у парку знаходиться льодовик Кальдероне, єдиний льодовик на півострові та найпівденніший льодовик у Європі.

З більш ніж 2000 видів рослин, включаючи рідкісні та цінні екземпляри, що ростуть на висоті понад 2000 метрів, Національний парк Гран-Сассо-е-Монті-делла-Лага може похвалитися багатою та різноманітною екосистемою, пропонуючи притулок для біорізноманіття та природних чудес у серці Італії.

Рис. 2.13. Національний парк Гран-Сассо-е-Монті-делла-Лага [49]

Національний парк Везувій, розташований на схід від Неаполя, має величезне геологічне та історичне значення. Будучи одним із найвідоміших вулканів у світі, у його межах проводяться постійні наукові дослідження [73].

У межах заповідної території, окрім самого Везувію, стоїть стародавній вулканічний конус Сомма, майже повністю зруйнований, разом із стародавньою вулканічною кальдерою Валле-дель-Гіганте. Примітно, що Везувій і Сомма демонструють відмінну флору і фауну. Тоді як більш сухі схили Везувію прикрашені типовим середземноморським маквісом, який характеризується сухою рослинністю та великою кількістю вічнозелених чагарників, схили Сомми покриті змішаними лісами.

Головні пам'ятки парку включають кратер Везувій, до якого можна дістатися на фунікулері та пішохідних стежках. Прилеглі історичні міста, такі як Неаполь, Помпеї та Геркуланум, ще більше посилюють привабливість парку. Саме поєднання населених пунктів на фоні одного з найактивніших вулканів Європи надає цьому парку унікальний статус.

Рис. 2.14. Національний парк Везувій [48]

Національний парк Чиленто і Валло ді Діано, другий за величиною в Італії, розкинувся майже на всій південній частині регіону Кампанія. Він простягається від узбережжя Тірренського моря до передгір'їв Апеннін, що межують з Базилікатою, і охоплює понад 1810 км² різноманітних ландшафтів.

Охоплюючи вершини Альбурні, Черваті (1899 м, найвища вершина Кампанії) і Гелбісон, а також прибережні відроги гір Булгерія та Стелла, ця заповідна територія може похвалитися багатим гобеленом екосистем [50].

Парк, який характеризується недоступними горами та долинами, заселений з давніх часів, може похвалитися унікальним розмаїттям середовищ існування. На його території є райони, де людська присутність мінімальна, лише за сотні метрів від густонаселених міст.

Рис. 2.15. Національний парк Чиленто і Валло ді Діано [50]

Національний парк Полліно, площею 1820 км², є найбільшою природоохоронною територією серед нещодавно створених парків Італії. Розташований у південному регіоні країни, біля самої основи «носка італійського чобота», він простягається між вершинами Дольчедорме (2271 м) і Коццо-дель-Пеллегріно, виходячи до берегів Тірренського та Іонічного морів. Моря [73].

Місцевий рельєф різноманітний і включає великі букові ліси, відокремлені альпійські луки, приголомшливі доломіти, льодовикові цирки, скелясті хреб-

ти з каньйонами, карстові утворення, вулканічні печери та складні моренні відкладення. Крім того, парк також може похвалитися мальовничим узбережжям.

У горах ландшафт усіяний численними слідами палеолітичних стоянок і поселень часів грецької колонізації. Руїни монастирів і замків, а також докази албанських поселенців у XV – XVI століттях ще більше збагачують історичну картину цього району.

Національний парк Стельвіо, емблема альпійських регіонів Італії та найбільший національний парк країни, охоплює 1340 км² гір і долин у масиві Ортлес-Чеведале [35].

Розташований серед гірських хребтів поблизу кордону зі Швейцарією, Стельвіо межує з чотирма іншими національними парками. Це унікальне розташування створює унікальну альпійську зону, яку одночасно охороняють дві європейські країни.

У парку відвідувачі можуть досліджувати майже всі екосистеми Альп. Від високих високогірних льодовиків, таких як Ортлес (3905 м), до мальовничих альпійських лугов, густих лісів і зелених долинних терас, парк пропонує різноманітний гобелен природних ландшафтів.

Рис. 2.16. Національний парк Стельвіо [35]

Таким чином, кліматичні, лікувальні, орографічні, водні та бальнеологічні ресурси Італії є основою туристично-рекреаційної діяльності країни. Від лікувальних гарячих джерел Тоскани до величних гір Альп і спокійних озер Ломбардії, кожен регіон може похвалитися унікальними природними особли-

востями, які приваблюють туристів з усього світу. Ці природні ресурси у поєднанні з багатою культурною спадщиною країни та гостинністю світового рівня гарантують, що Італія залишається головним напрямком для туристів, які шукають відпочинку, пригод і оздоровлення.

2.3. Історико-культурні туристсько-рекреаційні ресурси

Багата культурна спадщина Італії не має собі рівних, з багатством історичних скарбів, що датуються тисячоліттями. Від величі стародавнього Риму до мистецьких шедеврів епохи Відродження, міста Італії є справжніми музеями під відкритим небом, кожен з яких пропонує зазирнути у славетне минуле країни [18, 81].

Руїни стародавньої римської цивілізації, такі як Колізей, Римський форум і Пантеон у Римі, є незмінними свідченнями могутності та впливу однієї з найвидатніших імперій в історії. Крім Риму, такі міста, як Флоренція, Венеція та Неаполь, є місцем незліченних культурних пам'яток, включаючи чудові собори, палаци та музеї, де зберігаються безцінні твори мистецтва таких відомих майстрів, як Мікеланджело, Леонардо да Вінчі та Рафаель [66].

Культурні скарби Італії також виходять за межі її міст, а об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО розкидані по всій сільській місцевості. Від археологічних чудес Помпеї та Геркуланума до історичних центрів таких міст, як Сієна та Верона, культурна спадщина Італії справді не має собі рівних у Європі. В Італії сконцентровано близько 60 % культурних цінностей Європи [29].

Колізей, також відомий як Амфітеатр Флавіїв, є знаковим символом Стародавнього Риму та однією з найвідоміших пам'яток Італії. Розташований у самому серці Риму, поблизу Римського форуму та Палатинського пагорба, Колізей – це масивний амфітеатр, побудований за часів династії Флавіїв у I ст. н.е.

Побудований з бетону та піску, Колізей є архітектурним дивом, що є найбільшим амфітеатром, який будь-коли побудований. Він міг вмістити до 80 тис. глядачів і використовувався для гладіаторських змагань, публічних видовищ, полювання на тварин та інших видів розваг [66].

Еліптична форма Колізею забезпечувала оптимальний огляд з усіх місць, а його геніальна конструкція включала складну систему підземних тунелів і кліток для тварин і артистів.

Незважаючи на століття занедбаності та пошкодження від землетрусів, велика частина Колізею все ще стоїть сьогодні, слугуючи нагадуванням про велич і жорстокість Стародавнього Риму. Він залишається однією з найбільш відвідуваних туристичних визначних пам'яток Італії, щороку приваблює мільйони туристів, які приходять, щоб помилуватися його вражаючою архітектурою та багатою історією.

Рис. 2.17. Римський Колізей [42]

Замок Святого Ангела, також відомий як Мавзолей Адріана, є історичною пам'яткою, розташованою в Римі вздовж річки Тибр. Спочатку замовлений римським імператором Адріаном як мавзолей для себе та його родини у II ст.. н.е., пізніше він був перетворений на фортецю та замок.

Особливістю замку Святого Ангела є циліндрична споруда, увінчана статуєю Архангела Михаїла. Протягом століть замок служив різним цілям, у тому числі як фортеця для пап, папська резиденція та в'язниця [66].

Однією з найбільш відомих особливостей замку Святого Ангела є укріплений коридор, відомий як Пассетто ді Борго, який з'єднує замок із Ватиканом. Цей таємний прохід дозволяв папам втекти в безпечне місце під час небезпеки.

Сьогодні замок Святого Ангела є музеєм, відкритим для публіки, що пропонує відвідувачам можливість ознайомитися з його багатою історією та архі-

тектурою. У музеї зберігається колекція творів мистецтва, скульптур та історичних артефактів, які дають уявлення про роль замку в римській та папській історії. Замок Святого Ангела, з якого відкривається панорамний вид на Рим згори, залишається популярною туристичною визначною атракцією, пропонуючи відвідувачам зазирнути в минуле міста [81].

Рис. 2.18. Замок Святого Ангела, Рим [42]

Арка Костянтина, побудована у 315 році нашої ери, є найвідомішою триумфальною аркою та головним прикладом останнього художнього та культурного розквіту Риму у IV столітті. Вона добре збереглася і має висоту 21 метр і ширину понад 25 метрів. Арка має три прогони, обрамлені коринфськими колонами і прикрашена статуями і барельєфами, взятими з пам'яток минулих епох. Вісім статуй, встановлених над колонами, були перенесені з форуму Траяна. Медальйони зі сценами полювання та жертвоприношень належать до першої половини II ст. н.е. Зображення епізодів війни та триумфу імператора, запозичені з будівлі, побудованої на честь Марка Аврелія [57].

Арка вшановує перемогу Костянтина у битві біля Мільвійського мосту. Використання сполій (повторно використаних декоративних елементів із попередніх пам'яток) означає зв'язок зі славетним минулим Риму, одночасно відзначаючи сучасні досягнення. Ця арка є прикладом поєднання різних історичних і мистецьких елементів, підкреслюючи безперервність і еволюцію римського мистецтва та архітектури. Все це привертає увагу туристів та гостей міста та країни.

Рис. 2.19. Арка Костянтина у Римі [42]

Фонтани є знаковими символами Риму, міста, відомого своєю великою кількістю цих приголомшливих водних об'єктів більше, ніж будь-яке інше місто у світі. Знаменитий *фонтан Треві* (рис. 2.20, один із найкрасивіших у Римі, — це не просто статуя в чаші, а чудова скульптурно-водна композиція, що домінує на його невеликій площі. Фонтан розташований навпроти вражаючого барокового фасаду Палаццо Полі, що робить його обов'язковим місцем для відвідувачів, які досліджують мистецьке та історичне багатство італійської столиці. Фонтан Треві, завершений у 1762 році, являє собою вершину мистецтва бароко та насичений історією та традиціями. Розташований у жвавій частині міста, фонтан Треві легко доступний і оточений кафе, магазинами та іншими пам'ятками, що робить його центральним місцем для туристів [67].

Загалом, фонтан Треві є яскравим прикладом багатой культурної спадщини та художньої досконалості Риму, що приваблює незліченну кількість відвідувачів, які приходять, щоб помилуватися його красою та долучитися до його традицій.

Рис. 2.20. Фонтан Треві у Римі

Площа Сантісіма Аннунціата, присвячена Благовіщенню Діви Марії (рис. 2.21), одна з найкрасивіших площ Флоренції. Ця мальовнича площа демонструє виняткову гармонію трьох будівель з відкритими арочними галереями: церкви Благовіщення Діви Марії, Будинку Братства Слуг Марії та Виховного Будинку для дітей, побудованого Брунеллескі близько 1419-1421 років. Фасад притулку Брунеллески має портик з дев'ятьма арками, що підтримується легкими і витонченими колонами з сірого каменю. Площа є яскравим прикладом архітектури епохи Відродження, що демонструє майстерність Брунеллескі у створенні збалансованих і гармонійних структур [42].

Кожна будівля на площі має глибоке історичне коріння, що робить свій внесок у багату культурну спадщину Флоренції. Відкриті арочні галереї та витончені колони створюють приголомшливе візуальне враження, роблячи площу улюбленим місцем для фотографів та любителів мистецтва. Відвідувачі та туристи можуть оглянути церкву Благовіщення Діви Марії, яка має релігійне та історичне значення, а також дізнатися про Братство Слуг Марії. Освітній дім для дітей відображає історичний акцент на освіті та соціальному забезпеченні у Флоренції в епоху Відродження. Загалом площа Сантіссіма-Аннунціата пропонує туристам захоплююче поєднання архітектурної краси, історичної глибини та культурного багатства, що робить її місцем, яке варто відвідати у Флоренції [66].

Рис. 2.21. Площа Сантісіма Аннунціата у Флоренції [42]

Пізанська вежа (Піза) (рис. 2.22) – одна з найвідоміших архітектурних пам'яток Італії. Вважається, що першим архітектором був Бонанно Пізано, хоча в будівництві з часом брали участь кілька архітекторів, у тому числі Джованні ді Сімоні та Томмазо Пізано. Будівництво почалося в 1173 році і було завершено в 1372 році, охоплюючи майже 200 років. Вежа в основному побудована з білого та сірого мармуру [83]. Спочатку задумана як звичайна вертикальна вежа, під час будівництва третього ярусу вона почала нахилитися через нестійку основу. З додаванням додаткових ярусів нахил ставав дедалі виразнішим. Нахил, який є найбільш характерною рисою вежі, наразі становить близько 4 градусів. Висота вежі становить приблизно 56 метрів. Вежа має вісім поверхів, включаючи кімнату для семи дзвонів. Сьогодні архітектори та інженери постійно працюють над методами стабілізації Пізанської вежі, щоб майбутні покоління могли продовжувати дивуватися її унікальній та знаковій споруді [42].

Рис. 2.22. Пізанська вежа в Пізі [42]

Палац дожів у Венеції (рис. 2.23) – визначна пам'ятка історії та архітектури, протягом багатьох століть слугував резиденцією венеціанського уряду. Це була багатофункціональна будівля, в якій проходили засідання рад республіки, сенату, верховного суду, міністерства, а також служило укриттям таємної поліції. На нижньому поверсі розташовувалася канцелярія, морське відомство, цензура, адвокатські кабінети [43].

Архітектор задумав палац так, щоб мимоволі викликати трепет у іноземних послів, чим пояснюється як монументальність споруди, так і надзвичайна розкіш інтер'єру. Велич Палацу Дожів очевидна в його вражаючій готичній ар-

хітектурі, хитромудрих фасадах і розкішних кімнатах, прикрашених шедеврами таких відомих художників, як Тінторетто, Веронезе Тиціан. Стіни та стелі мають складне різьблення, фрески та позолочені прикраси. Ця історична пам'ятка не лише відображає політичні та судові функції Венеціанської республіки, але й демонструє її багатство, владу та мистецьку спадщину [66].

Розташований на площі Сан-Марко, поруч із базилікою Святого Марка. Архітектурний стиль будівлі – переважно готика з елементами ренесансної архітектури. Спочатку побудований у 1340 році з кількома добудовами та реконструкціями протягом століть. Побудований з використанням істрійського каменю та рожевого веронського мармуру, що надає йому характерного фасаду. Висота приблизно 23 метри. Палац має кілька рівнів, включаючи підвал (історично використовувався як в'язниця), перший і два верхніх поверхи [42].

Серед відомих кімнат – зал Великої ради, зал сенату, зал повної ради, апартаменти дожа та зал Великої ради.

Сьогодні Палац Дожів є музеєм, що пропонує відвідувачам зазирнути у велич та історію Венеціанської республіки.

Палац дожів залишається символом історичної значущості та архітектурної краси Венеції, приваблюючи незліченну кількість відвідувачів та туристів, які приходять, щоб помилуватися його пишнотою та дізнатися про його легендарне минуле.

Рис. 2.23. Палац дожів у Венеції [42]

Головною визначною пам'яткою Венеції є *собор Св. Марка* (рис. 2.24). До 1807 року собор служив придворною каплицею в Палаці дожів і був релігійним і політичним центром Венеціанської республіки. У соборі відбувалися грандіоз-

зні офіційні церемонії, включаючи коронацію та представлення нових дожів громадянам і благословення військ перед війнами, зокрема 4-м хрестовим походом [43].

Собор будувався та вдосконалювався протягом понад чотирьох століть, що призвело до гармонійного поєднання епох і стилів. Загальний вигляд і куполи собору переважно візантійські. Додавання стародавніх колон і барельєфів, готичних веж і шпилів, а також східне мармурове облицювання сприяє створенню унікального венеціанського стилю собору Святого Марка.

Собор побудований у формі грецького хреста, розміром 76,5 метрів на 62,5 метрів, з центральним куполом, що досягає висоти 43 метри. В інтер'єрі представлені різноманітні іконостаси, статуї апостолів, численні мозаїки, що відображають багату мистецьку спадщину собору. Сьогодні собор Святого Марка залишається діючою церквою, де проводяться регулярні служби. Тут зберігаються важливі християнські святині, зокрема мощі святого Марка, мощі мученика Ісидора та образ Божої Матері «Нікопея», що робить його центром християнського паломництва [67].

Собор Святого Марка є унікальною архітектурною пам'яткою, що втілює в собі суміш візантійського та венеціанського стилів і є свідченням багатой історії та релігійного значення міста. Відвідувачів приваблює його архітектурна краса, історичне значення та духовний резонанс, що робить його центром культурного та релігійного життя Венеції.

Рис. 2.24. Собор св. Марка у Венеції [42]

Будинок Джульєтти у Вероні також відомий як Casa di Julietta, має історичне значення як місце дії культової трагедії Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта», захоплює туристів своєю романтичною привабливістю. Сам будинок є чудовим зразком середньовічної архітектури, що вирізняється типовим веронським стилем із кам'яним фасадом, арочними дверними прорізами та складними деталями. Родзинкою будинку Джульєтти, безсумнівно, є внутрішній дворик зі знаменитим балконом, де, як кажуть, Ромео освідчився в коханні Джульєтті. Цей балкон став символом романтики [43].

Бронзова статуя Джульєтти у внутрішньому дворіку стала символом любові та удачі, приваблюючи незліченну кількість відвідувачів, які часто торкаються до неї в надії знайти щастя у своєму любовному житті. Крім того, традиція залишати на стіні записки з посланнями кохання та туги додає до місця інтерактивний елемент і відображає незмінну привабливість історії Шекспіра. Це зближення літературної історії та романтизму продовжує робити будинок Джульєтти місцем, яке обов'язкове для відвідування туристами з усього світу.

Рис. 2.25. Будинок Джульєтти у Вероні [43]

Однією з головних туристичних визначних пам'яток Європи та всесвітньо відомою пам'яткою є *собор Санта Марія Насенте*, широко відомий як Дуомо, розташований у Мілані (рис. 2.26). Це архітектурне диво побудовано в характерному стилі «полум'яної готики» [67]. *Собор Дуомо* має вражаюче звання четвертого за величиною готичного храму в усьому світі, третього в Європі та другого в Італії після собору Святого Петра у Ватикані. Загальна площа собору Ду-

омо становить близько 11700 кв. метрів. Примітно, що будівництво собору почалося у 1386 році під керівництвом архієпископа Антоніо да Салуццо і тривало протягом століть, а фасад був завершений у XIX столітті. В його проектуванні та будівництві брали участь численні архітектори. Серед відомих архітекторів, які брали участь, – Сімоне да Орсеніго, Нікола Пізано, Джованні ді Доменіко та Джан Галеаццо Вісконті [42].

Собор має величезні розміри, здатний вмістити до чотирьох тисяч віруючих одночасно. Так, розміри собору включають довжину приблизно 157 метрів, ширину приблизно 92 метри, а висота центрального нефа досягає приблизно 45 метрів. Висота найвищого шпиля становить приблизно 108 метрів. Його відмінні риси включають витончені шпилі, хитромудро прикрашені фасади та велику кількість ретельно виготовлених статуй, загальною кількістю вражаючих 3000 частин, розкиданих по його поверхні. Усередині Дуомо відвідувачів зустрічають вражаючі пам'ятки, такі як грандіозні мавзолеї, високий 5-метровий бронзовий свічник, рідкісні хори та ризи XVI століття, а центром уваги є священний цвях, замуrowаний у вівтарі, віряни вірять, що бути витягнутим безпосередньо з хреста Спасителя [67].

Піднявшись на дах церкви, відвідувачам відкривається захоплююча панорама Мілана, яка відкриває унікальну перспективу міського горизонту. Собор Дуомо є свідченням як архітектурної винахідливості, так і релігійної відданості, захоплюючи туристів своєю сумішшю готичного пишноти та духовного значення.

Рис. 2.26. Собор Санта Марія Насенте у Мілані [42]

Музеї Італії

Італія може похвалитися багатою культурною спадщиною, а її музеї дають змогу зазирнути в історію, мистецтво та цивілізацію нації.

Італія є місцем для тисяч музеїв, від невеликих місцевих установ до всесвітньо відомих галерей і культурних центрів. Точна кількість коливається через відкриття нових закладів та закриття чи злиття інших [43].

Регіони Італії з найбільшою концентрацією музеїв включають Ломбардія (Мілан, столиця Ломбардії, є культурним центром із численними музеями, зокрема Пінакотекою Брера та Музеєм замку Сфорца); Тоскана (Флоренція, столиця Тоскани, відома своїми художніми музеями, такими як галерея Уффіці, галерея Академії та палац Пітті); Лаціо (Рим, столиця Італії, може похвалитися великою кількістю музеїв, включаючи музеї Ватикану, Капітолійські музеї та галерею Боргезе); Венето (Венеція відома своїми художніми та історичними музеями, такими як колекція Пеггі Гуггенхайм і Палац дожів); Кампанія (в Неаполі розташовані значні археологічні музеї, такі як Національний археологічний музей і Музей Каподімонте) та ін. [43].

Музеї в Італії охоплюють широкий спектр спеціалізацій, зокрема: художні музеї, що демонструють роботи різних періодів і стилів; археологічні музеї, де зберігаються артефакти стародавніх цивілізацій, як-от римлян, етрусків і греків; історичні музеї, що зосереджуються на конкретних історичних періодах, подіях чи постатях; науково-технічні музеї, які досліджують досягнення науки, техніки та інновацій; етнографічні музеї, які демонструють культурні артефакти та традиції різних регіонів і громад [66].

Музеї в Італії отримують фінансування з різних джерел, зокрема: багато музеїв фінансуються та управляються урядом Італії або регіональною владою. Деякі музеї покладаються на приватні пожертви, пожертвування або спонсорство для фінансування та роботи. Органи місцевого самоврядування часто підтримують музеї через муніципальне фінансування або субсидії. Дохід від продажу квитків, екскурсій і музейних магазинів також сприяє фінансуванню музеїв [43].

Загалом музеї Італії відображають багату культурну спадщину країни та різноманітну мистецьку спадщину, щороку приваблюють мільйони відвідувачів та туристів зі всього світу і роблять значний внесок у культурний та економічний ландшафт країни.

Нижче наведено рейтинг 10 найбільш відвідуваних музеїв Італії та археологічних пам'яток у 2022 році за даними Міністерства культурної спадщини, культурної діяльності та туризму (табл. 2.1). Так у 2022 році італійські археологічні об'єкти, музеї та пам'ятники відвідали 55,290 тис. осіб, що принесло валовий дохід у 229,6 млн. євро [54].

Таблиця 2.1

Топ-10 музеїв та археологічних пам'яток Італії у 2022 році [54]

п/п	Музей	Місцезнаходження	Регіон	Кількість відвідувачів
1	Археологічний парк Колізей	Рим	Лаціо	7617649
2	Галерея Уффіці	Флоренція	Тоскана	4391861
3	Археологічний парк Помпеї	Помпеї	Кампанія	3935791
4	Галерея Академії та Музей музичних інструментів	Флоренція	Тоскана	1704776
5	Національний музей Кастель Сант Анджело	Рим	Лаціо	1207091
6	Єгипетський музей	Турин	П'ємонт	853320
7	Королівський палац Венарія Реале	Венарія королівська	П'ємонт	837093
8	Королівський палац Казерта	Казерта	Кампанія	728231
9	Вілла Адріана і Вілла д'Есте	Тіволі	Лаціо	721574
10	Національний археологічний музей	Неаполь	Кампанія	670594

Розглянемо найбільш відомі музеї Італії.

Музеї Ватикану (Ватикан) (рис. 2.27)— місце для однієї з найбільших і найпрестижніших історичних і художніх музеїв у світі. Він охоплює широкий спектр колекцій, починаючи від сучасних творів і закінчуючи давньоєгипетськими артефактами, включаючи шедеври Мікеланджело, Рафаеля та Леонардо да Вінчі, серед інших [43].

У Ватикані є близько двох десятків музеїв і музейних залів, у тому числі знаменита Сикстинська капела, яка має величезне історичне та релігійне значення. З XV століття Сикстинська капела служила місцем проведення папських конклавів, де кардинали збираються, щоб обрати нового Папу. Він найбільш відомий своїми фресками Мікеланджело, що зображують сцени зі Старого Завіту [67].

Ватикан є колосальним сховищем мистецьких скарбів, зокрема фресок, що прикрашають палаци, галереї, дворики, музеї та сади по всій його території. Помітними серед цих скарбів є шедеври Мікеланджело в Сикстинській капелі, написані між 1508 і 1512 роками на замовлення папи Юлія II. Фрески на стелі, що зображують історії з книги Буття, і «Страшний суд» на стіні вівтаря, що зображує кінець світу, є одними з найбільш знакових творів в історії мистецтва.

Крім того, у Сикстинській капелі зберігаються роботи інших відомих італійських художників раннього Відродження, зокрема П'єтро Перуджіно, Сандро Боттічеллі, Луки Синьореллі, Доменіко Гірландайо та Пінтуріккіо [43].

Рис. 2.27. Музеї Ватикану [42]

Поруч із Сікстинською капелою розташовані знамениті кімнати Рафаеля, прикрашені фресками, написаними Рафаелем під патронатом кількох пап.

Колекція старожитностей Ватикану входить до числа найкращих у світі, демонструючи вражаючу низку римських артефактів, включаючи скульптури, мозаїки та картини, знайдені в Помпеях і Геркуланумі. У музеї Піо-Климента у Ватикані зберігається багато статуй, зібраних папами, у тому числі такі відомі твори, як «Торс Бельведер», «Група Лаокоона» та «Аполлон Бельведерський».

Загалом комплекс Ватиканського музею є безпрецедентним свідченням людської творчості та культурної спадщини, щороку приваблює мільйони відвідувачів, щоб помилуватися його вражаючими колекціями [43].

Музей К'ярамонті може похвалитися цінними археологічними колекціями, що включають стародавні написи, представлені в його галереї Лапідаріо. У музеї зберігається багатий асортимент римських статуй, особливо примітний своєю колекцією бюстів, у тому числі чудовим зображенням Цицерона. Загалом музей налічує понад 1000 зразків античної скульптури.

Рис. 2.28. Музей К'ярамонті [43]

Окрім музею К'ярамонті, у Ватикані є кілька інших відомих музеїв, у тому числі Єгипетський музей, Етруський музей, галерея Браччо Нуово, Музей світського мистецтва, Музей Піо Кріштіано, Музей карет та інші [43].

Крім того, відома *Ватиканська бібліотека* є власним музеєм. Приблизно 65 тис. рукописів, 400 тис. опублікованих томів, 100 тис. географічних карт і гравюр, а також понад 100 тис. одиниць з автографами, бібліотека містить величезну кількість історичних скарбів. Тут представлені виставки найцінніших і вишукано оформлених видань, багато з яких є унікальними екземплярами [42].

Галерея Уффіці у Флоренції (рис. 2.29) є улюбленим місцем для туристів, відома не лише своєю неперевершеною колекцією всесвітньо відомих творів мистецтва, але й своєю унікальною архітектурною пишнотою. Розміщена в чудовій будівлі, спроектованій Джорджіо Вазарі, галерея займає особливе місце в центрі культурного ландшафту Флоренції [42].

Рис. 2.29. Галерея Уффіці у Флоренці

Спочатку задуманий Козімо I де Медічі для консолідації урядових установ Флоренції, палац Уффіці мав служити свідченням величі та багатства вида-

тної династії Медічі. Джорджо Вазарі, видатний архітектор і художник епохи Відродження, створив U-подібну споруду епохи Відродження, щоб втілити велич і витонченість [42].

Сьогодні галерея Уффіці є свідченням тривалої спадщини родини Медічі та їхнього покровительства мистецтву. У її стінах відвідувачі стикаються з неперевершеною колекцією шедеврів епохи Відродження, включаючи культові роботи таких відомих художників, як Боттічеллі, Леонардо да Вінчі та Мікеланджело.

Велика колекція картин, скульптур і артефактів галереї пропонує повний огляд мистецьких досягнень періоду Відродження, що робить її перлиною в короні художніх музеїв Європи. Від ефірної краси «Народження Венери» Боттічеллі до позачасового блиску «Благовіщення» Леонардо, кожен шедевр, що зберігається в галереї Уффіці, розповідає історію мистецького генія та культурної спадщини [67].

Галерея Уффіці залишається маяком мистецької досконалості, запрошуючи туристам з усього світу відчутти багатство та красу культурної спадщини Флоренції.

Галерея Боргезе в Римі (рис. 2.30) – один із найбільших невеликих музеїв світу, який знову відкрився після 14-річної реставрації, вдихнув нове життя у фрески та декор цього палацу 1613 року. Це лише фон для колекцій, які включають шедеври барокової скульптури молодого Берніні та картини Караваджо та Рафаеля [42].

Галерея Академії (рис. 2.31) у Флоренції є наріжним каменем культурної спадщини міста та обов'язковим місцем для відвідування туристами з усього світу. Розташована в історичних будівлях церкви Санта Марія делла Каріта, що датується XV століттям, і колишнього монастиря з XVI століття, сама галерея є свідченням багатой історії та архітектурної пишноти Венеції [67].

У галереї знаходиться найбільша колекція картин венеціанських художників, що охоплюють XIII-XVIII століття. Експонати музею включають шедев-

ри відомих венеціанських художників, таких як Тиціан, Тінторетто та Веронезе, серед інших.

Рис. 2.30. Галерея Боргезе у Римі [43]

Окрім виняткової колекції, Галерея Академії також має історичне та культурне значення як сховище венеціанської спадщини. Сама будівля музею з історичною церквою та монастирськими будівлями є відповідним місцем для демонстрації таких безцінних скарбів [67].

Рис. 2.31. Галерея Академії у Флоренції [42]

Палац Пітті у Флоренції (рис. 2.32) – відомий музей, у якому зберігається велика колекція творів мистецтва XX століття. Колекція, зібрана меценатом Пеггі Гуггенхайм, включає роботи таких впливових художників, як Макс Ернст, Пікассо, Брак, Магрітт і Джакометті. Розташований у недобудованому палаццо вздовж Гранд-каналу, музей забезпечує значне представлення течій сучасного мистецтва [43].

Рис. 2.32. Палац Пітті у Флоренції [42]

Капітолійські музеї у Римі, які вважаються найстарішим публічним музеєм у світі, демонструють величезну колекцію класичних скульптур, стародавніх артефактів і мистецтва Відродження [42].

Колекція Пеггі Гуггенхайм у Венеції – цей музей, розташований у Палаццо Венґер деї Леоні вздовж Гранд-каналу, представляє сучасне мистецтво XX століття, зокрема роботи Пікассо, Поллока та Далі [43].

Національний археологічний музей у Неаполі – місце для великої колекції артефактів із стародавніх Помпеї та Геркулануму, а також грецьких і римських старожитностей. Серед відомих експонатів – оригінальна мозаїка «*Attenti al cane*» («Бережись собаки») і фрески «Вілла папірусів». Крім того, відвідувачі

можуть помилуватися «Фарнезьким биком», стародавньою скульптурою, яка колись прикрашала римські терми Каракалли, разом із вражаючою колекцією статуй із стародавньої Європи [67].

Музей науки і техніки Леонардо да Вінчі в Мілані (рис. 2.33) – це унікальний і інформативний музей, розташований у старому монастирі. Завдяки численним виставковим павільйонам і експозиціям на відкритому повітрі музей демонструє різноманітні технологічні чудеса, включаючи підводні човни, літаки, вітрильні кораблі, потяги, трамваї та навіть фрагмент справжнього трансатлантичного лайнера [45].

Рис. 2.33. Музей науки і техніки Леонардо да Вінчі в Мілані [45]

Особливий інтерес для відвідувачів викликає павільйон, присвячений численним винаходам Леонардо да Вінчі. Тут представлені копії та моделі геніальних конструкцій да Вінчі, що дають змогу зрозуміти далекоглядний розум ерудита епохи Відродження.

У Турині музей *Egizio* пройшов карколомну реконструкцію у 2015 році, подвоївши його розмір і забезпечивши більше місця для демонстрації його великої колекції єгипетських артефактів. Музей, який вважається однією з найкращих колекцій за межами Каїра, пропонує відвідувачам неперевершену можливість зануритися в чудеса стародавнього Єгипту [43].

Національна галерея в Перуджі розташована на верхньому поверсі Палаццо деї Пріорі, частини якого датуються 1400-ми роками. Ця колекція демонструє набір світового рівня живопису італійського Відродження, переважно з Тоскани та Умбрії, що охоплює XIII - XVIII століття. До колекції вхо-

дять роботи таких відомих художників, як Фра Анджеліко, П'єро делла Франческа, Перуджіно, Дуччо та Гоццолі [42].

У Мілані Пінаотека Брера займає палац XVII століття і є свідченням багатства та культурної спадщини міста. Колекція галереї особливо багата живописом ломбардійської та венеціанської шкіл. До відомих шедеврів належать «Мертвий Христос» Мантенья, «П'єта» Джованні Белліні та «Святий Стефан дебатуює» Карпаччо [66].

За даними Міністерства культурної спадщини та діяльності Італії у 2022 році доходи музеїв склали 230 млн. євро, що на 119% більше, ніж у 2021 році [43]. Найбільш відвідуваними були музеї, пам'ятки та археологічні території регіонів Лаціо (25млн. відвідувачів), Кампаня (11,5 млн.), Тоскана (7,5 млн.), П'ємонт (2,6 млн.), Ломбардія (1,9 млн.відвідувачів) та ін. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Регіони Італії за кількістю відвідувачів пам'яток і археологічних територій у 2022 році (побудовано за [43])

п/п	Регіон	Відвідуваність
1	Лаціо	25006272
2	Кампанія	11503279
3	Тоскана	7561957
4	П'ємонт	2611688
5	Ломбардія	1920679
6	Фріулі-Венеція-Джулія	1163678
7	Емілія Романья	1106823
8	Венето	990783
9	Апулія	795397
10	Сардинія	549643
11	Калабрія	498141
12	Марке	496992
13	Умбрія	306255
14	Лігурія	292628
15	Базиліката	262195
16	Абруццо	133209
17	Молізе	83246
	Італія	55290126

Ці музеї відображають культурне розмаїття та мистецьку спадщину Італії, залучаючи мільйони відвідувачів та туристів щороку, щоб на власні очі побачити багату спадщину країни.

Італія пропонує велику кількість історичних і культурних скарбів, які демонструють не лише багату спадщину нації, але й її значний внесок у світову цивілізацію. Відома як туристична Мекка, Італія захоплює туристів своїми приголомшливими пейзажами, включаючи блакитне море, чисте небо та яскраву субтропічну зелень. Однак саме багатовікові пам'ятки культури країни справді привертають увагу [43].

Від стародавніх римських руїн до чудового мистецтва та архітектури епохи Відродження, пам'ятки Італії дають захоплюючий погляд на еволюцію людської цивілізації. Знакові пам'ятки, такі як Колізей у Римі, Дуомо у Флоренції та канали Венеції, щороку приваблюють мільйони відвідувачів, які прагнуть зануритися в легендарне минуле країни.

Крім того, культурна спадщина Італії виходить за межі її відомих пам'яток, охоплюючи чарівні середньовічні села, мальовничу сільську місцевість і чудову кухню. Досліджуючи стародавні руїни в Помпеях, дивуючись майстерності «Давида» Мікеланджело чи насолоджуючись апетитною тарілкою пасти, гості Італії чекають незабутню подорож крізь час і культуру.

По суті, привабливість Італії полягає не лише в її природній красі, але й у її неперевершеному культурному багатстві. Як перехрестя цивілізацій, Італія пропонує захоплююче поєднання історії, мистецтва та традицій, яке продовжує надихати та зачаровувати туристів з усього світу.

2.4. Подієві туристичні ресурси

Італія може похвалитися значною кількістю фестивалів, свят, карнавалів і виставок, які приваблюють туристів з усього світу. Серед них *Венеціанський карнавал* виділяється як одна з найвідоміших і знакових подій в Італії.

Венеціанський карнавал (рис. 2.34) бере свій початок щонайменше з 1094 року, він насичений історією та традиціями. Щороку проводиться у Вене-

ції, він визнаний найстарішим карнавалом у світі та приваблює тисячі учасників і глядачів з різних верств населення [66].

Рис. 2.34. Венеціанський карнавал [67]

Венеціанський карнавал, який триває більше двох тижнів, починається з початку католицького Великого посту та завершується в середу першого тижня Великого посту. Під час карнавалу місто Венеція перетворюється на яскраве та чарівне видовище, на вулицях якого кишать гуляки в масках і вишукані костюми [67].

Пік венеціанських карнавалів припав на XVIII ст., коли свята включали пишні бали-маскаради, розкішні костюми та яскраві вуличні процесії. Венеціанські маски, нині культові символи карнавалу, виникли в цей період.

Карнавал починається з традиційного ритуалу «Воло делла Коломбіна», під час якого з дзвіниці на площі Сан-Марко запускають паперового голуба, який обсипає натовп конфетті. Потім свята розливаються по вузьких вулицях міста з музикою, танцями та театральними виставами, що оживляють атмосферу [42].

Протягом усього карнавалу венеціанські персонажі, такі як Арлекіно, П'єро та Панталоне, заповнюють вулиці, а концерти, вистави та вуличні артисти радують відвідувачів. Ексклюзивні костюмовані бали та приватні прийоми в старовинних палацах додають привабливості заходу.

Кульмінація Венеціанського карнавалу відзначена грандіозним парадом костюмів, сліпучим феєрверком над лагуною та спаленням солом'яного опудала, що символізує оновлення природи. Завершується карнавал масовими танця-

ми на площі Сан-Марко під бій церковних дзвонів, сповіщаючи про початок Великого посту [43].

Сьогодні Венеціанський карнавал продовжує приваблювати різноманітних туристів, пропонуючи їм можливість зануритися в чарівну атмосферу минулих століть, взяти участь у жвавих вуличних процесіях і насолодитися незмінним шармом Венеції під час цього надзвичайного свята.

Одним з таких заходів є *«Історична регата»*, яка проводиться в першу неділю вересня у Венеції. У цьому грандіозному видовищі найкращі гондольєри міста збираються на престижне змагання, що супроводжується величним парадом історичних човнів, демонструючи морську та культурну спадщину Венеції [67].

Іншим культовим фестивалем є *фестиваль Сан-Ремо*, який користується всесвітньою популярністю та туристичною привабливістю. Цей престижний італійський пісенний конкурс, заснований у 1952 році, проходить у мальовничому місті Сан-Ремо, розташованому на березі Лігурійського моря. Для італійських співаків фестиваль має значний престиж, часто слугуючи стартовим майданчиком до слави. Багато відомих артистів, у тому числі Адріано Челентано, Тото Кутуньо, Ерос Рамазотті та Андреа Бочеллі, розпочали свою кар'єру в Сан-Ремо [43].

Міжнародний *фестиваль супу в Болоньї* є улюбленою традицією, яка проводиться в неділю напередодні 25 квітня, Дня визволення Італії. Відкритий для всіх, цей фестиваль запрошує учасників продемонструвати свою кулінарну майстерність, приготувавши та представивши власні домашні супи.

Для участі у конкурсі учасникам необхідно принести не менше 10 літрів свого супу на визначену фестивальну територію, де він розігрівається на колективних кухнях. Журі оцінює кожен суп на основі смаку, креативності та оригінальності, а відвідувачі фестивалю мають можливість скуштувати різноманітні запропоновані супи.

Нагороди, зокрема золоті, срібні та бронзові ковші, вручаються переможцям у різних категоріях, а також додаткові нагороди за оригінальність. Фести-

валь охоплює кілька вулиць Болонї та приваблює туристів з усього світу, як учасників, так і глядачів, які прагнуть взяти участь у цьому чудовому святі кулінарного мистецтва.

Тиждень моди в Мілані (рис. 2.35), незважаючи на те, що він відносно нещодавно додан у модний календар, швидко став знаковою подією для дизайнерів і любителів моди в усьому світі. Тиждень моди в Мілані, заснований у 1979 році, нагадує перший Тиждень моди, що відбувся в Нью-Йорку в 1943 році [43].

Ця престижна подія демонструє останні тренди та колекції від відомих дизайнерів, а також покази, презентації, вечірки та кінопокази. Тиждень моди в Мілані, який проводиться двічі на рік, представляє жіночі колекції для майбутнього осінньо-зимового сезону в лютому та у вересні для весняно-літніх пропозицій наступного року. Так само чоловіча мода займає центральне місце в січні та червні відповідно.

Рис. 2.35.Тиждень моди в Мілані [42]

Тиждень моди в Мілані служить платформою для дизайнерів, щоб представити свої інноваційні творіння, задаючи тон світовим тенденціям моди та впливаючи на напрямки індустрії. Завдяки поєднанню креативності, гламуру та витонченості Тиждень моди в Мілані продовжує захоплювати глядачів і підтверджувати статус Мілана як провідної столиці моди.

«Піцафест» у Неаполі (рис. 2.36) – відомий фестиваль піци, який обожнюють як місцеві жителі, так і туристи. Ця грандіозна подія, яка традиційно

проводиться в середині вересня у виставковому комплексі «Mostrad Oltremare» в Неаполі, щорічно приваблює близько 100 тис. відвідувачів [43].

На «Pizzafest» учасники мають можливість насолодитися найкращою італійською та міжнародною піцою, яку пропонують відомі піцерії. На фестивалі також проводиться конкурс «Вота-ля-піца», де учасники голосують за улюблену піцерію серед учасників.

З історією, що налічує майже три десятиліття, фестиваль вперше був організований у 1984 році Асоціацією справжньої неаполітанської піци. Фестиваль піци, який спочатку проводився в замку Кастель-дель-Ово в центрі Неаполя, перетворився на щорічне святкування в 1997 році. Натхненний відомим мюнхенським пивним фестивалем «Октоберфест», він отримав влучну назву «Pizzafest», щоб відобразити його статус улюбленого фестивалю. традиції в Неаполі [42].

Рис. 2.36. Фестиваль Піццафест в Неаполі [42]

Міжнародний Венеціанський кінофестиваль є однією з найважливіших подій у світі кіно, що проводиться щорічно наприкінці серпня – на початку вересня в місті Венеція. Протягом десяти-одинадцяти днів фестиваль демонструє найновіші кінематографічні пропозиції, включаючи ігрові, короткометражні, документальні та авторські роботи, представляючи їх як шановному журі, так і захопленій публіці [43].

Рис. 2.37. Венеціанський кінофестиваль у Венеції [43]

Ця престижна подія підкреслює значення подієвого туризму в культурному ландшафті Італії. Фестивалі, карнавальні шоу, міжнародні виставки, кінофестивалі, пісенні конкурси та покази мод відіграють ключову роль як туристичні об'єкти, щороку привертають до Італії мільйони туристів. Ці заходи служать каталізаторами культурного обміну, сприяючи живій атмосфері творчості та свята, одночасно демонструючи багату культурну спадщину Італії та сучасний внесок у мистецтво. Таким чином, вони являють собою безцінні ресурси для туристичної індустрії Італії, залучаючи відвідувачів з усього світу, які прагнуть долучитися до динамічної культурної сцени країни.

2.5. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Італії

Станом на 2023 рік Італія може похвалитися вражаючою кількістю 59 об'єктів (додаток А), занесених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що забезпечило їй позицію країни-учасниці з найбільшою кількістю об'єктів всесвітньої спадщини, трохи перевищивши показник Китаю (57) (рис. 2.38). Все розпочалося у 1979 році, коли наскельні малюнки у Валькамоніці стали першим об'єктом Італії під час 3-ї сесії Комітету всесвітньої спадщини в Каїрі та Луксорі, Єгипет [61].

Протягом багатьох років перелік об'єктів спадщини Італії постійно розширювався. Примітно, що 25 італійських об'єктів було додано протягом 1990-х років, з яких 10 об'єктів отримали визнання на 21-й сесії, що відбулася в Неа-

полі в 1997 році. Італія брала активну участь у збереженні та популяризації культурної та природної спадщини, будучи членом Комітету всесвітньої спадщини п'ять разів: з 1978 по 1985 рік, з 1987 по 1993 рік, з 1993 по 1999 рік, з 1999 по 2001 рік і останній раз з 2021 по 2025 рік [79].

Рис. .2.38. Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Італії [61]

З 59 об'єктів спадщини 53 визнані культурними, а 6 – природними. Крім того, Італія робить внесок у сім транснаціональних місць, поділяючи визнання

та відповідальність з іншими країнами. Помітними прикладами є Історичний центр Риму (спільно з Ватиканом), Монте-Сан-Джорджо та Ретійська залізниця (спільно зі Швейцарією), а також доісторичні пальові будинки навколо Альп (спільно з п'ятьма іншими країнами) [61].

Крім того, відданість Італії збереженню її культурних і природних скарбів відображена у включенні нею 31 місця до попереднього списку, що демонструє постійну відданість країни збереженню своєї багатой спадщини для майбутніх поколінь.

Туристично-рекреаційні ресурси Італії, які входять до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, значно сприяють туристичному потенціалу країни. Однак, через їх широке розташування по всій Італії, відвідування всіх цих місць за одну поїздку може бути складним для туристів.

Архітектурні пам'ятки Італії, внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, охоплюють широкий спектр історичних і культурних цінностей, включаючи вілли, археологічні комплекси, церкви, монастирі та цілі міста. Визначними прикладами є Венеція та її лагуна, Верона, кілька міст у регіоні Ното на Сицилії, Віченца, Феррара, Мантуя та Сабб'йонета в долині річки По. Ці місця відображають багату архітектурну та містобудівну спадщину Італії [43].

Епоха Відродження залишила значну спадщину визначних пам'яток сучасної Італії. Окрім згаданих раніше міст, ЮНЕСКО визнала історичні центри Неаполя, Флоренції, Сієни та Урбіно об'єктами всесвітньої спадщини. Ці місця демонструють значний внесок Італії в мистецтво, архітектуру та культуру епохи Відродження, що робить їх основними напрямками для культурного туризму [66].

Серед унікальних об'єктів Всесвітньої спадщини Італії ЮНЕСКО виділяються наступні:

- Труллі з Апулії, ці знамениті конусоподібні будинки розташовані в регіоні Апулія та відомі своєю технікою будівництва з сухого каменю, яка використовувалася з доісторичних часів;

- Печерне місто Матера, розташоване в провінції Базиліката, відоме своїми стародавніми печерними житлами та скельними церквами, висіченими у вапнякових скелях;
- Фабричне селище Креспі-д'Адда, розташоване в Ломбардії, – це село є рідкісним прикладом корпоративного міста XIX століття, побудованого для розміщення робітників та їхніх сімей, що відображає соціальну та промислову історію того періоду [66].

Рис. 2.39. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Італії [61]

Крім того, до природних пам'яток Італії зі статусом ЮНЕСКО відносяться:

- Архіпелаг Егаді, розташований біля південного узбережжя Сицилії, ця група островів відома своїм багатим морським біорізноманіттям і значними археологічними пам'ятками.
- Доломіти відомі своїми мальовничими ландшафтами та гірськолижними курортами, Доломіти – це гірський хребет у північних італійських Альпах, який славляться своїми унікальними геологічними утвореннями.

- Гора Сан-Джорджо, що простягається на кордоні Італії та Швейцарії, відома своїми винятковими скам'янілостями, які дають суттєве уявлення про морське життя тріасового періоду [61].

В останніх оновленнях до списку ЮНЕСКО Італія також визнала нематеріальну культурну спадщину. Примітно, що в 2011 році ЮНЕСКО внесло знамениту кухню Кампанії, зокрема популярну в цьому регіоні середземноморську дієту, до списку нематеріальної спадщини [61]. Це визнання підкреслює культурне значення та користь для здоров'я традиційних дієтичних практик регіону.

Різноманітність та історичне значення об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Італії підкреслюють важливість країни як місця для культурного туризму, що пропонує безліч вражень, які охоплюють століття мистецьких і архітектурних досягнень.

РОЗДІЛ 3. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ

3.1. Місце індустрії туризму в національній економіці

Економіка Італії є високорозвиненою соціальною ринковою економікою. Це третя за величиною національна економіка в Європейському Союзі, друга за величиною обробна галузь у Європі (7-ма у світі), 8-ма за розміром економіка у світі за номінальним ВВП і 12-е місце за розміром ВВП (ПКС). Італія є членом-засновником Європейського Союзу, Єврозони, ОЕСР, G7 та G20. Вона є восьмим за величиною експортером у світі з експортом на 611 млрд. доларів у 2021 році [86, 88]. Найтісніші торгові зв'язки вона має з іншими країнами Європейського Союзу, з якими вона залишила близько 59% загальної торгівлі. Найбільшими торговими партнерами, у порядку частки ринку в експорті, є Німеччина (12,5%), Франція (10,3%), США (9%), Іспанія (5,2%), Великобританія (5,2%) і Швейцарія (4,6%) [46].

Туризм є одним із найшвидше зростаючих і найприбутковіших галузей промисловості Італії, його прибуток становить 49,6 млрд. доларів США у 2019 році та 55,8 млрд. дол. – у 2023 році (рис. 3.1) [86].

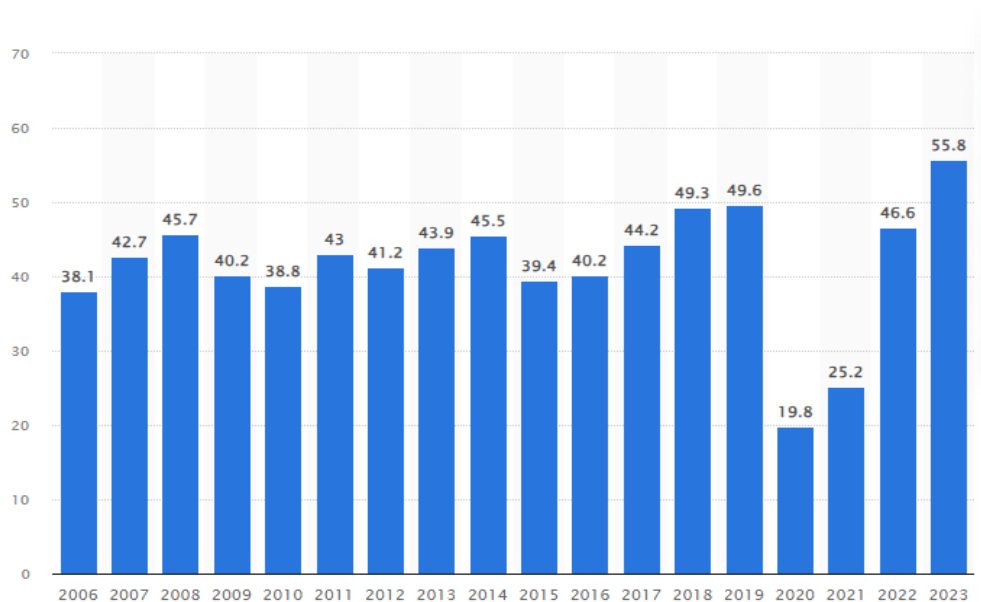

Рис. 3.1. Динаміка доходів від міжнародного туризму в Італії за 2006 – 2023 рр.
(млрд. дол. США) (побудовано за [86])

Туризм в Італії почав інтенсивно розвиватися після Другої світової війни, перетворившись на значний і організований сектор економіки. Сьогодні туризм є однією з провідних галузей промисловості в Італії, яка відіграє вирішальну роль в економічному ландшафті країни. туризм є основним джерелом доходу та одним із основних джерел іноземної валюти для Італії. Це суттєво поповнює державний бюджет, особливо в періоди, коли сальдо торговельного балансу негативне [85].

У деяких провінціях, особливо в південних гірських районах, туризм оживив місцеву економіку. Він або доповнив, або замінив традиційну сільсько-господарську діяльність як основне джерело доходу для жителів. Ця зміна також призвела до відродження старих ремесел і місцевої промисловості.

Протягом багатьох років у повоєнний період позитивний баланс від міжнародного туризму допомагав компенсувати дефіцит зовнішньої торгівлі Італії. Останнім часом додатне сальдо від туризму в поєднанні з позитивним сальдо зовнішньої торгівлі пом'якшило негативне сальдо інших статей торгівлі.

Зростання туризму сприяло вдосконаленню інфраструктури та послуг, що принесло користь як туристам, так і жителям. Інвестиції в гостинність, транспорт і збереження культури підвищили привабливість Італії як туристичного напрямку.

Отже, туризм в Італії є не лише суттєвим рушієм економіки, а й важливою частиною національної стратегії економічної стабільності та зростання. Залучаючи мільйони туристів щороку, туризм допомагає збалансувати торговий дефіцит і підтримує місцеву економіку, особливо в менш індустріальних регіонах.

Надходження від міжнародного туризму в Італії суттєво зросли у 2023 році, знаменуючи надійне відновлення після впливу пандемії COVID-19. Після різкого падіння до рівня менше 20 млрд. дол. США на початку кризи охорони здоров'я надходження від в'їзного туризму стабільно відновлюються [75]. У 2023 році ці надходження досягли піку в 55,8 млрд. дол. США, що відображає відновлення міжнародних подорожей і туризму в країні [42]. Це значне

зростання підкреслює стійкість і відновлення туристичного сектору Італії, підкреслюючи його важливість як ключового економічного двигуна.

У 2022 році частка подорожей і туризму у валовому внутрішньому продукті (ВВП) Італії дещо знизилася на 0,4 % порівняно з 2019 роком, роком до пандемії COVID-19. Незважаючи на це падіння, подорожі та туризм залишаються значною частиною економіки, створюючи приблизно 10,2 % ВВП країни. У грошовому еквіваленті загальний внесок подорожей і туризму у ВВП Італії у 2022 році склав понад 190 млрд. євро. Ця цифра підкреслює значний економічний вплив туристичного сектору, навіть попри тривалі наслідки пандемії [77].

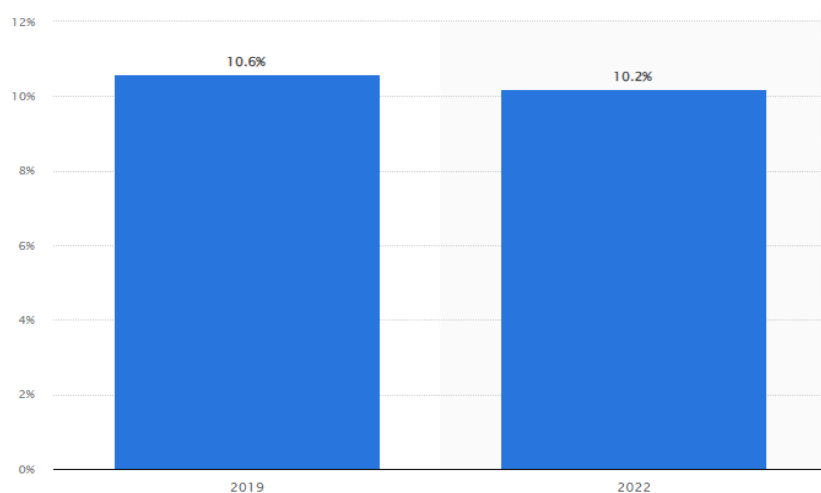

Рис. 3.2. Частка загального внеску подорожей і туризму у ВВП Італії у 2019 і 2022 роках (побудовано за [86])

У 2022 році загальний внесок подорожей і туризму в зайнятість в Італії знизився на 5,2 % порівняно з 2019 роком, роком до пандемії коронавірусу (COVID-19). Хоча у 2019 році ці галузі створили, прямо чи опосередковано, майже 2,9 млн. робочих місць, у 2022 році цей показник знизився приблизно на п'ять % і становив близько 2,7 млн. робочих місць у країні [87].

Витрати міжнародних туристів в Італії відновилися у 2022 році після скорочення з початком пандемії коронавірусу (COVID-19). Того року загальні витрати на в'їзний туризм, включно з відвідувачами з ночівлею та одноденними відвідувачами, склали 44,3 млрд. євро, наздогнавши рівень до пандемії [77].

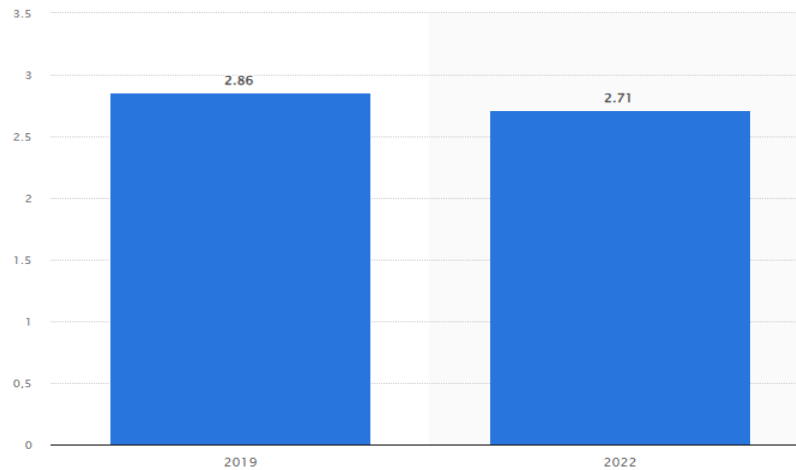

Рис. 3.3. Загальний внесок подорожей і туризму в зайнятість в Італії у 2019 і 2022 роках (у млн. робочих місць) (побудовано за [86])

Якщо розподілити витрати на в'їзний туризм до Італії за країнами, Німеччина стала провідним ринком, випередивши Сполучені Штати, Францію та Великобританію. У 2022 році витрати німецьких відвідувачів в Італії перевищили рівень до пандемії та склали майже 8,2 млрд. євро. Туристи зі США витратили близько 4,7 млрд. євро [80].

У той час як у 2022 році витрати на в'їзні подорожі наздогнали рівень до пандемії, кількість міжнародних туристів, які прибули до Італії, все ще залишалася нижчою за показники, повідомлені до кризи в галузі охорони здоров'я. Загалом Німеччина, Франція та Австрія були провідними туристичними ринками в Італії за кількістю прибуттів того року [80].

У 2022 році витрати на подорожі в Італії значно зросли порівняно з попереднім роком. Тим не менш, хоча витрати міжнародних туристів в Італії приблизно дорівнювали рівням до пандемії, витрати італійців, які подорожували за кордон, залишилися на 4 % нижчими, ніж у 2019 році. Так, загалом у 2022 році витрати туристів, які прибули до країни, склали близько 42,3 млрд. євро (рис. 3.4). Загалом витрати на в'їзд в країну постійно перевищували витрати на виїзд протягом останнього десятиліття. Наприклад, витрати німецьких мандрівників в Італії приблизно в шість разів перевищували витрати італійських туристів, які відвідали Німеччину у 2022 році [65].

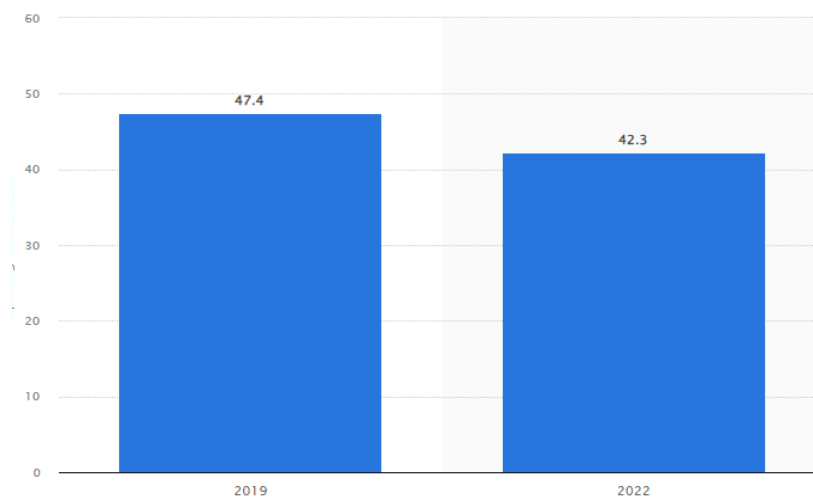

Рис. 3.4. Витрати на міжнародний туризм в Італії в 2019 і 2022 роках (у млрд. євро) (побудовано за [86])

Рис. 3.5. Структура витрат на подорожі та туризм в Італії у 2019 та 2022 роках за типом туриста (побудовано за [86])

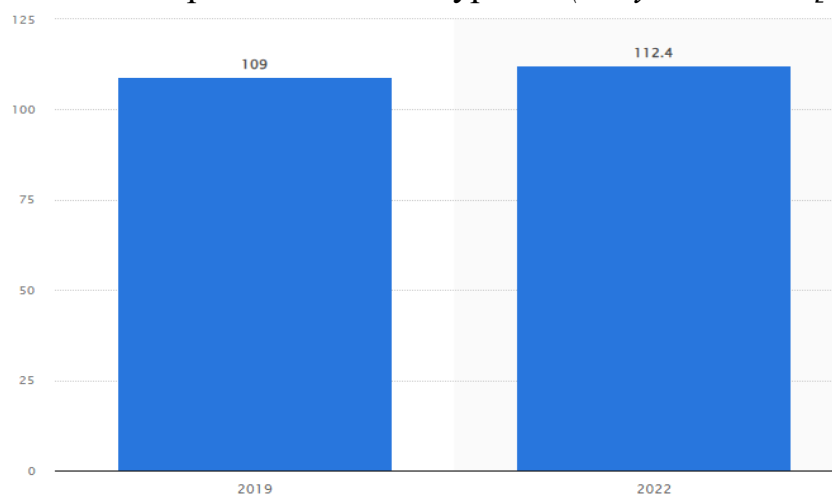

Рис. 3.6. Витрати на внутрішній туризм в Італії в 2019 і 2022 роках (у млрд. євро) (побудовано за [86])

У 2022 році вітчизняні відвідувачі становили найбільшу частку витрат на подорожі та туризм в Італії, дорівнюючи 72,7 % загальних витрат (рис. 3.5). Того року витрати на внутрішній туризм в Італії склали 112,4 млрд. євро, що на 3,1% більше, ніж у 2019 році (рис. 3.6) [65].

Натомість витрати на міжнародний туризм у країні залишилися на 11 % нижчими, ніж у 2019 році [78].

Кілька макроекономічних факторів є ключовими для зростання ринку подорожей і туризму в Італії, зокрема, це ініціативи уряду, розвиток інфраструктури, міжнародне партнерство, впровадження технологій та онлайн-платформ тощо.

Так, уряд Італії реалізував різні ініціативи для просування туризму, включаючи маркетингові кампанії, проєкти збереження спадщини та спрощення візового режиму для міжнародних туристів. Ці зусилля спрямовані на посилення глобальної туристичної привабливості Італії.

Значні інвестиції в інфраструктуру, таку як мережі високошвидкісних залізниць, модернізовані аеропорти та покращені дороги, сприяли легшому та ефективнішому подорожуванню всередині країни. Ця розробка підтримує як відпочинковий, так і діловий туризм, забезпечуючи зв'язок та зручність.

Співпраця з міжнародними туристичними організаціями та участь у всесвітніх туристичних ярмарках і виставках допомагають Італії залучати туристів з різних ринків. Ці партнерства також рекламують Італію як головне місце для проведення конференцій, виставок і заходів [78].

Розвиток технологій та онлайн-платформ для подорожей революціонізував спосіб планування та бронювання подорожей туристами. Веб-сайти та мобільні додатки надають доступ до широкого спектру розміщень, екскурсій і заходів, що полегшує туристам спланувати свої маршрути. Ця цифрова трансформація розширила охоплення Італії до ширшої аудиторії.

Підсумовуючи, зазначимо, що привабливість Італії як головного туристичного напрямку полягає у поєднанні її культурних і природних надбань, посиленних стратегічними економічними та технологічними досягненнями. Ця комбі-

нація гарантує, що Італія залишається найкращим вибором для туристів, які шукають багатих і різноманітних подорожей.

3.2. Структура та динаміка туристичних потоків

Аналіз міжнародних туристичних прибуттів до Італії за останні 10-13 років дозволяє виявити кілька загальних тенденцій і конкретних показників, які підкреслюють значні коливання та зміни в туристичній галузі.

З 2011 по 2019 рік в Італії спостерігалось постійне зростання кількості міжнародних туристів, що завершилося рекордним показником у 64,8 млн. туристів у грудні 2019 року. Цей період зростання відбувся завдяки відомій культурній спадщині, історичним пам'яткам і кулінарним пам'яткам Італії [66].

Однак початок пандемії COVID-19 у 2020 році спричинив різке зниження кількості міжнародних прибуттів на 61,0%, різко впавши до 25,2 млн. Цей значний спад став прямим результатом глобальних обмежень на подорожі, проблем зі здоров'ям і карантину. Внутрішній туризм також впав на 37,1% до 34,1 млн. внутрішніх туристів у 2020 році. Вплив пандемії на туристичні витрати був серйозним, зокрема за оцінками, втрати від іноземних відвідувачів склали 27,0 млрд. євро [77].

Процес відновлення почався у 2021 році, але залишався повільним. Міжнародні прибуття склали 26,9 млн. туристів, що все ще на 58,3% нижче рівня 2019 року. У 2021 році основними ринками відправлення були Німеччина (17,1%), Франція (14,5%) та Австрія (9,3%), що вказує на залежність від європейських туристів. Незважаючи на деяке відновлення, витрати іноземних відвідувачів на туризм становили 21,2 млрд. євро, що все ще на 52% нижче рівня 2019 року. Навпаки, внутрішній туризм продемонстрував сильніше відновлення з 37,2 млн. туристів у 2021 році, хоча він все ще був на 31,5% нижче рівня до пандемії [77].

До грудня 2022 року кількість міжнародних прибутих зросла до 50,5 млн., що свідчить про значне відновлення завдяки пом'якшенню обмежень на подорожі та прогресу кампаній вакцинації. До грудня 2023 року кількість міжнарод-

них прибуттів сягнула практично 61 млн., наблизившись до рівня до пандемії та вказуючи на стійкість і відновлення індустрії туризму [77].

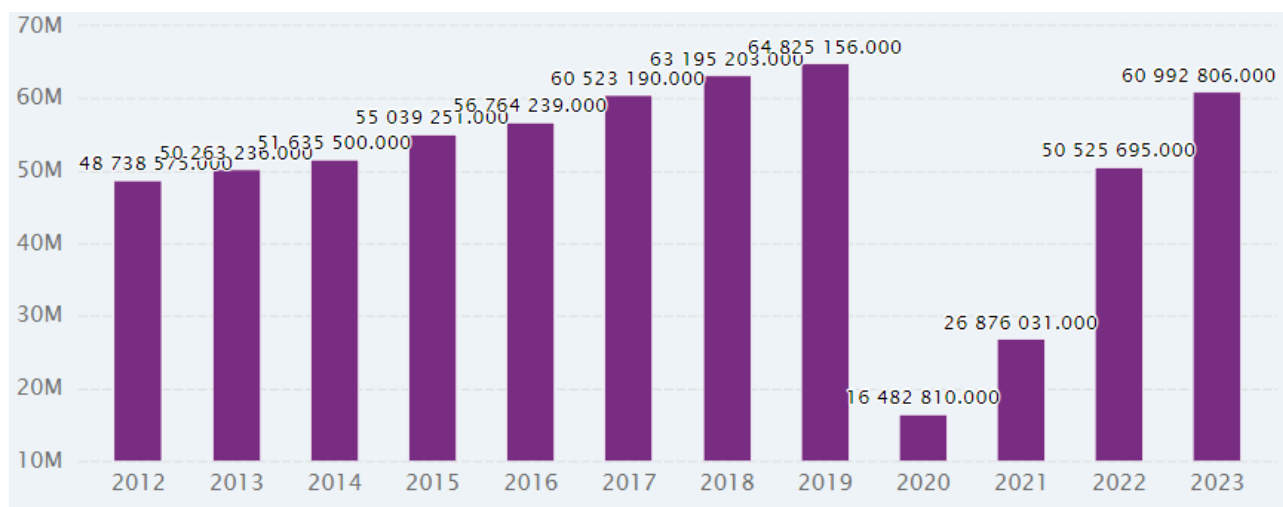

Рис. 3.7. Динаміка прибуттів міжнародних туристів за 2012-2023 рр.
(побудовано за [86])

Внутрішній туризм завжди був важливою частиною туристичного сектору Італії, на нього припадало 56,4% загальних туристичних витрат у 2019 році. Після пандемії цей сегмент відновився сильніше, продемонструвавши значне відновлення порівняно з міжнародним туризмом [77].

Економічні наслідки пандемії були глибокими, що призвело до значних втрат у туристичних витратах іноземних відвідувачів. Проте відновлення як міжнародного, так і внутрішнього туризму свідчить про поступове повернення до нормального стану. Відновлення туристичних витрат, хоча все ще нижче рівня до пандемії, свідчить про позитивну тенденцію до відновлення економічної стабільності в туристичному секторі.

У 2022 році Німеччина була провідним ринком в'їзних подорожей у країні за кількістю прибуттів із приблизно 12,8 млн. осіб. Хоча у 2021 році Франція зафіксувала найвищий показник, у 2022 році вона посіла друге місце, випередивши Австрію та Швейцарію (рис. 3.8) [65].

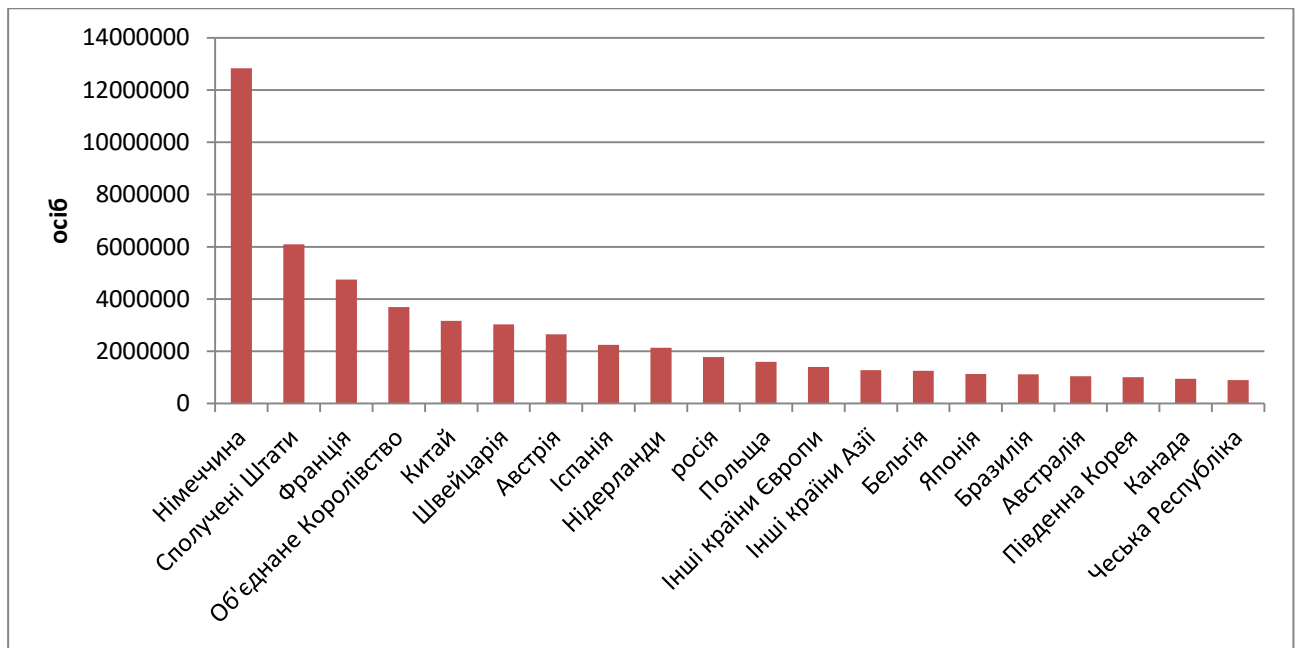

Рис. 3.8. Топ-20 країн за кількістю прибуттів до Італії у 2022 році [65]

У 2022 році найпопулярнішими містами Італії за кількістю туристів стали Рим, Венеція, Мілан, Флоренція та Ріміні. Рим очолив список із 30,9 млн. відвідувачів, що робить його найбільш відвідуваним містом Італії. Венеція привабила 12,9 млн. туристів, а Мілан – 12,5 млн. відвідувачів. Флоренція прийняла 11 млн. туристів, а Ріміні – 7,5 млн. в відвідувачів. Ці міста залишаються ключовими напрямками завдяки їхнім багатим історичним, культурним і рекреаційним пропозиціям (табл. 3.1) [65].

Таблиця 3.1.

Топ-30 міст Італії за кількістю присутніх у закладах розміщення у 2022 році (побудовано за [65])

	Місто	Регіон	Провінція	Кількість туристів
1	Рим	Лаціо	Рим	30 980 083
2	Венеція	Венето	Венеція	12 948 519
3	Мілан	Ломбардія	Мілан	12 474 278
4	Флоренція	Тоскана	Флоренція	10 955 345
5	Ріміні	Емілія Романья	Ріміні	7 548 135
6	Кавалліно-Трепорті	Венето	Венеція	6 269 451
7	Сан-Мікеле-аль-Тальяменто	Венето	Венеція	5 851 482
8	Єзоло	Венето	Венеція	5 438 519

9	Каорле	Венето	Венеція	4 319 483
10	Неаполь	Кампанія	Неаполь	3 765 485
11	Річчоне	Емілія Романья	Ріміні	3 632 025
12	Турин	П'ємонт	Турин	3 626 036
13	Лазісе	Венето	Верона	3 606 249
14	Ліньяно Сабб'ядоро	Фріулі-Венеція-Джулія	Удіне	3 594 091
15	Червія	Емілія Романья	Равенна	3 468 948
16	Чезенатіко	Емілія Романья	Форлі-Чезена	3 403 237
17	Болонья	Емілія Романья	Болонья	3 188 040
18	Сорренто	Кампанія	Неаполь	2 756 578
19	Верона	Венето	Верона	2 743 943
20	Равенна	Емілія Романья	Равенна	2 495 943
21	Песк'єра-дель-Гарда	Венето	Верона	2 379 705
22	Белларія-Ігеа Марина	Емілія Романья	Ріміні	2 216 032
23	Бардоліно	Венето	Верона	2 101 596
24	Комаккіо	Емілія Романья	Феррара	1 998 304
25	Абано Терме	Венето	Падуя	1 987 421
26	Віесте	Апулія	Фоджа	1 915 749
27	Генуя	Лігурія	Генуя	1 905 777
28	Піза	Тоскана	Піза	1 859 653
29	католицький	Емілія Романья	Ріміні	1 848 353
30	Падуя	Венето	Падуя	1 657 672

У 2022 році Емілія-Романья була регіоном Італії, який зафіксував найбільшу кількість ночівель у внутрішніх відпусткових поїздках. Того року італійські відпочивальники здійснили приблизно 29,7 млн. ночівель у цьому регіоні, трохи збільшившись порівняно з 22,5 млн. у 2021 році. На другому місті Тоскана – найвищий показник, приблизно 25,2 млн. ночей у 2022 році (табл. 3.2) [65].

Такі регіони, як Венето, Трентіно-Альто-Адідже, Тоскана, Ломбардія та Лаціо користуються великим попитом серед іноземних туристів, які відвідують Італію. Венето був найбільш відвідуваним, його відвідало 48,1 млн. людей, за ним іде Трентіно Альто-Адідже з 31,1 млн. відвідувачів. Тоскана привабила 25,8 млн. туристів, тоді як Ломбардія та Лаціо відвідали по 24,3 млн. туристів.

Кількість туристів за типами за регіонами Італії у 2022 році

(побудовано за [65])

	Регіон	Всього туристів	Внутрішніх туристів	Міжнародних туристів
1	Венето	71 236 630	23 068 000	48,168,630
2	Трентіно Альто Адідже	52.074.506	20 941 947	31,132,559
3	Тоскана	48.077.301	22,317,283	25 760 018
4	Емілія Романья	40 647 799	29,748,437	10,611,605
5	Ломбардія	40 482 939	16,229,378	24,253,561
6	Лаціо	39.029.255	14 637 466	24,391,789
7	Кампанія	22 013 245	11,383,367	10 629 878
8	Апулія	15,441,469	11 598 644	3,842,825
9	Сардинія	15,145,885	7,418,767	7,727,118
10	Сицилія	15,114,931	7,483,403	7,631,528
11	Лігурія	15 074 888	8,932,884	6 142 004
12	П'ємонт	14 889 951	8,351,424	6,538,527
13	Марке	10 370 800	8,647,855	2,417,288
14	Калабрія	9,509,423	7,315,264	2,194,159
15	Фріулі-Венеція-Джулія	9 052 850	3 898 039	5,154,811
16	Абруццо	6,176,702	5,383,234	793,468
17	Умбрія	5,889,224	3,810,497	2 078 727
18	Валле д'Аоста	3,625,616	2 113 001	1,512,615
19	Базиліката	2,733,969	2,392,796	296,230
20	Молізе	448 600	127,283	341.173
	Італія	436.739.271	216.076.587	220.662.684

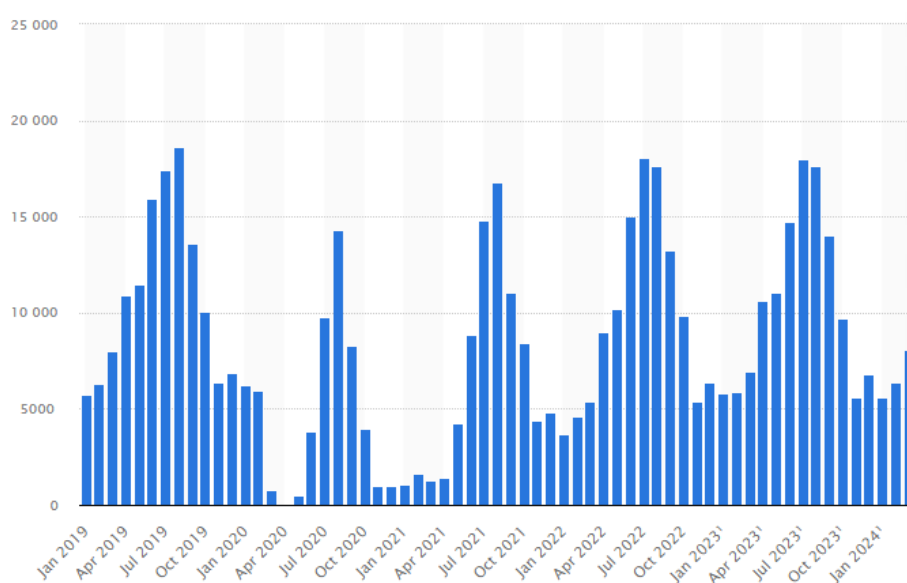

Рис. 3.9. Кількість прибуттів туристів у заклади розміщення Італії з січня 2019 року по березень 2024 року [65]

Ці регіони відомі своєю багатого культурною спадщиною, мальовничими ландшафтами та історичним значенням, що робить їх основними напрямками для міжнародних мандрівників [77].

У березні 2024 року заклади розміщення в Італії зафіксували приблизно 8,1 млн. туристів, включаючи міжнародних та внутрішніх мандрівників. У цьому місяці кількість туристів зросла порівняно з аналогічним періодом минулого року, а також перевищила цифру, повідомлену в березні 2019 року до наслідків пандемії COVID-19.

3.3. Види туризму Італії

Статус Італії як найкращого міжнародного туристичного напрямку багатогранний і ґрунтується на її багатій культурній спадщині, різноманітних ландшафтах і всесвітньо відомій кухні. Ключові елементи, які підвищують його привабливість, включають культурну спадщину та знакові пам'ятки, різноматні пейзажи, відому кухню, середземноморську кухню, фестивалі та грамотна політика в галузі туризму.

Так, Італія може похвалитися великою кількістю культурних та історичних пам'яток. Визначні пам'ятки, такі як Колізей у Римі, заплутані канали Венеції та мальовниче узбережжя Амальфі, є всесвітньо визнаними символами історичного та архітектурного багатства Італії. Крім того, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, такі як історичні центри Флоренції та Риму, археологічні пам'ятки Помпеї та Геркулануму та мистецькі скарби Ватикану, щороку приваблюють мільйони туристів.

Різнноманітна географія Італії пропонує широкий спектр природних пам'яток. Від альпійських вершин на півночі до пагорбів Тоскани, мальовничих озер, таких як озеро Комо та озеро Гарда, і спокійних пляжів уздовж узбережжя Середземного моря, ландшафти Італії забезпечують різноманітні види активного відпочинку та живописні враження. Ця різноманітність гарантує, що туристи можуть насолоджуватися як міською, так і природною красою на відносно коротких відстанях.

Італійська кухня славиться у всьому світі своїми смаками, традиціями та регіональним розмаїттям. Кожен регіон Італії пропонує різні кулінарні традиції та рецепти, від страв із морепродуктів на Сицилії до трюфелів і винних делікатесів у Тоскані. Акцент країни на свіжих, місцевих інгредієнтах і традиційних методах приготування сприяє її кулінарній репутації, роблячи гастрономічний і винний туризм значною привабливістю для відвідувачів.

Середземноморський клімат Італії, який характеризується теплим літом і м'якою зимою, сприяє цілорічному туризму. Яскраві фестивалі країни, такі як Венеціанський карнавал, кінні перегони Паліо в Сієні та оперний сезон у Вероні, пропонують унікальний культурний досвід, який приваблює туристів, які прагнуть зануритися в місцеві традиції та свята.

Зазначені фактори сприяють розвитку багатьох видів туризму в Італії.

Прибережний туризм. Велика берегова лінія Італії, оточена чотирма морями в Середземному морі, пропонує безліч можливостей для прибережного туризму. Різноманітні прибережні регіони країни, мальовничі пляжі та історичні приморські міста роблять її привабливим місцем для туристів, які шукають сонця, моря та культурних вражень.

На сході країна омивається Адріатичним морем, на півдні – Іонічним, заході – Лігурійським та Тірренськими морями. З береговою лінією, яка простягається на 8 тис. кілометрів, включаючи численні острови, Італія може похвалитися різноманітністю прибережних ландшафтів і знаменитих прибережних ділянок [55].

Найбільш відомі прибережні райони – це Італійська Рив'єра, яка простягається через Лігурію від французького кордону біля Вентімільї до Капо Корво, охоплюючи затоку Ла Спеція; узбережжя Амальфі, відоме своїми скелями, мальовничими містами, такими як Позітано та Амальфі, та історичним шармом; узбережжя Чилентан, що відоме своїми незайманими пляжами та заповідними територіями; Чінкве-Терре – відомий своїми барвистими селами, розташованими на крутих скелях; Коста Смеральда, розташований на Сардинії, відомий своїми розкішними курортами та кришталево чистими водами; узбережжя Трабок-

кі характеризується традиційними рибальськими платформами під назвою трабоккі [66].

Море в Отранто , Апулія

Круїзний лайнер біля Венеції

Рис. 3.10. Відомі прибережні регіони [66]

Відомі затоки та пляжі – це Венеціанська лагуна, затока Аугуста, Неаполітанська затока, Ліша ді Вакка. З цих бухт відкриваються мальовничі краєвиди та є місцем для деяких із найкрасивіших пляжів Італії. Baia Domizia, Cala Fuili, Poetto, Spiaggia del Bacan, Cala Goloritze, Baia delle Zagare, Cavoli Beach, La Sorgente Beach, Cala dei Gabbiani, Cala Cipolla Beach, Causo Beach – ці пляжі відомі своєю унікальною красою та кришталево чистою водою. та можливості для відпочинку [62].

Популярними місцями на березі моря є Альгеро, Отранто, Таорміна, Позитано, Порто Санто Стефано, Тропеа, Сперлонга, Сіроло, Чезенатіко, Сестрі Леванте, Віесте, Термолі, Васто, Бібіоне, Маратія, Амальфі, Муджа, Атрані, Капо Ріццутто, Галліполі, Камольї, Чефалу, Кастільончелло, Манарола, Лерічі, Монтероссо-аль-Маре, Поліньяно-а-Маре, Пішотта, Портофіно, Праяно, Вернацца, Равелло, Шілла, Шакка, Сорренто. Ці міста пропонують поєднання історичного шарму, природної краси та яскравої місцевої культури [43].

Прибережні регіони Італії добре обладнані різними закладами розміщення туристів, зокрема: готелями та курортами – від розкішних до бюджетних; агрооселями, ресторанами тощо.

Італія є провідним напрямком круїзного туризму в Середземному морі. Основні морські порти, які часто відвідують круїзні пасажери, включають Монфальконе, Барі, Таранто, Генуя, Чівітавекк'я, Палермо, Неаполь, Савона, Трієст, Ла Спеція. Ці порти служать пунктами причалу для середземноморських круїзів, забезпечуючи доступ до прибережних пам'яток Італії та історичних міст [58].

Таким чином, прибережний туризм Італії пропонує поєднання природної краси, культурної спадщини та сучасних зручностей, що робить її основним напрямком для туристів.

Озерний туризм. Італія може похвалитися більш ніж 1000 озерами. Озеро Гарда є найбільшим з площею 370 км. кв. Інші значні субальпійські озера включають озеро Маджоре (212,5 км. кв.), яке простягається на територію Швейцарії, та озеро Комо (146 км. кв.), відоме своєю значною глибиною, що робить його одним із найглибших озер Європи. Додаткові відомі озера в регіоні включають озеро Ізео, Лугано, Орта та Ідро. На італійському півострові також є відомі озера, такі як Больсена, Тразімено, Віко, Браччано, Варано, Лесіна в Гаргано та Омодео на Сардинії [68].

Багато італійських озер оточені різними закладами розміщення, включаючи готелі, ресторани, курорти, агротуристичні заклади, парки, причали та пристані. У цих районах також є численні історичні та мистецькі центри. На озерах можна зайнятися віндсерфінгом, веслуванням на каное, вітрильним спортом, риболовлю та підводним плаванням, а навколишні регіони ідеально підходять для піших та велосипедних прогулянок.

Варті уваги місця на березі озера, серед них найбільш цікавими є Рів'єра, Орта Сан Джуліо, Авільяна, Каннобіо, Каннеро, Мергоццо, які відомі своєю мальовничою місцевістю та культурною спадщиною. Мальчезіне, Тіньяле, Лагузелло, Кастелларо, Менаджо, Беллано, Торно популярні завдяки своїй мальовничій красі та розважальним заходам. Приваблюють відвідувачів своїми природними ландшафтами та спокійним середовищем Больсена, Панікале, Гардо-

не, Рів'єра, Ледро, Тено, Мольвено. Гавой, Немі, Альфедена, Тревіньяно, Чивітелла, Романо відомі своїм історичним значенням і місцевим шармом [68].

Сіріміоне , на березі озера Гарда

Белладжо , на березі озера Комо

Рис. 3.11. Найвідоміші озера Італії [66]

Італійські озера обслуговуються човнами, що дозволяє зручно подорожувати та досліджувати. На озері Маджоре туристи можуть відвідати Борромейські острови, Рокка Борромео ді Ангера, Лавено Момбелло, Санта Катерина дель Сассо та Луїно. На озеро Ізео пропонуються човнові прогулянки до Монте-Ізола. На озері Комо човнові сполучення з'єднують такі напрямки, як Комо, Варенна, Лекко, Тремеціна, Белладжо, Черноббіо та Менаджо. Човнові маршрути озера Гарда дозволяють дістатися до замку Скалігерів, гротів Катулла в Сіріміоне та Віторіале дельї Італіяні в Сало. Навігаційні служби озера Орта забезпечують доступ до острова Сан-Джуліо [68].

Міжнародний озерний туризм в Італії був підкріплений візитами високого рівня та купівлею нерухомості знаменитостями. Придбання резиденції для відпочинку на озері Комо актором Джорджем Клуні у 2001 році та одруження Тома Круза та Кеті Холмс у 2006 році в Кастелло Орсіні-Одескалькі на озері Браччано значно підвищили популярність цих напрямків [77].

Таким чином, обширна озерна система Італії пропонує багатий набір рекреаційних і культурних заходів, підкріплених комплексними послугами розміщення та навігації, що робить її найкращим місцем для озерного туризму.

Річковий і каналний туризм. Розгалужена мережа річок і каналів Італії пропонує різноманітні можливості для туризму, починаючи від неквапливих круїзів на човнах і закінчуючи пригодами на каное та каяках. Ці водні шляхи перетинають мальовничі ландшафти, історичні міста та важливі культурні пам'ятки, надаючи унікальний погляд на природну та культурну спадщину країни.

Італійські річки, які є судноплавними частинами, дозволяють подорожувати плавучими будинками та кораблями, тоді як несудноплавні ділянки популярні для веслування на каное та байдарках. Серед основних судноплавних річок Італії можна назвати річку По, довжиною 652 км, вона є найдовшою річкою Італії, судноплавною від Турина до дельти. Вона має 12 портів і 111 причалів, розташованих у П'ємонті, Ломбардії, Емілії-Романьї та Венето. Дельта річки По є однією із найбільших в Європі водно-болотних угідь із багатим біорізноманіттям і природною красою. Через свої притоки річка з'єднується з такими містами, як Парма, Мантуя, Кремона, Падуя та Верона; річка Brenta – судноплавна від Падуї до гирла у Венеції, звідки відкриваються мальовничі краєвиди та сполучення з історичними місцями Венеції; річка Силе, яка судноплавна від Тревизо до її гирла біля Єзоло, що забезпечує мальовничий шлях через регіон Венето [68].

Паданський водний шлях з'єднує Мантую з морем через річку Мінчіо та По, полегшуючи доступ до різноманітних туристичних місць.

Мережа каналів Італії, зокрема в регіонах Фріулі-Венеція-Джулія та Венеціанська лагуна, простягається на 109 км судноплавних водних шляхів. Основні системи каналів включають Lombard Navigli – це мережа міського транспорту в районі Мілана, інтегрована з лініями туристичних човнів. Ці лінії з'єднують док Мілана з навколишніми громадами вздовж Навільйо-Гранде, аж до Аббіатеграццо та Турбіго. Naviglio Martesana пропонує туристичну навігацію від Trezzo sull'Adda до Vaprio d'Adda [67].

Уздовж цих водних шляхів туристи можуть досліджувати натуралістичну красу, історичні пам'ятки та паломницькі маршрути. Багате біорізноманіття та мальовничі села додають чарівності річковому та канальному туризму.

Дельта річки По відома своїми значними водно-болотними угіддями, пропонує спостереження за птахами та тури на природу.

До таких історичних міст як Кремона, Мантуя, Парма, Падуя та Верона, можна дістатися через річку По, що забезпечує культурні та історичні тури.

Судноплавні канали між Фріулі-Венеція-Джулією та Венеціанською лагуною пропонують унікальні враження від подорожі Венецією та околицями.

Отже, річки та канали Італії забезпечують багатогранний туристичний досвід, поєднуючи природну красу з культурними та історичними дослідженнями. Ці водні шляхи не тільки підвищують туристичну привабливість Італії, але й пропонують унікальний спосіб відчутти різноманітні ландшафти та спадщину країни.

Гірський туризм. Італія пропонує як зимовий, так і літній гірський туризм, використовуючи свій різноманітний гірський рельєф, який становить приблизно 35% території країни. Незважаючи на відносно м'який клімат порівняно з більш північними країнами, Італія приваблює численних туристів для зимових видів спорту та літніх видів діяльності завдяки своїм великим гірським хребтам, включаючи Альпи та Апенніни.

Зимовий туризм Італії зосереджений на кількох відомих гірськолижних курортах, обладнаних сучасними зручностями для зимових видів спорту. Серед ключових регіонів можна назвати Альпи – найвищий гірський хребет у Європі з відомими лижними напрямками; Сестрієре, Лівіньо, Борміо, Понте-ді-Леньо, відомі своїми великими лижними трасами та спорудами для зимових видів спорту; Доломіти, особливо Кортіна д'Ампеццо, відома своїми мальовничими ландшафтами та інфраструктурою зимових видів спорту; Валле д'Аоста, особливо Брей-Червінія, відома своїми високогірними лижами та живописними видами на Маттергорн; Апенніни – ці гори простягаються вздовж італійського півострова і забезпечують значні можливості для зимового туризму; Абруццо –

основний регіон центральної та південної Італії для катання на лижах, з великими курортами, такими як Роккаразо, Овіндолі, Пескасеролі та Кампо Феліче [62].

Рис. 3.12. Доломітові гори в різні сезони [67]

Літній гірський туризм в Італії пропонує безліч заходів серед мальовничих природних ландшафтів. Основні напрямки є Курмайор, Валь-ді-Фасса, Абетоне, Черезоле-Реале, які популярні завдяки своїй мальовничій красі та об'єктам для літніх видів спорту. Популярним є активний відпочинок такий як піші прогулянки, велопогулянки, альпінізм, парашанеризм, рафтинг, дельтапланеризм. У цих регіонах є численні стежки та маршрути, де туристи можуть досліджувати природу, історичні та мистецькі центри, льодовики та озера тощо [68].

Італійські гірські регіони добре обладнані різноманітними варіантами розміщення, такими як місця агротуризму, гірські хатини, курорти, готелі та ресторани, які обслуговують як літніх, так і зимових туристів.

Вулканічна активність Італії, насамперед через взаємодію між Євразійською плитою та Африканською плитою, додає ще один вимір її гірському туризму.

зму. У країні знаходяться єдині діючі вулкани в континентальній Європі, а також кілька відомих згаслих вулканів.

Вулкан Етна, розташований на Сицилії, це один із найактивніших вулканів у світі та головна туристична визначна пам'ятка. Поблизу Неаполя, відомий своїм виверженням у 79 році нашої ери, яке поховало міста Помпеї та Геркуланум знаходиться Везувій. Стромболі – частина Еолійських островів, відома своєю постійною вулканічною активністю.

Серед згаслих вулканів можна назвати Monte Vulture, Monte Amiata, Alban Hills. Ці території приваблюють туристів своїми унікальними ландшафтами та історичним значенням.

Гірський туризм в Італії багатогранний, він обслуговує як любителів зимових видів спорту, так і шукачів літніх пригод. Різноманітний рельєф країни в поєднанні з великою кількістю закладів розміщення та унікальними вулканічними особливостями робить її основним місцем для гірського туризму. Катання на лижах в Альпах, походи в Апенніни або дослідження вулканічних ландшафтів – Італія пропонує багатий набір вражень для гірських туристів.

Підводний туризм. Італія пропонує широкий спектр можливостей для підводного туризму, що охоплює як натуралістичне дослідження, так і підводну археологію. Численні морські охоронювані території і підводні археологічні парки країни охороняють величезні морські та прибережні території, сприяючи збереженню та підвищуючи привабливість підводного туризму.

В Італії створено 27 морських охоронюваних територій і два занурених археологічних парки, з додатковими територіями, визначеними для охорони. Ці зони разом охороняють приблизно 2280 км.кв. морського середовища та близько 700 кілометрів берегової лінії, охоплюючи 12 % узбережжя Італії. Основною метою цих природоохоронних територій є збереження природних ресурсів і археологічних пам'яток шляхом обмеження людської діяльності [39].

Рис. 3.13. Занурений археологічний парк Байє [39]

Натуралістичний підводний туризм зосереджується на дослідженні яскравих морських екосистем і незайманих підводних ландшафтів. Основними місцями для цього виду туризму є морська заповідна територія Портофіно, що розташована між Камольї, Портофіно та Санта-Маргерита-Лігуре. Ця територія відома своїм багатим біорізноманіттям і чистою водою; острів Джильо відомий своїм різноманітним морським життям і чистотою підводного середовища; острів Капрая пропонує унікальні підводні ландшафти та велику кількість морських видів; архіпелаг Маддалена відомий своєю кришталево чистою водою та захищеним морським середовищем [67].

Підводний археологічний туризм дозволяє туристам досліджувати занурені історичні та археологічні пам'ятки. Видатні місця для підводних археологічних досліджень включають Baiae, який відомий своїми великими затопленими руїнами, що дають змогу зазирнути в давнє римське життя; Гайола та Іскія – місце підводних археологічних розкопок і занурених артефактів; Таорміна, Капо Пассеро, Устіка відомі своїми затопленими історичними реліквіями та археологічним значенням; Ното, Мареттімо, Марзамемі відомі своїми підводними археологічними пам'ятками; Санта-Марія-ді-Кастеллабате, Кампі-Флегрей, Пантеллерія містять значні підводні історичні місця; острови Сіракузи, Гнатія, Треміті популярні своїми археологічними підводними пам'ятками, Manduria,

Isola di Capo Rizzuto відомі своїми затопленими історичними та археологічними пам'ятками [66].

Озера Італії також приваблюють любителів підводного туризму, надаючи можливості як для натуралістичних, так і для археологічних досліджень. Відомі озера для підводного туризму – це озеро Ізео, озеро Комо, озеро Гарда, озеро Маджоре, які відомі своїми підводними ландшафтами та історичними місцями під водою. Озеро Ідро, Лаго ді Левіко, Лаго ді Ласес відомі своїми чистими водами та підводними атракціонами. Lago di Tovel, Lago di Caldonazzo пропонують унікальні підводні середовища та історичні місця. Lago Grande, Lake of Capodacqua приваблюють дайверів, зацікавлених як природною красою, так і археологічними дослідженнями [44].

Таким чином підводний туризм в Італії різноманітний і пропонує натуралістичні дослідження та археологічні відкриття в її морських і прісноводних водоймах. Зобов'язання країни щодо захисту своїх морських районів і занурених археологічних пам'яток підвищують привабливість цих підводних місць.

Натуралістичний туризм. Італія може похвалитися різноманітністю природоохоронних територій, включаючи національні, регіональні та місцеві парки, а також природні заповідники, заповідники дикої природи та зоологічні заповідники. Ці парки та заповідники охоплюють різноманітні ландшафти, такі як гори, морське середовище, річки, озера та прибережні регіони. Тільки національні парки охоплюють близько 5% території країни, тоді як комбіновані заповідні території охоплюють приблизно 10,5% території Італії. Крім того, морські заповідники охороняють 12% берегової лінії Італії [51].

Італія відома своїм високим рівнем біорізноманіття фауни, де налічується понад 57 тис. видів, що становить більше третини всієї європейської фауни. Серед них 4777 ендемічних видів, у тому числі сардинський довговухий кажан, сардинський благородний олень, очкова саламандра, італійський тритон, апеннінська жовточерева жаба, різні стінні ящірки, італійська ескулапова змія та сицилійська ставкова черепаха. Фауна країни включає 119 видів ссавців,

550 видів птахів, 69 видів рептилій, 39 видів земноводних, 623 види риб і понад 56 тис. видів безхребетних, з яких 37 303 є комахами [79].

Флора Італії включає близько 6759 зареєстрованих видів судинних рослин, з 1371 ендемічних видів і підвидів, таких як сицилійська ялиця, барбарисина коломбіна, чорнобривці морські, бавовняна лаванда. Італія також є місцем багатьох ботанічних та історичних садів, відомих своєю симетрією, осовою геометрією та принципом наведення порядку над природою, що вплинуло на дизайн французьких та англійських садів [77].

Італійські печери є важливою туристичною визначною пам'яткою, щороку приваблюють близько 1,5 мільйона відвідувачів. Ці печери переважно розташовані поблизу Альп і Апеннін через карстові утворення. До відомих печер належать печери Каstellана, печери Фрасассі, печера Пертоза, гігантська печера, печера Кастельчівіта, печери Тойрано, печери Пастена, печери Борджіо Верещі, Гротта дель Каваллоне, Вуха Діонісія, Гротта дель Гело, Гротта ді Іспініголі, Печера Пагліччі, Гротта дель' Аддаура, Арена Кандід, печера Фумане, грот Нептуна, печера Нерео та Блакитний грот [77].

Натуралістичний туризм Італії збагачується парками, біорізноманіттям, ботанічними садами та печерами, кожна з яких пропонує унікальні враження та демонструє екологічну та культурну спадщину країни.

Художньо-культурний туризм. Італія, як колыска західної цивілізації та центр культури, пропонує неперевершену низку вражень для любителів мистецтва та культури. Історія країни, відзначена регіональним розмаїттям і століттями мистецького меценатства, залишила незгладимий слід у світовій культурній спадщині. Ця спадщина помітна в численних знакових містах Італії, історичних місцях і мистецьких скарбах, що робить її основним місцем для *мистецького та культурного туризму* [26].

Культурний вплив Італії був глибоким, сформованим її роллю як центрального гравця в західній культурі протягом століть. Внесок країни охоплює різні сфери. Італійські двори в періоди Середньовіччя та Відродження були центрами мистецької та наукової діяльності. Змагаючись залучити найкращих

архітекторів, художників і вчених, ці двори зібрали багато пам'ятників, картин, музики та літератури, які продовжують приваблювати шанувальників і сьогодні.

Міста Італії є скарбницями мистецтва, історії та культури. Як стародавня столиця Римської імперії та резиденція католицької церкви, Рим є містом монументального значення. Такі пам'ятки, як Колізей, Ватикан та незліченна кількість інших історичних пам'яток, роблять його центром культурного туризму [21].

Королівський палац Казерта

Каплиця Скровень в Падуї

Вид на Parco degli
Acquadotti в Римі

Рис. 3.14. Об'єкти художньо-культурного туризму Італії [43]

Флоренція, відома як серце епохи Відродження, є домом для таких шедеврів, як Давид Мікеланджело, галерея Уффіці та Флорентійський собор. Мистецька спадщина міста є головною привабливістю для туристів.

Відома своїми каналами та історичною морською могутністю, Венеція приваблює відвідувачів такими подіями, як Венеціанський карнавал і Бієнале. Його унікальна архітектура та романтичні водні шляхи є знаковими.

Промисловий і фінансовий центр Італії, Мілан також є світовою столицею моди. Він може похвалитися такими пам'ятками, як Міланський собор, «Таємна вечерея» Леонардо да Вінчі, і жвавою культурною сценою [21].

З найбільшим історичним центром міста в Європі та театром Сан-Карло Неаполь пропонує багате поєднання історичних і сучасних культурних вражень.

Відома своєю кухнею та місцем розташування найстарішого у світі університету, Болонья є ключовим культурним і освітнім центром.

Мистецька спадщина Італії не має собі рівних – величезна колекція артефактів і місць, які охороняються Міністерством культури Італії. Італія має найбільшу кількість об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, що підкреслює її глобальне культурне значення. Країна може похвалитися понад 4 тис. музеїв і 6 тис. археологічних об'єктів, які пропонують широкі можливості для культурного дослідження. До відомих музеїв належать Галерея Уффіці у Флоренції, Музеї Ватикану в Римі та Національний музей науки і техніки Леонардо да Вінчі в Мілані [81].

Крім історичних і мистецьких місць, в Італії розташовані численні технопарки та наукові музеї, які ще більше збагачують культурний ландшафт. Яскравими прикладами технопарків є Kilometro Rosso (Бергамо), AREA Science Park (Трієст) і VEGA-Venice Gateway for Science and Technology (Венеція). такі відомі установи, як Museo Nazionale Scienza e Tecnologia Leonardo da Vinci у Мілані та Інститут і музей історії науки у Флоренції, приваблюють як туристів, так і вчених як наукові музеї [81].

Отже, мистецький і культурний туризм Італії є наріжним каменем її глобальної привабливості, пропонуючи багато історичних, мистецьких і наукових пам'яток. Поєднання знакових міст, величезної кількості культурних пам'яток і значного економічного внеску підкреслює позицію Італії як головного місця для тих, хто прагне зануритися у світову культурну спадщину.

Подієвий туризм. Різдвяні свята в Італії починаються 8 грудня зі свята Непорочного Зачаття, державного свята, коли традиційно прикрашають ялинки. Сезон завершується 6 січня Водохрещем. 26 грудня, День Святого Стефана, також є державним святом. Традиція вертепів, що походить з Італії, почалася з вертепу Святого Франциска Ассізького в Греччо в 1223 році. Згідно з повідомленнями, першу різдвяну ялинку в Італії було встановлено в Квірінальському палаці королевою Маргаритою наприкінці XIX століття. У Болоньї проходить найстаріший в Італії різдвяний ярмарок, що сягає XVIII століття і пов'язаний зі святом Святої Люсії [43].

Італія є найкращим напрямком для різдвяного туризму, завдяки м'якому клімату, багатим культурним пропозиціям, святковим подіям і кухні. Це друга найбільш відвідувана європейська країна під час Різдва, поступаючись Іспанії. Найпопулярнішими містами для іноземних туристів під час різдвяних свят є Мілан, Рим, Неаполь, Катанія, Палермо та Кальярі. Мілан особливо люблять німецькі, британські та португальські туристи, і він займає високе місце серед відвідувачів Франції, Іспанії та Голландії [67].

Великдень – велике свято в Італії, яке починається з Вербної неділі Страсного тижня і закінчується Великодньою неділею та Великоднім понеділком. Кожен день має особливе релігійне значення. Італія є провідним напрямком великоднього туризму, займаючи друге місце в Європі після Іспанії. Найвідвідуваніші міста Італії під час Великодня – Рим, Мілан, Венеція, Неаполь, Флоренція та Болонья.

Італія також пропонує широкий спектр звичаїв, вірувань і свят, які практикувалися століттями і продовжують процвітати сьогодні. Основні традиційні події, які приваблюють туристів, включають святкування Богоявлення в Римі, фестиваль Святої Агати в Катанії та відомий Венеціанський карнавал. Інші визначні події – це Скоппіо дель Карро у Флоренції, Рибний фестиваль у Камольї та Infiorate di Spello. Фестиваль Святої Розалії в Палермо, Нотте-делла-Таранта в Саленто, Фестиваль чилі в Діаманте та Фестиваль винограду в Маріно також є головними визначними пам'ятками. Різдвяні ярмарки в Трентіно-Альто-Адідже, Різдвяна вистава в Матері та битва апельсинів в Івреа додають святкової привабливості. Фестиваль цвітіння мигдалю в Агрідженто, Фестиваль тюльпанів у Кастільоне-дель-Лаго, Травневий фестиваль у Ассізі та Фестиваль «Вузлик кохання» у Валеджіо-суль-Мінчо — це інші значні події. Крім того, середньовічні фестивалі в Брізігеллі, Фестиваль прошутто ді Сан-Даніеле, Феста дель Реденторе у Венеції, Macchina di Santa Rosa у Вітербо, Ярмарок рису в Ізола-делла-Скала, регата Барколана в Трієсті, Регата історичних морських республік, і Фестиваль нуги в Кремоні є основними моментами традиційних італійських свят [66].

Значну роль у залученні туристів відіграють і традиційні види спорту. Паліо, щорічне спортивне змагання, яке часто має історичний характер, є головним розіграшем. Ці заходи зазвичай включають кінні перегони, стрільбу з лука, лицарські змагання та стрільбу з арбалета, які проводяться в середньовічних костюмах на честь історичних подій. Паліо ді Сієна, найвідоміший і безперервний з 1630-х років, приваблює відвідувачів з усього світу. Інший традиційний вид спорту, Calcio Fiorentino, рання форма футболу, щороку грають на площі Санта-Кроче у Флоренції. Інші важливі традиційні змагання включають Palio di Asti, Palio di Legnano, Palio di Ferrara, Giostra del Saracino та Giostra della Quintana, усі з яких доповнюють багатий гобелен культурного туризму Італії [66].

Загалом поєднання культурної спадщини, святкових традицій і привабливого клімату в Італії робить її основним місцем для подієвого туризму під час таких великих свят, як Різдво та Великдень.

СПА-туризм. Італія є місцем одного з найбільших спа-центрів у світі, відомих у всьому світі своєю якістю та ефективністю. Ця репутація частково зумовлена вторинними вулканічними явищами, які збагачують води та пари мінералами з італійських надр.

Терапевтичне використання курортів в Італії сягає давніх часів. Стародавні греки вперше відкрили цілющі властивості цих природних ресурсів, але саме римляни інтегрували курортну культуру у своє суспільне життя, зробивши її центральним аспектом свого повсякденного життя [14].

Найвідоміші курорти та спа-центри Італії знаходяться у таких місцях як Абано Терме, Кортіна д'Ампеццо, Бібіоне, К'янчіано Терме, Монтепульчано, Сатурнія, Монтекатіні Терме, Контурсі Терме, Кастелламаре ді Стабія, Баньї Сан Філіппо, Сірміоне, Борміо, Вітербо, Пантеллерія, Вулкано, Монтегротто Терме, Пескантина, Сальсомаджоре Терме, Іскія та ін. Ці місця відомі своїми терапевтичними процедурами, які включають ряд послуг, таких як гідротерапія, грязьові ванни та різноманітні оздоровчі програми, усі з яких скористаються унікальними мінеральними властивостями геотермальної діяльності Італії [43].

Весільний туризм. Італія посідає друге місце за популярністю у світі для весільного туризму після Мальдівських островів та Балі. У 2022 році в країні відбулося 11 тис. весіль для іноземних громадян, які приїхали на свої церемонії до Італії. У середньому пари та їхні гості залишалися на 3,3 ночі [43].

Італія також займає важливе місце серед дестинацій для проведення медового місяця, де розташовані три з п'яти найкращих європейських напрямків, а саме Позитано, Рим і узбережжя Амальфі.

Популярні регіони для закордонних весіль є Тоскана (21% усіх іноземних весіль), Ломбардія, Кампанія, Апулія, Сицилія, Лаціо, П'ємонт. Серед весільних туристів ледова частка, а саме 57 % належить туристам з європейських країн, з США (29,2%), громадянам з Об'єднаного Королівства, Німеччини, Франції.

Внутрішній весільний туризм також є значним. Так, у 2022 році близько 7160 італійських пар одружилися в інших регіонах [65].

Весілля відомих знаменитостей в Італії – Девіда Боуї та Іман Абдулмджид у Флоренції в американській церкві Сан-Джакомо, Тома Круза і Кеті Холмс на озері Браччано, Джорджа Клуні та Амаль Аламуддін у Палаццо Пападополі у Венеції, Кім Кардашьян і Каньє Веста у Форте Бельведер у Флоренція, Джастіна Тімберлейка і Джессіка Біл у Борго Егнація в Апулії.

Поєднання мальовничих ландшафтів, історичних пам'яток і розкішних номерів робить Італію привабливим місцем для весіль і медових місяців, що приваблює пари з усього світу.

Релігійний туризм. Італія є відомим місцем для релігійного туризму з численними місцями паломництва. Рим, як резиденція Папи та резиденція Католицької Церкви, є основним місцем, яке приваблює паломників особливо під час значних католицьких подій, таких як Ювілеї. Присутність Папи також приваблює відвідувачів з інших християнських конфесій.

Сім паломницьких церков Риму включають базиліку Св. Іоанна на Латерані, базиліку Св. Петра, базиліку Св. Павла поза мурами, базиліку Св. Марії Майор, базиліку Св. Лаврентія поза мурами, базиліку Святого Хреста в Єрусалимі та Санктуарій Матері Божої Божої Любові. Ці церкви є центральни-

ми для релігійних турів у Римі, пропонуючи історичне та духовне значення [43].

Окрім Риму, інші відомі місця паломництва включають святилище святого Піо з П'єтрельчіни в Сан-Джованні Ротондо, базиліку святого Франциска Ассізького, базиліку Санта-Каса в Лорето, святилище Богородиці Вервиці в Помпеї, базиліку Святого Антонія Падуанського, базиліку Santuario Madonna delle Lacrime у Сіракузах, церкву Св. Марії з гори Беріко у Віченці, базиліку Сан-Вітале та базиліка Sant'Apollinare Nuovo у Равенні, а також санктуарій Мадонни Сан-Беріко Лука в Болоньї. Кожне з цих місць визначне реліквіями, чудесними подіями, своєю історико-архітектурною красою [66].

Via Francigena, давній паломницький шлях, тягнеться від Кентербері в Англії, через Францію та Швейцарію, до Риму, а далі до Апулії в Італії, звідки історично відправлялися паломники до Святої Землі. Цей маршрут залишається популярним, особливо італійським сегментом, де представлені численні святилища, монастирі та церкви, відомі своєю мистецькою та архітектурною красою.

Іншим значним паломницьким маршрутом є Cammino Celeste («Небесна дорога»), що з'єднує Аквілею в Італії, Марію Зааль в Австрії та Брез'є в Словенії зі святилищем Монте Луссарі в Юлійських Альпах. Офіційно визнаний у 2006 році, цей маршрут пролягає через численні місця стародавнього марійського культу, що робить його ключовим маршрутом для паломників [67].

Діловий туризм. Діловий туризм є важливою складовою туристичного сектора Італії, що приваблює професіоналів, які часто продовжують свої візити, щоб дослідити країну. Цей вид туризму включає в себе ділові поїздки та участь у заходах, пов'язаних з різними галузями економіки.

Основні події, які приваблюють ділових туристів до Італії, включають Fiera Milano, найбільший організатор виставок в Італії, що базується в Мілані. Міланський мотошоу є головною глобальною виставкою мотоциклів, а Венеціанський кінофестиваль, найстаріший кінофестиваль у світі, входить до «Великої трійки» поряд з Каннами та Берліном. Міланський меблевий ярмарок є про-

відною міжнародною виставкою інтер'єрів і меблів, а Міланський тиждень моди, який проводиться двічі на рік, є великою світовою подією моди [66].

Інші визначні події включають Міжнародну виставку човнів у Генуї, одну з найкращих у світі виставок човнів, що проводиться щорічно у вересні, і Euroflora, головний європейський фестиваль квітів, який проводиться кожні п'ять років у Генуї. Terra Madre Salone del Gusto в Турині – міжнародна гастрономічна виставка, що проводиться раз на два роки, а Туринський міжнародний книжковий ярмарок – один із найбільших книжкових ярмарків Європи. Конференція Lucca Comics & Games є провідною європейською подією в сфері коміксів та ігор [43].

Vinitaly, що проводиться щорічно у Вероні, є найбільшою винною виставкою у світі, а Болонський дитячий книжковий ярмарок є провідним світовим ярмарком дитячих книжок, що проводиться щорічно в березні або квітні. Міланський автосалон у Монці під відкритим небом – це щорічне автошоу, яке проводиться в Мілані та Монці, а Concorso d'Eleganza Villa d'Este – щорічний захід класичних і старовинних автомобілів поблизу озера Комо [67].

Фестиваль науки в Генуї – це важлива щорічна наукова подія, яка приваблює тисячі відвідувачів та туристів. Pitti Immagine, що проводиться двічі на рік у Флоренції, є ключовою платформою для чоловічої моди. EuroChocolate, що проводиться щорічно в Перуджі, є одним із найбільших фестивалів шоколаду в Європі. Giffoni Film Festival, відомий фестиваль дитячого кіно, проводиться в Giffoni Valle Piana в Кампанія. Ambrosetti Forum, щорічна міжнародна економічна конференція, яка проводиться у Вілла д'Есте на озері Комо, збирає світових лідерів для обговорення поточних економічних і соціальних проблем [66].

Ці події підкреслюють значення Італії в глобальному діловому туризмі, залучаючи різноманітних професіоналів і роблячі значний внесок в економіку країни.

Гастрономічний туризм. Італійська кухня відома в усьому світі своїми глибоко вкоріненими традиціями та регіональним розмаїттям, особливо між пі-

вніччю та півднем. Багато регіональних страв поширилися та еволюціонували по всій країні. Кухня характеризується своєю простотою та використанням високоякісних інгредієнтів, які часто готують звичайні люди, а не професійні кухарі, що робить багато рецептів придатними для домашнього приготування.

Середземноморська дієта є основою італійської кухні, яка включає макарони, рибу, фрукти, овочі, сир, м'ясну нарізку та вино, а також культові страви, такі як піца та еспресо. Італійські десерти, такі як джелато, тірамісу та касата, поєднують місцеві смаки з солодкими сирами та екзотичними спеціями.

Італія є найбільшим у світі виробником вина та може похвалитися найширшою різноманітністю місцевих сортів винограду. Традиційні продукти країни, багато з яких захищені законодавством ЄС, включають PDO, PGI, TSG, GI та інші регіональні позначення, як-от IGT і PAT. У винному секторі юридичний захист включає DOC і DOCG, з аналогічними позначеннями для оливкової олії.

Кулінарний та винний туризм є значним привабленням Італії, часто поєднуючи його з іншими видами туризму. По всій країні, від малих аграрних містечок до великих міст, проходять численні фестивалі та ярмарки їжі. Сектор гостинності все більше включає елементи їжі та вина в туристичні пропозиції, в тому числі в агротуризм. У 2022 році іноземні туристи витратили 9,23 млрд. євро на їжу та вино [43].

Спортивний туризм в Італії є значним привабленням завдяки давнім традиціям країни в різних видах спорту. Футбол є найпопулярнішим видом спорту. Італія виграла чотири чемпіонати світу з футболу, що робить її однією з найуспішніших команд в історії чемпіонатів світу. Баскетбол, волейбол і велоспорт також користуються широкою популярністю, поряд із сильними традиціями у плаванні, водному поло, регбі, тенісі, легкій атлетиці, фехтуванні та Формулі-1.

Великі спортивні події, такі як Зимові Олімпійські ігри в Турині 2006 року та Чемпіонат світу з футболу 1990 року, приваблюють багатьох туристів, які часто продовжують своє перебування, щоб дослідити країну. Регулярні міжнародні матчі та місцеві турніри також сприяють розвитку спортивного ту-

ризму. Футбольна ліга Серії А вважається однією з найкращих у світі, відома своєю тактичною і захисною грою. Посідає третє місце серед європейських ліг за коефіцієнтом УЄФА [43].

Гран-прі Італії, який проводиться в Монці (за винятком 1980 року, коли він проводився в Імолі), є основним у чемпіонаті світу Формули-1, що робить його найбільш проводимим Гран-прі з моменту його заснування у 1921 році. Giro d'Italia, щорічна багатоступеня велогонка, є головною подією з 1909 року, залучаючи кращі міжнародні команди [66].

Mille Miglia, культова автоспортивна гонка на витривалість, яка вперше відбулася у 1927 році, тепер продовжується як регулярна гонка для класичних і старовинних автомобілів, зберігаючи свій оригінальний маршрут Бреція–Рим. Ця подія збирає туристів з усього світу, підкреслюючи багату спадщину автоспорту Італії.

Туризм об'єктів спадщини ЮНЕСКО. Італія може похвалитися найвищою концентрацією об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в світі. Станом на 2023 рік налічується 59 об'єктів, що перевершує 57 у Китаї. Половина туристів, які відвідують об'єкти ЮНЕСКО в Італії, є іноземцями, і 75% цих туристів приїжджають спеціально для культурного відпочинку [61].

Серед найвідоміших об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Італії – Сассі-ді-Матера, прибережні ландшафти Порто-Венере, Пальмарія, Тіно, Тінетто та Чінкве-Терре, а також мальовнича Валь-д'Орча. Ранняхристиянські пам'ятники Равенни та Валле-дей-Тампі є важливими історичними місцями. Унікальні будинки-труллі в Альберобелло та етрусські некрополі Черветері та Тарквінія також є визначними пам'ятками. Стародавні руїни Помпеї, Торре-Аннунціата та Геркуланум, а також добре сплановане місто Пальманова є ключовими історичними пам'ятками [61].

Нураги Баруміні, драматичні вершини Долімітових Альп і церква Санта-Марія-делле-Граціє з картиною Леонардо да Вінчі «Таємна вечеря» – це інші визначні пам'ятки. Королівський палац у Казерті з його акведуком Ванвітеллі та комплексом Сан-Леучо, а також археологічні чудеса Сіракуз і некрополь Пан-

таліки демонструють багату історію Італії. Вілла д'Есте епохи Відродження та пейзажі виноградників Ланге-Реро та Монферрат приваблюють багатьох відвідувачів [66].

Такі природні чудеса, як Еолійські острови та культурні перлини, такі як Валь-ді-Ното та узбережжя Амальфі, також важливі. Ретійська залізниця в ландшафтах Альбула/Берніна, стародавнє місто Аквілея, а також знаменитий собор Дуомо та Пізанська вежа – це місця, які варто побачити. Арабонормандський Палермо з його кафедральними церквами Чефалу та Монреале, а також резиденціями королівського дому Савойї доповнюють культурне багатство. Національний парк Чиленто, Валло ді Діано та Альбурні, а також Пестум, Велія та Чертоза ді Падула, а також фрески в каплиці Скровенї ще більше підкреслюють різноманітну спадщину Італії.

Розважальний туризм. Італія є місцем для різноманітних розваг і тематичних парків, які щороку приваблюють мільйони відвідувачів та туристів. Найбільш відвідуваним парком є Гардаленд, розташований у Кастельнуово-дель-Гарда, поблизу озера Гарда, який приваблює близько 3 млн. відвідувачів щороку. Гардаленд займає восьме місце в рейтингу, а сам тематичний парк займає 200 тис. кв.м. Гардаленд посідає восьме місце в Європі за кількістю відвідувачів і в червні 2005 року був визнаний Forbes п'ятим найкращим парком розваг у світі [43].

Другий за популярністю парк Мірабіландія, розташований у Савіо, передмісті Равенни. Він приймає близько 2 млн. відвідувачів на рік і є найбільшим парком розваг в Італії, загальною площею 850 тис кв. м. Інші відомі парки розваг і тематичні парки в Італії включають Cinecitta World у Римі, де пропонуються атракціони на тему фільмів, і Zoomarine у Торваяніці, відомий своїми шоу та виставками морського життя [42].

Крім того, Cavallino Matto в Марина-ді-Кастаньето-Кардуччі пропонує сімейну атмосферу з різноманітними атракціонами та атракціонами. Італія в мініатюрі в Ріміні містить мініатюрні копії відомих італійських пам'яток. Cowboyland у Вогері пропонує досвід у західній тематиці, а Pombia Safari Park у

Помбії поєднує в собі елементи зоопарку та парку розваг. Акваріум Генуї, один із найбільших у Європі, Parco Natura Viva у Буссоленго, Zoom Torino у Куміані та Ле Корнель у Вальбрембо також є популярними напрямками, кожен з яких пропонує унікальні пам'ятки, пов'язані з дикою природою та природою [66].

3.4. Туристичні регіони Італії

Італія — країна, багата різноманітними туристичними пам'ятками, від історичних міст до мальовничих ландшафтів. Кожен регіон Італії пропонує унікальні враження, які щорічно приваблюють мільйони відвідувачів.

Північна Італія. Італійська Рів'єра, яка включає такі популярні напрямки, як Портофіно та Сан-Ремо, а також мальовничий Чінкве-Терре, є головною визначною пам'яткою північної частини країни. Такі історичні міста, як Турин, Мілан і Генуя, є головними туристичними напрямками, а Мілан є діловим і модним центром Італії. Серед інших культурно значущих міст – Аоста, Бергамо, Бреція, Комо та Мантуя, які разом із прекрасними озерами Гарда, Комо та Маджоре приваблюють багатьох відвідувачів. Регіон також відомий своїми відомими гірськолижними курортами, такими як Сестрієре, Курмайор і Лівіньо [62].

Північно-східна Італія. Північно-східна частина Італії охоплює такі регіони, як Емілія-Романья, Фріулі-Венеція-Джулія, Трентіно-Альто-Адідже/Південний Тіроль і Венето. У цьому регіоні серед інших міст розташовані Венеція, Верона та Болонья. Доломітові Альпи, Карнійські та Юлійські Альпи пропонують чудові можливості для катання на лижах. Кухня в цьому регіоні є примітною, з такими фірмовими стравами, як просекко та тірамісу з Венето та пармська шинка з Емілії-Романьї [68].

Центральна Італія. Центральна Італія, мабуть, найбільш відвідуваний регіон, включає Рим, який славиться своїми стародавніми чудесами, такими як Колізей. Флоренція, батьківщина Ренесансу, разом із Сієною, Пізою та Луккою є ключовими культурними об'єктами Тоскани. Умбрія, хоч і менш населена,

пропонує такі значні міста, як Перуджа та Ассізі. Мальовничі пейзажі та багата історія мистецтва роблять цей регіон магнітом для туристів [18].

Південна Італія. Південна Італія, також відома як Меццоджорно, відома своєю кухнею та прекрасними середземноморськими пляжами. Неаполь, найбільш відвідуване місто регіону, разом із руїнами Помпеї, узбережжям Амальфі та природними парками в Аbruццо, приваблює багатьох туристів. Апулія та Калабрія відомі своїм узбережжям, а Базиліката відома Сассі-ді-Матера. Узбережжя Калабрії та такі міста, як Катандзаро та Реджо-Калабрія, також популярні [21].

Острівна Італія. Острівна Італія включає Сардинію, Сицилію та численні менші острови. Сицилія, найбільший острів, славиться своїми археологічними пам'ятками, вулканом Етна та такими містами, як Палермо та Катанія. Сардинія відома своїми чудовими пляжами та такими містами, як Кальярі та Порто Черво, останнє є популярним місцем серед туристів із високим рівнем доходу [43].

Різноманітні регіони Італії, кожен зі своїми унікальними визначними пам'ятками та культурним значенням, продовжують робити її однією з найбільш відвідуваних країн у світі, яка щорічно приваблює мільйони туристів.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, слід підкреслити, що мета кваліфікаційної роботи бакалавра, а саме аналіз просторово-часових та структурних особливостей розвитку індустрії туризму Італії як однієї з потужних галузей національної економіки, була досягнута, а завдання виконані. Отже, проведене дослідження дозволило сформулювати наступні висновки:

1. На сучасному етапі розвитку туризм відіграє провідну роль в економіці багатьох країн, виступаючи одночасно популярним видом дозвілля і важливою формою організації праці. Туризм можна розглядати з різних точок зору, в тому числі як економічну систему, соціальну сферу або форму зайнятості. Це предмет вивчення багатьох дисциплін, таких як менеджмент, економіка, соціологія, рекреація, демографія та географія, включаючи соціальну географію.

Вивчення туризму охоплює широкий спектр понять і термінів, таких як «туризм», «міжнародний туризм», «туристична діяльність», «туристичні ресурси», «туристсько-рекреаційні ресурси», «туристичний потенціал», «рекреаційний потенціал». " Незважаючи на те, що понятійно-термінологічна основа туризму все ще розвивається, а деякі терміни потребують додаткового уточнення, серед науковців існує загальна думка про те, що туризм передбачає відпочинок і тимчасове переміщення людей із місця їхнього звичайного проживання. Це рух, перш за все, з оздоровчою метою та для реалізації пізнавальних, спортивних, культурних і розважальних інтересів під час дозвілля.

Враховуючи його ресурсну спрямованість, доцільно дослідити поняття «туристичні ресурси» та їх класифікацію. Туристичні ресурси, як правило, розглядаються як сукупність різноманітних елементів, таких як природні, кліматичні, оздоровчі, історичні, культурні, побутові, соціальні та пізнавальні ресурси в межах конкретної території. Ці ресурси здатні задовольнити різноманітні потреби та інтереси туристів.

Різні автори пропонували різні схеми класифікації видів туризму, в основу яких покладено різні критерії такі як вік, спосіб пересування, мета, спосіб організації, тривалість, використання ресурсів тощо.

2. Італія має всі необхідні передумови для розвитку різних видів туризму. До них належать природні пам'ятки та туристично-рекреаційні ресурси, такі як мальовничі краєвиди, живописна природа, високі гори (Альпи та Апенніни), приголомшливі морські узбережжя (узбережжя Амальфі та Чінкве-Терре), термальні джерела (Terme di Saturnia, тощо), заповідні території (національний парк Гран-Парадізо та ін), відомі річки (включаючи По, Адідже та Тічино), величезні озера (зокрема, озеро Гарда, озеро Комо та озеро Маджоре), діючі вулкани (такі як Етна на Сицилії та Везувій поблизу Неаполя), чарівні канали та сприятливі погодні та кліматичні умови протягом року.

Крім того, Італія може похвалитися великою кількістю історичних і культурних пам'яток, включаючи всесвітньо відомі картини та скульптури, величні палаці, чудові маєтки, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, численні музеї, галереї, виставки, ярмарки та яскраві національні свята.

Багате історичне та культурне минуле Італії зробило значний внесок у розвиток туризму, забезпечивши відвідувачам низку різноманітних та захоплюючих пам'яток та вражень.

Усі ці фактори разом роблять Італію привабливою як для внутрішніх, так і для іноземних туристів.

3. Індустрія туризму займає важливе місце в італійській економіці, відіграючи життєво важливу роль у стимулюванні економічного зростання, створенні робочих місць та отриманні прибутку. Велика кількість природних, культурних та історичних пам'яток Італії в поєднанні зі сприятливим кліматом і добре розвиненою інфраструктурою роблять її дуже затребуваним напрямком для туристів з усього світу.

Сектор туризму робить значний внесок у ВВП Італії різними способами, включаючи розміщення, транспорт, послуги харчування та напоїв, розваги та роздрібну торгівлю. Крім того, діяльність, пов'язана з туризмом, стимулює інші

сектори економіки, такі як будівництво, сільське господарство та виробництво, створюючи попит на товари та послуги. За даними Всесвітньої ради з подорожей і туризму (WTTC), прямий внесок подорожей і туризму у ВВП Італії становив 13,5% у 2023 році. Це включає в себе економічну діяльність, спричинену такими галузями, як готелі, туристичні агенції, авіакомпанії та інші напрямки обслуговування пасажирів. підтримується туристами.

Крім того, індустрія туризму забезпечує роботою велику частину італійської робочої сили, починаючи від професіоналів гостинності та туризму до ремісників, екскурсоводів і транспортних працівників. Ця можливість працевлаштування є особливо важливою в регіонах, які сильно залежать від туризму, таких як Венеція, Флоренція, Рим і узбережжя Амальфі.

Так, індустрія туризму є головним роботодавцем в Італії, що забезпечує роботою мільйони людей у різних секторах. За даними WTTC, у 2023 році на сектор подорожей і туризму припадало 14,7% від загальної зайнятості в Італії.

Витрати на туризм роблять значний внесок в економіку Італії. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), у 2019 році витрати Італії на міжнародний туризм досягли приблизно 41,4 млрд. євро. Однак через пандемію COVID-19 витрати на туризм у наступні роки коливалися.

Туризм відіграє особливо важливу роль у деяких регіонах Італії. Наприклад, економічна діяльність таких міст, як Рим, Венеція, Флоренція та узбережжя Амальфі, значною мірою залежить від туризму. Ці регіони щорічно приваблюють мільйони відвідувачів, роблячі значний внесок у місцеву економіку.

Багата культурна спадщина та історичне значення Італії роблять її найкращим місцем для культурного туризму. Дохід, отриманий від відвідування об'єктів культурної спадщини, таких як музеї, художні галереї, археологічні пам'ятки та об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, значно сприяє розвитку туристичного сектора.

Крім того, індустрія туризму служить платформою для просування культурного обміну, збереження об'єктів спадщини та сприяння міжнародній спів-

праці. Багата культурна спадщина та історичне значення Італії роблять її світовим лідером культурного туризму, щороку привертає мільйони відвідувачів.

4. Італія є однією з найбільш відвідуваних країн світу, яка щорічно приваблює мільйони міжнародних туристів. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), у грудні 2023 року Італія зафіксувала близько 60,99 млн. міжнародних туристських прибуттів, порівняно з 50,53 млн. в попередньому році. Однак через пандемію COVID-19 останніми роками спостерігаються коливання кількості міжнародних туристів.

Внутрішній туризм також відіграє значну роль у туристичному секторі Італії. У 2020 році внутрішній туризм скоротився на 37,1% до 34,1 млн. поїздок. Однак у 2021 році внутрішній туризм відновився ще сильніше, зокрема було зафіксовано 37,2 млн. внутрішніх туристичних поїздок, що на 31,5% нижче рівня до пандемії. Це свідчить про поступове відновлення внутрішнього туризму після зривів, спричинених пандемією.

Кількість ночівель є важливим показником загальної туристичної активності в Італії. У 2021 році кількість ночівель міжнародних туристів залишилася на 58,3% нижчою за рівень 2019 року і склала 26,9 млн. З іншого боку, у внутрішньому туризмі у 2020 році було зафіксовано 34,1 мільйона ночей, що відображає вплив пандемії COVID-19 на моделі подорожей. Однак у зв'язку з відновленням внутрішнього туризму у 2021 році кількість ночівель також зросла, що сприяло відновленню туристичного сектору.

У 2021 році основними ринками для іноземних туристів, які відвідують Італію, були Німеччина (17,1%), Франція (14,5%) та Австрія (9,3%). Ці країни роблять значний внесок у міжнародний туристичний сектор Італії, і коливання кількості туристів, які прибувають у них, можуть мати значний вплив на загальні показники туризму в Італії.

Витрати на туризм є ще одним важливим аспектом, який слід враховувати. У 2021 році витрати на міжнародний туризм склали 21,2 млрд. євро, що на 52% нижче рівня 2019 року. Таке значне зниження витрат відображає виклики,

з якими зіткнулася індустрія туризму через пандемію COVID-19 і, як наслідок, зменшення кількості міжнародних туристів.

Важливо відзначити, що пандемія COVID-19 сильно вплинула на внутрішні та міжнародні туристичні потоки в Італії. Обмеження на подорожі, закриття кордонів і проблеми зі здоров'ям суттєво вплинули на прибуття туристів, ночівлі та витрати на туризм. Однак із поступовим пом'якшенням обмежень і розгортанням програм вакцинації є ознаки відновлення туристичного сектора, хоча проблеми залишаються.

5. Італія може похвалитися різноманітністю туристичних пропозицій, включаючи природні, культурні, історичні та гастрономічні пам'ятки та ресурси. Це розмаїття приваблює широке коло туристів з різними інтересами. Серед найбільш популярних видів туризму в Італії можна назвати гірський, пляжний, гастрономічний, культурно-пізнавальний, діловий та подієвий туризм.

Північна Італія приваблює туристів своїми космополітичними містами, мальовничими ландшафтами та гірськолижними курортами. Центральна Італія з такими знаковими містами, як Рим і Флоренція, багата історією та мистецтвом. Південна Італія пропонує середземноморський досвід з такими історичними містами, як Неаполь, приголомшливими узбережжями та унікальними об'єктами культурної спадщини, такими як Сицилія та узбережжя Амальфі. Проблеми включають сезонність і потребу в практиках сталого туризму. Проте постійні інвестиції в інфраструктуру та цифрові інновації створюють можливості для подальшого розвитку.

СИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрुццо, Лаціо й Молізе національний парк. *Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво»*. URL:
<https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B1%D1%80%D1%83%D1%86%D1%86%D0%BE,%D0%9B%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%B9%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA>
2. Безуглий В. В. Передумови розвитку пізнавального туризму в Італії. *Географія та туризм*. 2011. Вип. 16. С. 43–51.
3. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії. К. : Вид-во Палитра, 1998. 130 с.
4. Богданова Ж.А. Поняття та види туристичної діяльності в Україні. *Вісник ЖДТУ. Сер.: Економічні науки*. 2009. № 4 (50). С. 194-197
5. Вішнікіна Л. П., Федій О. А. Фізична географія материків та океанів. Ч. 1 : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. освіти. Полтава, 2019. 200 с.
6. Географія материків і океанів : курс лекцій. Уклад. О. Д. Лаврик. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 154 с.
7. Гордієнко К.Д. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки. Вид. 2-ге. К. : Вид-во КНТ, 2007. 360 с
8. Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. Спортивний туризм : Навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. 304 с.
9. Гугл карти. URL:
[oogle.com/maps/place/Італія/@42.4645573,1.840297,4.98z/data=!4m6!3m5!1s0x12d4fe82448dd203:0xe22cf55c24635e6f!8m2!3d41.87194!4d12.56738!16zL20vMDNyamo?entry=ttu](https://www.google.com/maps/place/Італія/@42.4645573,1.840297,4.98z/data=!4m6!3m5!1s0x12d4fe82448dd203:0xe22cf55c24635e6f!8m2!3d41.87194!4d12.56738!16zL20vMDNyamo?entry=ttu)
10. Джинджоян В.В., Горожанкіна Н.А., Бойко З.В. Основи туризмознавства : навч. посіб. Київ: Видавець ФО-П Піча Ю.В., 2022. 246 с.
11. Дичковський С.І. Інституціоналізація туризму в умовах глобальних соціокультурних процесів. *Культура і сучасність*. 2020. №2. С.17-27.
12. Доан П. В. Сталий розвиток локальних туристичних систем і регіонів Італії. *Географія та туризм*. 2014. Вип. 31. С. 15–29

- 13.Зомковський А. Національний парк Чинкве-Терре: інформація про об'єкт, поради туристам. URL: <https://trips.com.ua/country/natsionalnyy-park-chynkve-terre/>
- 14.Італія. *Protected Planet*. URL: <https://www.protectedplanet.net/country/ITA>
- 15.Італія. *Конвенція Всесвітньої спадщини*. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/it/>
- 16.Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.
- 17.Кіптенко В. К. Менеджмент туризму : підручник. Київ : Знання, 2010. 502 с.
- 18.Клапчук М.В. Туристичні ресурси Італії, як основа для розвитку туризму . *Стратегія інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України в умовах глобалізації: стан та шляхи становлення*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23 березня 2017 р.) / Міністерство освіти і науки України, Львівський державний інститут економіки і туризму. Львів : ЛІЕТ, 2017. с. 103-110.
- 19.Кляп М. П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. Київ : Знання, 2011.334 с.
- 20.Колосінська М.І. Підходи до класифікації видів та форм туризму. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 9. 2016. с.146-150
- 21.Косяченко Ф., Павленко В.Умови та ресурси для розвитку індустрії туризму в Італії. *Стан і перспективи сучасного туризму* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, (26–27 листопада 2020, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2020. – С. 56–59.
- 22.Кузик С.П. Географія туризму : навчальний посібник; МОНУ ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Географічний ф-т. Київ : Знання, 2011. 271 с.
- 23.Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. К.: Альтпрес, 2002.
- 24.Любіцева О. О., Бабрицька В. К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник. К. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с.
- 25.Любчук О. К. Організація туризму. Основи туризмознавства: навч. посіб. Маріуполь : ГВУЗ «ПДТУ», 2018. 154 с.
- 26.Майстер А. Сучасний стан і територіальні особливості розвитку туризму в Італії. Економічна та соціальна географія. Київ, 2020. Вип. 83. с. 37-45
- 27.Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика : навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.

28. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу : навч. посібн. К. : Центр навч. літ-ри, 2004. 272 с.
29. Мальська, М.П., Гамкало М.З., Бордун О.Ю. Туристичне країнознавство. Європа: навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2009. 224 с.
30. Масляк П.О. Країнознавство : підруч. для студ. та викл. вищ. навч. закл. / К. : Знання, 2008. 292 с.
31. Масляк, П. О. Країнознавство : підручник Київ : Знання, 2007. 292 с.
32. Михайліченко Г.І. Основи туризмознавства: Опорний конспект лекцій. К.: КНТЕУ, 2003. 99 с.
33. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посіб. для закладів вищої освіти. К., Ірпінь: Перун, 2019. 286 с.
34. Національний парк Гран Парадізо. *Navicup*. URL: <https://navicup.com/object/italy-grand-tour/gran-paradiso-national-park-215177/ua>
35. Національний парк Стельвіо. *Інформаційний онлайн-портал REVOLTA*. URL: <https://revolta.com.ua/turyzm/natsionalnij-park-stelvio.html>
36. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Покоloodна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
37. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Покоloodна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. Х.: ХНАМГ, 2008. 541 с.
38. Основи туризмознавства: навч. посіб. Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: О. В. Литвин, М. Г. Акулов. Умань : Візаві, 2019. 169 с
39. Офіційний сайт Вищого інституту охорони навколишнього середовища та дослідження. URL: <https://www.isprambiente.gov.it/it/servizi/sistema-carta-della-natura/cartografia/carta-della-natura-a-scala-nazionale/la-carta-dei-tipi-e-delle-unita-fisiografiche-di-paesaggio-d2019italia>
40. Офіційний сайт Військового географічного інституту Флоренції. ULR: <https://www.igmi.org>
41. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації. URL: <https://www.unwto.org/>
42. Офіційний сайт Італійської національної туристичної ради - ENIT SPA.
43. Офіційний сайт Міністерства культурної спадщини та діяльності Італії. URL: <https://www.beniculturali.it/ministero>

- 44.Офіційний сайт Міністерства туризму Італії. URL:
<https://www.ministeroturismo.gov.it/>
- 45.Офіційний сайт Музею науки і техніки Леонардо да Вінчі. URL:
<https://www.museoscienza.org/en>
- 46.Офіційний сайт Національного інституту статистики Італії. URL:
<https://www.istat.it/it/>
- 47.Офіційний сайт Національного парку Чірчео. URL: <https://www.parcocirceo.it/>
- 48.Офіційний сайт Національного парку Везувій. URL:
<https://www.museoparcovesuvio.it/pannello-p2e-en>
- 49.Офіційний сайт Національного парку Гран-Сассо-е-Монті-делла-Лага. URL:
<https://www.gransassolagapark.it/>
- 50.Офіційний сайт Національного парку Чиленто, Валло ді Діано та Альбурні.
URL: <https://www.cilentoediano.it/>
- 51.Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник Частина II. Євразія. Вінниця: ГПАНІС, 2005. 510 с.
- 52.Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2003. 352 с
- 53.Парфененко Г. Італійський туризм вирішує нові проблеми, пов'язані з війною в Україні. *DIP*. URL: <https://dip.org.ua/italiya/italijskij-turizm-novi-problemi-povyazani-z-vijnoyu-v-ukraini/>
- 54.Туризм. Італійська загальна конфедерація підприємств, професійної діяльності та самозайнятості, є найбільшим бізнес-представництвом в Італії. URL:
<https://www.confcommercio.it/>
- 55.Пріоритетні дії для просування італійського туризму *Індустрія туризму*. URL:
https://www.cdp.it/sitointernet/page/en/the_tourism_industry?contentId=TNK30221
- 56.Про туризм. Закон України від 15.09.1995 № 323/95. Урядовий кур'єр, 1995. 40 с.
- 57.Сектор туризму в Італії. *Італія в даних*. URL: <https://italiaindati.com/turismo-in-italia/>
- 58.Середземноморські курорти Італії. *Туристичний портал*. URL:
<https://prostovisa.com/ua/blog/kurorty/seredzemnomorski-kurorti-italii/>
- 59.Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.

60. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності : підручник . За заг. ред. В.Ф. Орлова. К. : Вид-во Грамота, 2006. 264 с.
61. Список об'єктів всесвітньої спадщини в Італії. *World Heritage Convention*. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/it/documents/>
62. Стафійчук В.І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство: туристичні ресурси світу. Європа, Азія, Австралія та Океанія : навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2009. 427 с.
63. Стафійчук В.І., Малиновська О.Ю. Туристичне країнознавство : навч. посібн. К. 2020. 808 с.
64. Торяник В.М., Сардак С.Е., Джинджоян В.В. Туризмологія: підручник. Д. : ДГУ, 2022. 306 с.
65. Туризм в Італії. *Worlddata.info*. URL: <https://www.worlddata.info/europe/italy/tourism.php>
66. Туристичний портал AvesTravel. Італія. URL: https://www.avestravel.com.ua/country_view/italiya/
67. Туристичний портал. *Italia.it*. URL: <https://www.italia.it/en>
68. Уварова Г. Ш., Мелько Л.Ф. Туристичне країнознавство: навч. посіб. К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2022. 410 с.
69. Федорченко В. К., Мініч І. М. Туристський словник-довідник. К.: Дніпро, 2000.
70. Федорченко В.К., Пазенок В.С. Філософія туризму: навч. посіб. К.: Кондор, 2004. 298 с.
71. Цопа Н.В. Менеджмент міжнародного туризму (на прикладі Автономної Республіки Крим) : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.02; Донецьк, 2002. 22 с.
72. Шищенко П.Г. та ін. Фізична географія материків і океанів: підручник: у 2-х т. Т.2. Європа. Київ, 2017. 540 с.
73. ЮНЕП-WSMC (2024). Профіль заповідних територій для Італії зі Всесвітньої бази даних про заповідні території, квітень 2024 р. URL: www.protectedplanet.net
74. Юрківський В.М. Країни світу: Довідник. 2-е вид. К.: Либідь, 2001. 368 с.
75. Як розвивається туризм в Італії. *Инфографика*. URL: <https://www.ministeroturismo.gov.it/dati-e-statistiche/infografica-settimanale/>

- 76.Шість морських заповідних територій в Італії, особливі напрямки для дослідження. URL: <https://www.italia.it/en/italy/things-to-do/protected-areas-to-discover-in-italy>
- 77.Italy leading post-pandemic tourism. *Etiasitaly*. URL: <https://www.etiasitaly.com/news/post-pandemic-tourism-italy>
- 78.Italy. *OECD Tourism Trends and Policies* 2022. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/698aaf87-en/index.html?itemId=/content/component/698aaf87-en#>
- 79.Italy. Європейська інформаційна система Biodiversity. URL: <https://biodiversity.europa.eu/countries/italy>
- 80.Italy: Country-specific: Outbound tourism 1995 - 2022 (12.2023). Tourism Statistics, (1), pp.23 URL: <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.5555/unwtotfb0380250119952022202312?role=tab>
- 81.La classifica dei 30 musei più visitati in Italia. *Viaggiincoppia*. URL: <https://viaggiincoppia.com/classifica-musei-piu-visitati-in-italia/>
- 82.Manila Declaration on World Tourism. UNWTO Declarations. 1980, volume 1, number 1. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/unwtodeclarations.1980.01.01>
- 83.The Impact of Tourism in Italy. The restart between culture, sustainability and major events. *Rome Business School*. URL: <https://romebusinessschool.com/blog/the-impact-of-tourism-in-italy-the-restart-between-culture-sustainability-and-major-events/>
- 84.Tourism – Italy (EU). *Esdaw*. URL: <https://www.esdaw.eu/tourism---italy-eu.html>
- 85.Tourism in Italy. *World Tourism Forum Institute*. URL: <https://worldtourismforum.net/tourism-in-italy/>
- 86.Travel & Tourism - Italy. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/italy>
- 87.Travel & Tourism Sector Shows Strong Recovery in Italy Says WTTC. *World Travel & Tourism Council*. URL: <https://wttc.org/news-article/travel-and-tourism-sector-shows-strong-recovery-in-italy>
- 88.World Travel and Tourism Council. URL: <https://wttc.org/>
- 89.International Association of Scientific Experts in Tourism. URL: <https://www.aiest.org/>